

tevhid

Cemâziye'l Evvel
1447

"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP, ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR. KULLARIMI MÜJDELE!" (39/ZUMER, 17)

AYLIK İSLAMİ EĞİTİM DERGİSİ | KASIM '25 | YIL: 14 | SAYI: 152 | FİYATI: 100₺ | ISSN: 2148-4635

TARİHE VE TOPLUMA YÖN VEREN DEĞİŞMEZ YASALAR

SÜNNETULLAH

HALİS BAYANCIK HOCA | HASBİHÂL' 04

Enes YELGÜN	Hükümdarlara Davet Mektuplarının Gönderilmesi	Salim KANDEMİR	Resûlullah'ın Havârisi: Zübeyr ibni Avvâm	Özge UZUNKAYA	Küçük Değişimlerin Büyük Gücü
Talha AKMAN	Altın Buzağı	Kerem ÇAĞLAR	Direnç, Direniş ve Küresel Sivil Hareketler Bağlamında Sumud	Melek ŞEREF	Otoriter Aile
Enes DOĞAN	Dinin Kemali ve Tamlığı Sünnetin Korunmasıyla Sürmüştür	Zeynep BAYANCIK	Son Durak	Sultan Amed YAŞAR	Müftünün Dijital Merceği: Hâdim Zekâ
Ömer AKDUMAN	Kur'ân Kıssaları: Üslup ve Özellikler Açısından Bir İnceleme	Dr. Gözde TERCUMAN	Öğrenmeyi Neler Kolaylaştırır?	Osman SADIKOĞLU	El-Xaliq / El-Xellâq

Halis Bayancuk Hoca Whatsapp Kanalında Yayınlarımız Devam Ediyor

Halis Bayancuk Hoca'nın seminer,
ders yayınları ve duyurularını
takip etmek için QR kodu telefonunuza okutarak
Whatsapp kanalına katılabilirsiniz.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Tevhid Dergisi olarak 152. sayımızı siz değerli okurlarımıza takdim ediyoruz.

Halis Bayancuk Hoca'mız bu sayımızda yeni bir yazı silsilesine başlıyor. Allah'ın (cc) insana, topluma ve tarihe dair değişmez yasaları olan Sünnetullah özelindeki ilk yazısında bu yasaların ne anlama geldiğini, onları hangi yollarla ve ne şekilde tespit edebileceğimizi ve Sünnetullahı bilmenin neden gerekli olduğunu delilleriyle birlikte gündem eden Hocamız; bu hususta fıkhetmemiz gereken en önemli kaideyi yazının son bölümünde anlatıyor.

Enes Yelgün, Allah Resûlü'nün (sav) hükümdarlara gönderdiği davet mektuplarından bir örnek naklediyor ve bu mektuplardan çıkarmamız gereken kaideleri zikrediyor.

Talha Akman, Bakara Suresi'nin 51. ayeti bağlamında altın buzağı kıssasını incelemeye devam ediyor ve İsrâîloğullarının buzağıyı ilah edinmelerinin tarihsel nedenleri üzerinde duruyor.

Enes Doğan, Sünnetin korunmuşluğunu ispat ettiği yazı dizisinde bu ay, Rabbimizin, "Bugün dininizi kemale erdirdim." ayetini delil alarak bu beyanın gerçekleşmesi için Sünnetin korunmuş olmasının şart olduğunu gösteriyor.

Ömer Akduman, Kur'ân kıssaları hakkındaki değerlendirme yazısının ikinci bölümünde kıssaların özelliklerine dair çıkarımlarını sürdürüyor ve ilahi yasaları anlama hususunda kıssaların rolüne değiniyor.

Salim Kandemir, Bedir ve Uhud Savaşlarının yiğit savaşçısı, Allah Resûlü'nün havârîsi Zubeyr ibni Avvâm'ı (ra) konuk etmeye devam ediyor.

Kerem Çağlar, Küresel Sumud Filosuna ismini veren ve Filistin direnişiyle özdeşleşen "sumud" kavramını ele alarak son gelişmelerle ilgili görüşlerini paylaşıyor.

Zeynep Bayancuk, Medine günlerindeki son durakları olan Hudeybiye'ye geldiklerinde, asırlar önce yaşanmış bir günü kaleme döküyor.

Dr. Gözde Tercuman, öğrenme kavramının bilimsel mekanizmasını vahyin penceresinden anlatmaya başladığı yazı silsilesinde bu ay, öğrenmeyi kolaylaştıran faktörleri inceliyor.

Özge Uzunkaya, irade ve alışkanlık kavramlarını merkeze alarak az dahi olsa devamlı olmanın gücüne odaklanıyor.

Melek Şeref, aile türlerini tek tek incelemeye başlayacağı yazılarına otoriter aile tipini mercek altına alarak başlıyor.

Sultan Amed Yaşar, yapay zekânın fetva mercii olarak kullanılıp kullanılamayacağı sorusu hakkındaki araştırmalarını sürdürüyor.

Osman Sadıkoğlu, Allah'ın (cc) El-Hâlik/El-Hellâk ismini ve bu ismin kapsamını açıklıyor.

Bu sayımızda Halis Hocamızın; Kur'ân'ı okumakla yetinmeyip anlamak ve yaşamak isteyenler, tefsir ilmine ilgi duyan araştırmacılar, vahyin ışığında imani ve ahlaki bir diriliş arayışında olanlar için bir başvuru kaynağı olacak eseri Vahyin Rehberliğinde İbrâhîm ve Hicr Suresi Tefsiri kitabını tanıtıyor, İslam âleminin izzetli günlerine dönmesine vesile olmasını niyaz ediyoruz.

Allah'ın (cc) izniyle 152. sayımızı istifadenize sunuyor ve Rabbimizden bizleri faydalandırmasını diliyoruz.

tevhid

İmtiyaz Sahibi

Hamza ÖZTÜRK

Yazı İşleri Müdürü

Abdullah DEMİR

Yayın Türü

Yaygın Süreli

Reklam ve Abonelik

www.tevhiddergisi.org

tevhiddergisi@gmail.com

0 (545) 762 15 15

Adres

Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1
34212 Bağcılar/İSTANBUL

Yazışma Adresi

Hamza ÖZTÜRK

Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1
34212 Bağcılar/İSTANBUL

Basım

İmak Ofset, 71320

Akçaburgaz Mah. 137. Sok. No. 12
Esenyurt/İSTANBUL 0 212 656 49 97

Satış Noktaları: Tevhid Kitabevi

- ♦ İstanbul : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL 0 545 762 15 15
- ♦ Ankara : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA 0 543 225 50 48
- ♦ Diyarbakır : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkıran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR 0 543 225 50 43
- ♦ Konya : Mengene Mah. Büyük Kumbaklı Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA 0 543 225 50 49
- ♦ Van : Vali Mithatbey Mah. Gündüz 2. Sok. No. 2/A 65100 İpekyolu/VAN 0 543 225 50 45
- ♦ Bursa : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedit Sok. No. 116160 Osmangazi/BURSA 0 543 225 50 46
- ♦ Adana : Mehmet Akif Ersoy Mah. Şehit Polis Volkan Çay Bulvarı No. 4/B Sarıçam/ADANA 0 555 655 00 70
- ♦ İnegöl : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 116400 İnegöl/BURSA 0 543 225 50 16
- ♦ Şanlıurfa : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/ŞANLIURFA 0 544 978 00 63

İrtibat Büroları

- ♦ Merkez : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL
- ♦ Avcılar : Firuzköy Mah. Kazım Karabekir Cad. Tütün Sok. No. 2 34325 Avcılar/İSTANBUL
- ♦ Sultangazi : İsmetpaşa Mah. 95. Sok. No. 41/A 34270 Sultangazi/İSTANBUL
- ♦ Diyarbakır : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkıran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR
- ♦ Konya : Mengene Mah. Büyük Kumbaklı Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA
- ♦ Van : Bahçıvan Mah. Sıhke Cad. Karatekin Sok. Yavuz Canlı Apt. Kat. 2 65040 İpekyolu/VAN
- ♦ Erciş : Kışla Mah. Şehitler Cad. No. 10 65400 Erciş/VAN
- ♦ Bursa : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedit Sok. No. 116160 Osmangazi/BURSA
- ♦ Ankara : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA
- ♦ Kırıkkale : Yenişehir Mah. Özbek Saran Sok. No. 3/A 71450 Yahşihan/KIRIKKALE
- ♦ İnegöl : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 116400 İnegöl/BURSA
- ♦ Şanlıurfa : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/ŞANLIURFA

Kasım 2025 | Cemâziye'l Evvel 1447

Yıl: 14 | Sayı: 152 | Fiyat: 100₺

ISSN: 2148-4635

teuhid

İÇİNDEKİLER

- 04** TARİHE VE TOPLUMA YÖN VEREN DEĞİŞMEZ YASALAR: SÜNNETULLAH
Halis BAYANCUK
- 12** HÜKÜMDARLARA DAVET MEKTUPLARININ GÖNDERİLMESİ
Enes YELGÜN
- 16** ALTIN BUZAĞI
Talha AKMAN
- 21** DİNİN KEMALİ VE TAMLIĞI SÜNNETİN KORUNMASIYLA SÜRMÜŞTÜR
Enes DOĞAN
- 24** KUR'ÂN KISSALARI: ÜSLUP VE ÖZELLİKLER AÇISINDAN BİR İNCELEME
Ömer AKDUMAN
- 28** RESÛLULLAH'IN HAVÂRÎSİ: ZUBEYR İBNİ AVVÂM
Salim KANDEMİR
- 32** DİRENÇ, DİRENİŞ VE KÜRESEL SİVİL HAREKETLER BAĞLAMINDA SUMUD
Kerem ÇAĞLAR
- 36** SON DURAK
Zeynep BAYANCUK
- 38** ÖĞRENMEYİ NELER KOLAYLAŞTIRIR?
Dr. Gözde TERCUMAN
- 41** KÜÇÜK DEĞİŞİMLERİN BÜYÜK GÜCÜ
Özge UZUNKAYA
- 43** OTORİTER AİLE
Melek ŞEREF
- 45** MÜFTÜNÜN DİJİTAL MERCEĞİ: HÂDİM ZEKÂ
Sultan Amed YAŞAR
- 49** EL-XALİQ / EL-XELLÂQ
Osman SADIKOĞLU
- 52** VAHYİN REHBERLİĞİNDE İBRÂHÎM VE HİCR SURESİ TEFSİRİ

TARİHE VE TOPLUMA YÖN VEREN DEĞİŞMEZ YASALAR: SÜNNETULLAH

...Sünnetullahı şöyle tanımlayabiliriz:
**Allah'ın insan, toplum ve tarihe yön
vermesi için koyduğu, zamana ve
mekâna göre değişiklik göstermeyen
sabit, sebepleri yerine geldiğinde
sonuçları doğuran yasalardır.**

Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Yerlerin ve göklerin mülkü/egemenliği Allah'a (cc) aittir. O (cc) kâinata ve içindekilere belli yasalarla hükmeder. Bu yasalara Kur'ân "Sünnettullah" der. Şayet bu yasalar kâinat işlerini düzenleyen fizik, kimya vb. yasalar ise bunlara tabiat yasaları denir. Tarihin akışını belirleyen insana ve topluma dair yasalar ise bunlara toplumsal/içtimai yasa denir. İnsan hayatına yön veren yasalara ise şer'i yasalar denir.¹ Biz bu yazımızda tarihin akışına yön veren, insana ve topluma dair değişmez yasaları, yani Sünnetullahı ele alacağız. Çaba bizden, başarı Allah'tandır (cc).

Sünnetullah Nedir?

Sünnetullah kavramı iki ayrı kelimeden oluşan bir teriptir. İlki sünnet, ikincisi Allah'tır. Sünnet;² yol, yöntem, kaide, kanun, davranış şekli, tarz, üzerinde devam edilen şey, tabiat/yapı veya hayat biçimi anlamlarına gelmektedir. Lügatteki anlamıyla sünnet; kötü veya iyi olan ya da yerilmeye veya övülmeye layık olan şeyler için kullanılır. Bu iki kelimeden oluşan isim tamlamasına Allah'ın sünneti, değişmez yasaları diyoruz.

Yüce Allah tarihe ve topluma yön veren yasalarını Sünnettullah diye isimlendirmiş, bunlarda hiçbir değişiklik olmayacağını haber vermiştir:

"(Bu) senden önce yolladığımız resûllerimiz için (belirlediğimiz bir) sünnettir/yasadır. Sen sünnetimizde bir değişiklik bulamazsın."³

"Sen, Allah'ın sünnetinde bir değişiklik bulamazsın. Sen, Allah'ın sünnetinde bir sapma da bulamazsın."⁴

İslam âlimleri Sünnetullahı şöyle tanımlamışlardır:

İbni Teymiyye (rh) şöyle der:

"Yüce Allah, birçok yerde sünnetinin ne değişeceğini ne de dönüşeceğini beyan etmiştir. 'Sünnet' ise, ilk benzerinde

1. bk. El-Medhal ilâ İlmi Suneni'r Rabbâniyye, Abdusselâm Mukbil El-Mecidi, s. 86
2. bk. Dr. Mustafa Es-Sibâi, Es-Sunnetu ve Mekânetuhâ fi't Teşri'i'l İslâmî, s. 87; Abdulkarim En-Nemle, El-Muhezzeb fi Usûli'l Fikhi'l Mukâren, 2/633; Prof. Dr. Talat Koçyiğit, Hadis Usulü, s. 1; Prof. Dr. Zekiyuddin Şa'ban, İslam Hukuk İlminin Esasları, s. 91; Tevhid Dergisi, S 98, s. 25-27, Enes Doğan, "Sünnet Nedir?", <https://tevhiddergisi.org/sunnet-nedir>
3. 17/İsrâ, 77
4. bk. 35/Fâtır, 43

yaptığı fiili ikinci benzerinde de yapmayı gerektiren bir âdet demektir. Bu sebeple Yüce Allah ibret alınmasını emretmiş ve şöyle buyurmuştur:

‘Andolsun ki onların kıssalarında, akıl sahipleri için ibretler vardır.’⁵

Yukarıdaki ayette geçen ibret almak, bir şeyin benzeriyle ilişkilendirilmesi; böylece onun hükmünün, ötekini hükmü gibi olduğunun bilinmesidir.

Nitekim İbni Abbâs (ra) şöyle demiştir: ‘Parmaklarla dişleri neden kıyas etmediniz?’

Yani parmak yaranmasının hükmü de diş yaranmasının hükmü gibidir.’ demek istemiştir. Yüce Allah’ın şu ayetlerde buyurduğu gibi:

‘İbret alın ey basiret sahipleri!’⁶

‘Andolsun ki onların kıssalarında, akıl sahipleri için ibretler vardır.’⁷

Ayetler şunu ifade eder: Kim onların yaptıkları gibi işler yaparsa, onların gördükleri karşılığı görür. Bu da kâfirlerin işlerini yapmaktan sakındırmak ve peygamberlerin izinden giden müminlerin amellerine yöneltmek içindir.”⁸

Yukarıdaki açıklamalara dayanarak Sünnetullahı şöyle tanımlayabiliriz: Allah’ın insan, toplum ve tarihe yön vermesi için koyduğu, zamana ve mekâna göre değişiklik göstermeyen sabit, sebepleri yerine geldiğinde sonuçları doğuran yasalarıdır.

Sünnetullahın Anlaşılması İçin Kur’ân’dan Örnekler

“Şüphesiz ki sizden önce (Allah’ın iyi ve kötü toplumları uyguladığı değişmez) yasaları geçti (yaşandı ve bitti). Yeryüzünde gezip dolaşın ve yalanlayanların akıbetinin nasıl olduğuna bir bakın.”⁹

Yüce Allah’ın, nebileri yalanlayanlarla ilgili değişmez bir yasası vardır. Önce onlara mühlet verecek, adım adım onları azaba yakınlaştıracak ve nihayetinde onları mağlub edecektir. Bu bir yasadır ve hiçbir çağda değişmeyecektir. Geçmiş çağlarda yalanlayanlar Sünnetullahı muhatap olmuş ve tarih sayfalarından silinmişlerdir. Ayetin indiği gün yalanlayanlar da aynı akıbete uğrayacak, yalanlayanlar hakkındaki sünnet onların aleyhinde cari olacaktır.

İbnu’l Kayyım (rh) der ki:

“Ayette kastedilen şudur: Sizden önce de sizin gibi ümmetler yaşamıştır. Onların kötü akıbetlerine bakın ve iyi düşünün. Bilin ki, onların bu sonuca uğramalarının sebebi, Allah’ın ayetlerini ve peygamberlerini yalanla-

malarıdır. Onlar asıl (ilk örnek), siz ise fer’siniz (onların bir uzantısıdır). İllet, yalanlamadır; netice ise helaktır.”¹⁰

“Yeryüzünde büyükenek ve kötü tuzaklar kurarak (uyarıcıya karşı geldiler). Oysa kötü düzen, sahibinden başkasını kuşatmaz. Öncekilerin sünnetinden başkasını mı bekliyorlar? Sen, Allah’ın sünnetinde bir değişiklik bulamazsın. Sen, Allah’ın sünnetinde bir sapma da bulamazsın.”¹¹

Nebilerin davetine tuzak kuranlar, kurdukları tuzağın kurbanı olurlar. Zira Yüce Allah’ın değişmez yasalarından biri de kötü tuzağın sahibini kuşatması, onun ayaklarına dolanmasıdır. Tuzak kuranlar kısa vadede tuzaklarıyla bazı kazanımlar elde edebilirler. Ancak uzun vadede müminlere kurdukları tuzaklar, kendi akıbetlerini belirler. Kendi elleriyle kendilerine kuyu kazmış olurlar.

“Kâfirler sizinle savaşıyor olsa arkalarını dönüp (kaçarlar). Sonra da (kendileri için) ne bir dost ne de bir yardımcı bulurlar. (Bu,) Allah’ın (kâfirler hakkındaki) süregelen sünnetidir/değişmez yasasıdır. Sen, Allah’ın sünnetinde/yasasında bir değişiklik bulamazsın.”¹²

Kâfirler müminlerle savaşıyor olsalar, Allah’ın (cc) değişmez yasası olarak kaçarlar. Zira Yüce Allah şirk koşmaları sebebiyle onların kalbine korku salar ve müminleri kendi katından bir sekînetle destekler:

“Hakkında hiçbir delil indirmedığı şeyleri Allah’a ortak koşmaları nedeniyle kâfirlerin kalbine şiddetli bir korku salacağız.”¹³

“İmanlarına iman katsınlar diye, müminlerin kalbine sekîneti indiren O’dur. Göklerin ve yerin orduları Allah’ındır. Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm’dir.”¹⁴

Sünnetullahı Bilmenin Faydaları

Yüce Allah pek çok ayette tarihe ve topluma yön veren yasalara dikkat çekmiş, Müslimlerin bu yasalarla geçmişi ve bugünü değerlendirmelerini ve geleceği bu yasalar ışığında inşa etmelerini istemiştir. Yüce Allah, bizlere geçmiş ümmetlerin sünnetini öğretmek istediğini beyan etmiştir:

“Allah size açıklamak, **sizi sizden öncekilerin sünnetine iletmek** ve tevbelerinizi kabul etmek ister. Allah (her şeyi bilen) Alîm, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm’dir.”¹⁵

Yüce Allah değişmez sünnetlere dair örnek verdiğinde müminlerin bu olaylar üzerine düşünmesini, bunlardan ibret almasını istemiştir. Örneğin yukarıda iki sünnet/ yasa görmüştük. İlki, yalanlayanların akıbetine; ikincisi, tuzak kuranların akıbetine dairdi. Yüce Allah, bu sünnetin

5. 12/Yûsuf, 111

6. 59/Haşr, 2

7. 12/Yûsuf, 111

8. Mecmû’l Fetâvâ, 13/19-20

9. 3/Âl-i İmran, 137

10. İ’lâmu’l Muvakkiin, Dâru Atâati’l İlm, 1/282

11. 35/Fâtır, 43

12. 48/Fetih, 22-23

13. 3/Âl-i İmran, 151

14. 48/Fetih, 4

15. 4/Nisâ, 26

Sünnetleri bilmeden veya sünnetlere karşı mücadele etmek, akıntıya karşı kürek çekmek gibidir. Sahibini yorduğu gibi ilerlemesine de engel olur. Yerinde sayan kişi akıntıya/sünnetlere karşı mücadele ettiğini bilmediğinden suçu zamana, mekâna veya yol arkadaşlarına atar.

gerçekleştiği iki olay anlatır Kur'an'da. Biri Mekke'de yalanlayan müşriklerin Bedir Günü karşılaştığı akıbet, diğeri Medine'de tuzak kuran Yahudilerin karşılaştığı son. Her iki olayda da müminlerin ibret almasını ister:

“Şüphesiz ki sizin için (Bedir Günü) karşı karşıya gelen iki toplulukta (dersler çıkaracağınız) ayet/ibret vardır. Bir grup Allah yolunda savaşıyordu. Diğeri ise kâfirdi ve (müminleri) çıplak göz ile kendilerinin iki misli görüyorlardı. Allah, yardımıyla dilediğini destekler. **Şüphesiz ki bunda, (çokça Kur'an okuyup, Allah'ın şer'i ve kevnî ayetleri üzerinde kafa yordukları için) basiret sahibi olanlara ibretler vardır.**”¹⁶

“Ehl-i Kitap'tan kâfir olanları ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Siz, onların çıkacağını düşünmemiştiniz. Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'a karşı koruyacağını sanmıştı. Allah onlara, hiç beklemedikleri yerden geldi ve kalplerine şiddetli bir korku saldı. Evlerini kendi elleriyle ve müminlerin eliyle harap ediyorlardı. **İbret alın ey basiret sahipleri!**”¹⁷

Buna binaen diyebiliriz ki;

– Sünnetullahı bilmek, Yüce Allah'ın insana ve toplum dair kesin, değişmez ve sabit yasalarını bilmektir. Bu, tarih yazan İslam toplumunu deneme, yanılma ve yanlış tecrübelerle yorulma illetinden koruyacaktır. Kurulu düzene “La” diyerek, resüllerin izinde tuğyana karşı mücadele verenler; bazen yol yılgını hâline gelirler. Bu, onların farkında olmadan İlahî sünnetleri göz ardı ederek mücadele etmelerinden kaynaklanır. Sünnetleri bilmeden veya sünnetlere karşı mücadele etmek, akıntıya karşı kürek çekmek gibidir. Sahibini yorduğu gibi ilerlemesine de engel olur. Yerinde sayan kişi akıntıya/sünnetlere karşı mücadele ettiğini bilmediğinden suçu zamana, mekâna veya yol arkadaşlarına atar.

– Sünnetullahı bilmek, kişiyi içinde bulunduğu şartların dar ve kısıtlayıcı etkisinden korur. Geçmiş ve bugünü tahlilde ve geleceğe dair öngöründe bulunurken kısıtlayıcı vakia şartlarında sıyrılır, tüm insanlık tarihine yön veren Sünnetullah üzerinden yorumlamayı öğretir. Örneğin

İslam için mücadele eden topluluklar, çoğu zaman vakıadaki olumsuz şartlara bakıp ümitsizliğe kapılır. Oysa Sünnetullah, batılın egemenliğinin geçici olduğunu, köpük misali kaybolup gideceğini, kalıcı ve daim üstün olanın hak olduğunu vurgular:

“Gökten su indirdi. Vadiler kendi miktarınca sel oldu. Sel de suyun üstüne vuran köpüğü yükledi. Bir ziyinet ya da faydalanılacak eşya yapmak için üzerine ateş yakıp erittiklerinde de böyle bir köpük oluşur. **Allah, hak ile batıla böyle örnek verir işte. (Batıl) köpük (misali) atılır gider. İnsanlara yarar sağlayacak olan (hak) ise yeryüzünde kalır. İşte Allah, örnekleri böyle verir.**”¹⁸

Allah Resûlü Dönemi'nde müşriklerin tazyiklerinden bıkan sahabe, vakıanın dar ve kısıtlayıcı havasından bunalmış ve Allah Resûlü'ne (sav) şikâyetle bulunmuşlardır. Allah Resûlü (sav) onları geçmişten o güne cari olan bir sünnetle, ümitsizlikten kurtarmıştır.¹⁹ Özetle; acele etmeyiniz, hakla batıl mücadelesinde İlahî sünnetler haktan yanadır ve Allah (cc) sabredenleri mutlaka zafere ulaştıracaktır.

Habbâb ibni Eret'ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Allah Resûlü'ne (sav), Kâbe'nin gölgesinde elbisesini yastık gibi yapmış dayanırken şikâyetle bulunduk ve ona, ‘Bizim için yardım istemeyecek misin? Bizim için Allah'a dua etmeyecek misin?’ dedik.

O (sav) şöyle buyurdu: ‘Sizden öncekilerden bir adam getirilir, yerde onun için bir çukur kazılır, o çukura konulurdu. Daha sonra testere getirilerek başının üzerine konulur, iki parçaya ayrılırdı. Bu dahi onu dininden çevirmezdi. Eti kemiğinden ya da damarlarından demir taraklarla taranarak ayrılırdı. Bu dahi onu dininden geri çevirmezdi. Allah'a yemin ederim, Allah bu işi tamamlayacaktır. Hatta atlı biri San'â'dan Hadramevt'e kadar yol alacak, Allah'tan başkasından ya da kurdun koyunlarına saldırmamasından başka bir şeyden korkmayacaktır. Fakat siz acele ediyorsunuz.’”²⁰

– Sünnetullahı bilmek, kevnî ve şer'i yasalar ile toplum-sal yasalar arasında bağ kurmanın yolunu açar. Böylece kâinattaki her ayet, müminlerin imanını arttıran ve onlara umut aşılayan bir yardımcıya dönüşür:

“De ki: ‘Ey mülkün sahibi olan Allah'ım! Dilediğine mülk verir, dilediğinden mülkü alırsın. Dilediğini izzetli kılar, dilediğini zelil edersin. Hayır senin elindedir, şüphesiz ki sen, her şeye kadırsın. Geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katarsın. Ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkarırsın. Dilediğini hesapsız/sınırsız rızıklandırırırsın.’”²¹

Görüldüğü gibi bu ayetler; Yüce Allah'ın istediğine mülk ve izzet vermesi veya mülkü alıp zillate düşür

16. 3/Âl-i İmran, 13

17. 59/Haşr, 2

18. 13/Ra'd, 17

19. Es-Sunenu'l İlahiyye, Ahmed Seyyid, s. 10

20. Buhari, 3612

21. 3/Âl-i İmran, 26-27

etmesi -yani bir toplumun yükselişi ve çöküşü- geceyi gündüze, gündüzü geceye katması ve ölüden diriye, diriden ölüyü çıkarmasıyla beraber zikredilmiştir. Toplumsal bir yasa, kevnî bir yasa ile bir arada zikredilmiştir. Buna göre nasıl ki gece ve gündüz sürekli değilse, yenilgi ve zafer de sürekli değildir. Yüce Allah'ın hikmeti gereği sürekli yer değiştirir. Allah (cc), günleri insanlar arasında döndürür.²² İzzetle tarih yazan ve insanlığın yönetimini elinde bulunduran bir toplum, bir zaman sonra bu vazifeyi başka toplumlara devreder:

“ ‘Geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katarsın.’²³

Yani; Gecedan bir kısmını gündüze katarsın, böylece gece kısalsın, gündüz uzar; gündüzden bir kısmını da geceye katarsın, böylece gündüz kısalsın, gece uzar. Bu da şu demektir: Sen, yeryüzünün düzenini kurmandaki hikmetinle, onun şekillendirilmesi ve Güneş'in belirli bir hesaba göre hareket etmesiyle iki zaman diliminden birini uzatırken ötekini kısaltırsın.

O hâlde hikmet ve kudretinin böylesine açık tecellileri karşısında, dilediğine peygamberlik ve mülk (yönetim, hâkimiyet) vermene -tıpkı Muhammed (sav) ve ümmetine verdiği gibi- ve dilediğinden de çekip almana -tıpkı İsrâîloğullarından aldığı gibi- kimse karşı çıkamaz.

Çünkü sen, insanların işlerini tıpkı gece ve gündüzü çevirdiğin gibi düzenlersin. Diriye ölüden çıkarırsın, tıpkı âlimi câhilden, sâlih olanı fâsıktan, mümini kâfirden çıkardığın gibi.

Ölüyü diriden çıkarırsın, tıpkı kâfiri müminden, câhili âlimden, kötüyü iyiden çıkardığın gibi.”²⁴

- Sünnetullahı bilmek İslam toplumunu temenni ve hayallerden korur, gerçekçi bir ümmet olmalarını sağlar. Sünnetullahı bilmek, mücadele eden topluluklara ciddiyet kazandırır. Yüce Allah'ın şakasının olmadığını, başlarında peygamber olsa dahi Sünnetullahı muhalefet edenlerin cezalandırıldığını anlamalarını sağlar:

“(Kimin hak ya da batıl üzere olduğu, kimin cennete ya da cehenneme gideceği) ne sizin ne de Ehl-i Kitab'ın temennileriyle olacak iştir. (Bunu belirleyecek olan şudur:) Kim bir kötülük yaparsa onunla cezalandırılır. Ve kendisi için Allah'ın dışında ne bir dost ne de bir yardımcı bulur.”²⁵

Yüce Allah Yahudiler üzerinden sahabe toplumunu eğitir. Allah'ın sünneti, sabittir. Kim kötülük yaparsa amelinin karşılığı olarak cezalandırılır ve Allah'ın cezası karşısında kendisine ne bir dost ne de yardımcı bulamaz. Bir peygamberin ümmeti olmak, Kitap sahibi

olmak, tarihin bir döneminde seçilmiş olmak... bu gerçeği değiştirmez. Hâliyle İslam toplumu iman ve istikamet konusunda ciddiyetini korumak, boş temenni ve hayallerden uzak durmak zorundadır. Ki sahabe bu durumu Huneyn Günü'nde yaşamıştı. Başlarında Allah'ın Resûlü olduğu halde yenilgiye uğradılar. Zira onlar Allah'a (cc) güvenmek ve O'ndan zafer ummak yerine sayılarının çokluğuna güvendiler. İnsanlık için seçilmiş en hayırlı ümmet olmaları, cennetle müjdelenmeleri ve zaferle vadolunmaları Sünnetullahın işlemesine engel olmadı. Hâllerini ıslah edince Allah'ın yardımı tahakkuk etti ve zafere eriştiler:

“Andolsun ki Allah, birçok yerde size yardım etti. Huneyn Günü'nde de (yardım etmişti). Hani sayıca çokluğunuz hoşunuza gitmiş, fakat size hiçbir fayda sağlamamıştı. Yeryüzü tüm genişliğine rağmen size dar gelmiş, sonra da arkanızı dönüp kaçmıştınız. Sonra Allah, Resûl'ünün ve müminlerin üzerine, (onlara güven veren ve kalplerini yatıştıran) sekineti indirmişti. Görmediğiniz orduları da indirmiş ve kâfirlere azap etmişti. Bu, kâfirlerin cezasıdır.”²⁶

- Sünnetullahı bilmek; toplumların ilerleme ve gerileme, yükselme ve çöküş yasalarını anlamayı kolaylaştırır.²⁷ Toplumların iyiden kötüye, kötüden iyiye dönüşümünün sebepleri anlaşılır. Böylece toplumu ıslah etmek isteyenler sünnetlere muvafık bir ıslah programı hazırlayabilirler:

“Bu, şundandır: Allah, bir topluma verdiği nimeti, onlar kendilerinde olanı değiştirmedikçe değiştirecek değildir. Şüphesiz Allah, (işiten ve dualara icabet eden) Semî', (her şeyi bilen) Âlîm'dir.”²⁸

“Biz bir beldeyi helak etmek istediğimizde, orada refah içinde yaşayanlara (Allah'a itaat etmelerini) emrederiz. (Onlarsa itaat etmez) orada fasıklık yaparlar. Artık (azap) hükmü onların üzerine hak olur ve orayı yerle bir ederiz.”²⁹

- Sünnetullahı bilmek, müminin iman ve yakînini artırır. Zira Kur'ân'ın haber verdiği toplumsal yasaların yine Kur'ân'ın haber verdiği sonuçları doğurduğunu gören mümin, Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğuna yakinen inanır.³⁰ Yine onlar ki bu sünnetlerden haber veren, onları yaratan Allah'tır (cc).

Sünnetullahın Kaynakları

Yüce Allah'ın değişmez sünnetlerini tespit etmenin birden fazla yolu, Sünnetullahı birden fazla kaynağı vardır. Bu kaynaklar özetle Kur'ân, Sünnet ve tarihtir.³¹

22. “Şayet size bir yara dokunduysa hiç şüphesiz (düşman) topluluğuna da yara dokundu. (Mutlak ve daimi galip Allah'tır. İnsanlara gelince) biz bu günleri insanlar arasında döndürür dururuz. Allah, iman edenleri açığa çıkarmak ve sizden şahitler/şehitler edinmek (için böyle yapar). Allah, zalimleri sevmez.” (3/Âl-i İmran, 140)
23. 3/Âl-i İmran, 27
24. Tefsîru'l Menâr, El-Hey'etu'l Mısriyyeti'l Âmme, 3/226
25. 4/Nisâ, 123

26. 9/Tevbe, 25-26

27. Es-Sunenu'l İctimâiyye fi'l Kur'âni'l Kerîm, Muhammed Emehzûn, 1/88-89

28. 8/Enfâl, 53

29. 17/İsrâ, 16

30. bk. Es-Sunenu'l İlähiyye fi'l Umumi ve'l Efrâd, Mecdi Muhammed Aşûr, s. 121 vd.

31. bk. Es-Sunenu'l İlähiyye fi'l Umumi ve'l Efrâd, Mecdi Muhammed Aşûr, s. 57-97; Es-Sunenu'l İlähiyye fi Sireti'n Nebeviyye, Ebu'l Yûsuf Reşid Kuhûs, 92-121; Es-Sunenu'l İlähiyye, Ahmed Seyyid, s. 23-28

1. Kur'ân'da Sünnetullah

İslam âlimleri Kur'ân'da yer alan değişmez sünnetleri tespit etmenin bazı yollarına işaret etmişlerdir:

a. Sünen ve Sünnetullah lafzıyla geçen toplumsal yasalar

قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ
فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ

“Şüphesiz ki sizden önce (Allah'ın iyi ve kötü toplumlara uyguladığı **değişmez**) yasaları geçti (yaşandı ve bitti). Yeryüzünde gezip dolaşın ve yalanlayanların akıbetinin nasıl olduğuna bir bakın.”³²

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ
وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ

“O kâfirlere de ki: ‘Şayet (şirk ve küfrü) sonlandırır (tevbe ederlerse), geçmişte yaptıkları bağışlanır. Yok, (küfür ve şirk) geri dönecek olurlarsa öncekilerde (resûlleri yalanlayanlar için var olan) **değişmez yasalar** işlemeye devam eder.’”³³

سُنَّةَ مَنْ قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَجِدُ
لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا

“(Bu) senden önce yolladığımız **resûllerimiz için (belirlendiğimiz bir) sünnettir/yasadır**. Sen **sünnetimizde** bir değişiklik bulamazsın.”³⁴

اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ
الْمَكْرُ السَّيِّئِ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ
الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ
لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا

“Yeryüzünde büyükenerek ve kötü tuzaklar kurarak (uyarıcıya karşı geldiler). Oysa kötü düzen, sahibinden başkasını kuşatmaz. Öncekilerin **sünnetinden** başkasını mı bekliyorlar? Sen, Allah'ın **sünnetinde** bir değişiklik bulamazsın. Sen, Allah'ın **sünnetinde** bir sapma da bulamazsın.”³⁵

İlerleyen yazılarda da ele alacağımız bu ve benzeri ayetlerde Yüce Allah, açık bir üslupla değişmez yasa-

larına, Âdetullaha işaret etmiştir. Değişmez toplumsal yasaları tespitin en kesin ve açık yolu budur.

b. Kur'ân Kıssaları

“İyice düşünsünler diye kıssaları anlat.”³⁶

“Sana, resûllerin kıssalarından her (vahyettiğimizi), kalbini sağlamlaştırmak için anlatıyoruz. Bu (kıssalarla beraber) sana hak (olan bilgiler), müminlere de öğüt ve hatırlatma gelmiştir.”³⁷

“Andolsun ki onların kıssalarında, akıl sahipleri için ibretler vardır.”³⁸

Kur'ân kıssaları insanlık tarihini anlatmak için indirilmiştir. İnsanlık tarihinden her nesle yol gösterecek, kalpleri sağlamlaştıracak ve ibret alacakları tarihin değişmez yasalarını anlatmak için kıssa edilmiştir. Bu sebeple bir kıssa anlatıldıktan sonra benzeri durumlarda benzer şeylerin yaşanacağı, ilahi sünnetlerin her çağ ve mekânda aynı sonuçları vereceği belirtilmiştir:

“Bu, sana (gerçek hâliyle) anlattığımız beldelerin **haberleridir**. Onlardan kimisi (hâlen) ayakta. (Geriye onlardan izler kalmıştır.) Kimisi de biçilmiş ekin (gibi dar-madağın) olmuştur. Biz, onlara zulmetmemiştik; fakat onlar, kendilerine zulmetmekteydiler. Rabbinin (helaka dair) emri geldiğinde, Allah'ı bırakıp da dua ettikleri ilahlarının onlara hiçbir faydası olmamıştı. (Evet,) onlara yıkım ve hasardan başka bir katkısı olmamıştı. **Rabbinin zulmeden beldeleri yakalaması da işte böyledir**. Şüphesiz ki O'nun yakalaması can yakıcı, çetindir.”³⁹

c. Kur'ân Misalleri

Kur'ân misalleri çoğu zaman ilahi yasaları anlatmak, değişmez örnekleri sunmak için verilir. Bu sebeple inan-ların misaller üzerinde düşünmesi, misalleri hakıyla akletmesi ve misallerden insanlığa yön verecek derler çıkarması istenir:

“Gökten su indirdi. Vadiler kendi miktarınca sel oldu. Sel de suyun üstüne vuran köpüğü yüklendi. Bir ziyet ya da faydalanılacak eşya yapmak için üzerine ateş yakıp erittiklerinde de böyle bir köpük oluşur. **Allah, hak ile batıla böyle örnek verir işte. (Batıl) köpük (misali) atılır gider. İnsanlara yarar sağlayacak olan (hak) ise yeryüzünde kalır**. İşte Allah, örnekleri böyle verir.”⁴⁰

“Allah bir beldeyi örnek verdi. Onlar güven ve huzur içinde (yaşar), rızıkları kendilerine her taraftan bolca gelirdi... Allah'ın nimetlerine nankörlük ettiler. Yaptıkları (nankörlüğe) karşılık Allah onlara açlık ve korku elbisesini (giydirip iliklerine kadar hissedecekleri şekilde açlığı ve korkuyu) tattırdı.”⁴¹

36. bk. 7/A'râf, 176

37. 11/Hûd, 120

38. 12/Yûsuf, 111

39. 11/Hûd, 100-102

40. 13/Ra'd, 17

41. 16/Nahl, 112

32. 3/Âl-i İmran, 137

33. 8/Enfâl, 38

34. 17/İsrâ, 77

35. 35/Fâtur, 43

d. Şart ve Ceza/Cevap Üslubu

Şart ve cevap üslubu “Şayet şu olursa karşılığında şu olur.” şeklinde kurulan cümle yapılarıdır. Bu tarz cümleler Yüce Allah tarafından kurulmuş ise kesinlik bildirdiğinden değişmez yasa olarak kabul edilir:

“Şayet sabreder ve korkup sakınırsanız, onların tuzakları size hiçbir zarar vermez. Allah, onların yaptıklarını (çepe-çevre kuşatan) Muhit’tir.”⁴²

“Ey iman edenler! Allah’tan korkup sakınırsanız size (hakla batılı, doğruyla yanlış, faydalı olanla faydasız rahatlıkla birbirinden ayıracağınız) bir furkan verir, kusurlarınızı örter, günahlarınızı bağışlar. Allah, büyük lütuf ve ihsan sahibidir.”⁴³

“Şayet o beldenin halkı iman etmiş ve (Allah’tan) korkup sakınmış olsaydı, göğün ve yerin bereket (kapılarını) onlara açardık. Fakat yalanladılar. Biz de onları işledikleri (günahlara) karşılık (azapla) yakalayiverdik.”⁴⁴

e. Yüce Allah’ın Değişmez İradesine ve Sabit Sünnetine Delalet Eden Ayetler

Yüce Allah’ın kevnî iradesi bir şeye taalluk ettiğinde o şey kesinlikle gerçekleşir. Zira O (cc) bir şeyin olmasını istediğinde yalnızca ona “Ol!” der, o da olur. Kur’ân’da insan ve topluma dair Allah’ın (cc) iradesi ve değişmez âdeti Sünnetullah’a işaret eder:

“Belde halkı islah edicilerken, Rabbin (sırf) zulmetmek için onları helak edecek değildir.”⁴⁵

“Biz, yeryüzünde zayıf bırakılmış olan (mustazaflara) iyilik yapmak, onları (kendilerine uyulan) imamlar yapmak ve onları (yeryüzüne) vâris kılmak istiyoruz.”⁴⁶

2. Allah Resûlü’nün Sünneti

Peygamber (sav) bazı durumlarda Yüce Allah’ın değişmez yasalarına işaret etmiştir.

Örneğin; sonradan gelenlerin öncekilerin sünnetine tabi olması, nebilerin yolundan yüz çevirip sapanları örnek alması değişmez yasalardan biridir:

Ebû Saîd El-Hudrî’den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Allah Resûlü (sav), ‘Muhakkak, sizden önceki ümmetlerin yoluna karış karış, arşın arşın uyacaksınız. Hatta onlar bir kelerin deliğine girseler sizler de onları takip edeceksiniz.’ buyurdu.

Bizler, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bu ümmetler Yahudiler ve Hristiyanlar mıdır?’ diye sorduk.

Allah Resûlü de, ‘Başka kim olacak?’ dedi.”⁴⁷

Tarih kitapları değişmez toplumsal yasaların tefsiri gibidir. Kur’ân ve Sünnetten öğrenilen Sünnetullahın toplumlar üzerinde nasıl cereyan ettiğini görmek için tarih okunmalıdır.

Ebû Vâkid El-Leysî’den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Bizler yeni iman etmiş kimseler olarak Mekke’den Allah Resûlü (sav) ile birlikte Huneyn’e çıktık. Müşriklerin yanında ibadet kastıyla konakladıkları ve silahlarını astığı bir ağacı vardı. Ona ‘Zâtu’l Envât’ denirdi. Kocaman yeşil bir ağacın yanından geçtik ve Allah Resûlü’ne (sav), ‘Bize bir Zâtu’l Envât yap.’ dedik. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) bize, ‘Allahu Ekber! Bu, öncekilerin yoludur. Nefsimi elinde bulundurana yemin ederim ki tıpkı Mûsâ’nın kavminin dediğini söylediniz. Onlar, ‘Ey Mûsâ! Onların ilahları olduğu gibi sen de bize bir ilah yap.’ demişlerdi. (Mûsâ,) ‘Şüphesiz sizler, cahillik eden bir topluluksunuz.’ demişti. Sizden öncekilerin yollarına bir uyacaksınız.’ buyurdu.”⁴⁸

Bazı suçların değişmez cezaları vardır. Bu, Yüce Allah’ın insanlar ve toplumlar için sünnetidir:

Abdullah ibni Ömer’den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Allah Resûlü (sav) bir sefer bize yönelerek şöyle buyurdu: ‘Ey Muhacir topluluğu, beş şey vardır ki onlarla imtihan edildiğinizde, ki sizlerin o dönemlere yetişmenizden Allah’a sığınırım, onlar şunlardır:

Bir toplumda fuhuş o kadar ileri gidecek ki gözler önünde yapılmaya başlanacaktır. Taun hastalığı ve önceki toplumlarda görülmeyen hastalıklar yaygınlaşacaktır. Ölçü ve tartıya riayet etmeyen her toplum kıtlık, geçim sıkıntısı ve başlarındaki idarecilerinin zulmüyle cezalandırılırlar. Mallarının zekâtını vermeyen hiçbir topluma yağmur gönderilmez, hayvanlar olmasa onlara yağmur da yağdırılmaz. Allah ve Resûlü’ne verdikleri sözü tutmayıp ahdini bozanların başına, Allah kendilerinden olmayan kimseleri musallat eder ve o düşmanlar, onların elindekilerin bir kısmını alırlar. Devlet yetkilileri Allah’ın Kitabı’yla hükmetmeyip Allah’ın indirdiklerinden işlerine geleni seçip onları uyguladıklarında Allah onları kendi içlerinde sıkıntıya sokup fitne ve anarşiyle cezalandırır.’ ”⁴⁹

42. bk. 3/Âl-i İmran, 120

43. 8/Enfâl, 29

44. 7/A’raf, 96

45. 11/Hûd, 117

46. 28/Kasas, 5

47. Buhari, 7320; Müslim, 2669

48. El-Mu’cemu’l Kebir, 3291; Ahmed, 21897; Tirmizi, 2180

49. İbni Mace, 4019

3. İnsanlık Tarihi

Yüce Allah yeryüzünde dolaşmamızı, bizden önce yaşayan kavimlerinin akıbetine bakmamızı ve yaşananlardan dersler çıkarmamızı istemiştir:

“Şüphesiz ki sizden önce (Allah’ın iyi ve kötü toplumlara uyguladığı değişmez) yasaları geçti (yaşandı ve bitti). Yeryüzünde gezip dolaşın ve yalanlayanların akıbetinin nasıl olduğuna bir bakın.”⁵⁰

“De ki: ‘Yeryüzünde gezip dolaşın ve sonra bakın, yalanlayanların sonu nasıl olmuş?’”⁵¹

İbni Aşûr, yeryüzünde dolaşmanın tarih ilmiyle ilişkisini şöyle kurar:

“Bu ayette tarih bilgisinin önemine işaret vardır. Çünkü tarih bilgisi, yeryüzünde tecrübe kazanmanın faydasını içerir; yani geçmişin haberlerini, toplumların iyiliğe ulaşma ve bozulma sebeplerini öğrenmeyi sağlar. İbnu Arefe şöyle demiştir:

‘Yeryüzünde seyr (gezme) hem hissi/duyusal hem de manevidir. Manevi olan, tarih kitaplarını incelemekle elde edilir; böylece bakana, toplumların durumlarını ve buna yakın bilgileri öğrenme imkânı doğar. Hatta bu şekilde insanın yeryüzünde seyrederek öğrenemeyeceği bilgileri kazanması mümkündür; çünkü insanın fizikî kabiliyeti sınırlıdır.’

Allah’ın yeryüzünde gezip dolaşmayı emredip tarih kitabı okumayı zikretmemesinin nedeni; çünkü ayetin muhatapları arasında okuma yazma bilmeyenler de vardır. Ayrıca görerek tecrübe edinmek, tarih okuyarak ya da kendisine anlatılanı dinleyerek bilgi edinen kişiler için de faydalıdır.”⁵²

Tarih kitapları değişmez toplumsal yasaların tefsiri gibidir. Kur’ân ve Sünnetten öğrenilen Sünnetullahın toplumlar üzerinde nasıl cereyan ettiğini görmek için tarih okunmalıdır. Örnek olsun, Yüce Allah’ın değişmez yasalarından biri zalimlerle ilgili şu ayettir:

“İşledikleri (kötülüklerden) ötürü, zalimlerden kimini kimine veli/dost/yönetici/tabi yaparız.”⁵³

İbni Kesîr (rh) tarihten bir olayı bu sünnetle ilişkilendirerek şöyle nakleder:

“Tatarların Meliki Hülâkukân (Hülâgû Han), Zeyne’l Hâfîzî olarak bilinen Suleymân ibni’l Mueyyid’i ayağına çağırıp huzuruna getirtti ve ona şöyle dedi: ‘Senin hiyanetin artık benim nezdimde kesinleşti.’

Bu kişi Hülâkukân (Hülâgû Han) ve Tatarlar ile Şam ve çevresine geldiklerinde Müslimlere yönelmiş ve onlara eza vermişti. Onların mahremlerini çiğnemişti. Tâ ki

Allah (cc) onlara çeşit çeşit cezalar ve ibretlik belalar mu-sallat edene kadar bu cürümlerini sürdürmüşlerdi. (Yani Hülâgû zaliminden güç alarak mazlumlara zulmetmiş ve sonunda Allah (cc) onu Hülâgû eliyle cezalandırmıştır.)

‘İşledikleri (kötülüklerden) ötürü, zalimlerden kimini kimine veli/dost/yönetici/tabi yaparız.’⁵⁴

Genel olarak şöyle denebilir: Her kim zalime yardımcı olursa Allah (cc) ona belaları musallat eder. Allah (cc) zalimlerden zalimler ile intikam alır. Sonra da zalimlerin hepsinden intikam alır. Yüce Allah’tan; O’nun (cc) intikamından, gazabından, cezalandırmasından ve kullarının şerrinden korunmayı dileriz.”⁵⁵

Sünnetullah Kavramına Dair Dikkat Edilmesi Gerekenler

1. Sünnetullah İnsan İradesini Ortadan Kaldırmaz⁵⁶

Sünnetullah’a inanmak kadercilik yapmak, tarihin olumsuzluğunu kadere yıkıp, “Sünnetullah böyle gerektirdi.” demek değildir. Zira Sünnetullah, değişmez ilahi yasalardır. Kim hangi yasadan yana tercihinin koyarsa onun hakkında o yasa işleyecektir. Örneğin, zalimlerden yana saf tutanlar hakkında zalimler hakkındaki yasalar işleyecektir:

“De ki: ‘Yeryüzünde gezip dolaşın ve sonra bakın, yalanlayanların sonu nasıl olmuş?’”⁵⁷

“Sakin zulmedenlere/zalimlere meyletmeyin! Yoksa size ateş dokunur. Allah’ın dışında dostlarınız olmaz, sonra yardım da olunmazsınız.”⁵⁸

Kim de adaletten, takvadan ve istikametten yana tavır alırsa Yüce Allah’ın onlar hakkındaki sünneti işleyecektir:

“Şayet o beldenin halkı iman etmiş ve (Allah’tan) korkup sakınmış olsaydı, göğün ve yerin bereket (kapılarını) onlara açardık. Fakat yalanladılar. Biz de onları işledikleri (günahlara) karşılık (azapla) yakalayiverdik.”⁵⁹

“Şayet onlar, (İslam) yolu üzere istikamet ehli olsalardı onlara, (her türlü hayrı kendisiyle elde edecekleri) bol su (yağmur) verirdik.”⁶⁰

2. İlahi Yasaların Şartları ve Engelleri Vardır

İlahi yasalar belli olaylar içerisinde, tehdit edilmiş şartlarla birlikte zikredilmiştir. İlahi yasaları bağlamından koparıp mutlak yasalar muamelesi yapmak, Sünnetullahı yanlış anlamamıza neden olacaktır. Örneğin Uhud Günü’nde Allah Resûlü (sav) müminlerin başındaydı, müminler Allah’ın kelimesini yüceltmek için savaşa çıkmışlardı ve iman ordusu ile küfür ordusu karşı karşıya

50. 3/Âli İmran, 137

51. 6/Enâm, 11

52. Et-Tahrîr ve’t Tenvîr, 4/97

53. 6/Enâm, 129

54. 6/Enâm, 129

55. El-Bidâye ve’n Nihâye, Dâru Hecr, 17/458

56. bk. Kur’ân’da Toplumsal Çöküş, Ejder Okumuş, s. 68-74

57. 6/Enâm, 11

58. 11/Hûd, 113

59. 7/Arâf, 96

60. 72/Cin, 16

gelmişti. Bu duruma hitap eden İlahi yasaları bağlamından koparıp zahiri üzere alırsak, müminlerin kesin zafer kazanması gerekirdi:

“Oysa, içlerinde olduğun sürece, Allah onlara azap edecek değildir. (Ayrıca) onlar başışlanma dileyip dururken de Allah onlara azap edecek değildir.”⁶¹

“Kâfirler sizinle savaşıacak olsa arkalarını dönüp (kaçarlar). Sonra da (kendileri için) ne bir dost ne de bir yardımcı bulurlar. (Bu,) Allah'ın (kâfirler hakkındaki) süregelen sünnetidir/değişmez yasıdır. Sen, Allah'ın sünnetinde/yasasında bir değişiklik bulamazsın.”⁶²

Uhud Savaşı'nda Müslimler yenilgi almış, Allah Resûlü (sav) ölümle burun buruna gelmiş ve sahabenin en seçkinleri şehit düşmüştür. Zira yardım ve zafere dair Sünnetullahın işlemesine engel bir durum yaşanmıştır. Savaşın başında mezkûr sünnetlerin işlenişine dair şartlar yerine gelince yardım tahakkuk etmiş ve müminler kâfirler karşısında kesin zafer elde etmiştir. Ancak savaş ilerledikçe kalpler dünyaya meyletmiş, Allah Resûlü'nün emirleri çiğnenmiş ve zaferin gerçekleşmesine engel durumlar ortaya çıkmıştır. Bu noktadan sonra farklı sünnetler devreye girmiş ve Müslimler yenilmişlerdir:

“Andolsun ki Allah, size verdiği sözde doğru söyledi. Hani (Allah'ın) izniyle onların kökünü kurutuyordunuz. Çok istediğiniz (zaferi) size gösterdikten sonra bozguna uğradınız, verilen emir hakkında çekistiniz ve isyan ettiniz. İçinizden kimi dünyayı kimi de ahireti istiyordu. Sonra (Allah) sizi denemek için onlardan çevirdi. (Yenilmeye başladınız. Buna rağmen) sizi başışladı. Allah, müminlere karşı lütuf ve ihsan sahibi olandır.”⁶³

3. Toplumsal Yasalar Günübirlik Sonuçlar Doğurmaz

Toplumsal yasalar aynı zamanda birer dönüşüm ve değişim yasıdır. Toplumsal dönüşümler günübirlik, kısa zamanda gerçekleşmez. Toplumsal yasaların işlemeye başlaması, toplumların iyi veya kötü yönde değişimi bir süreçtir:

“Tarih hakkındaki gizli yanlışlardan biri, toplumlar ve nesillerin durumlarının zamanın değişmesi ve günlerin geçişiyle nasıl değiştiğini fark edememektir. Bu, çok derin ve gizli bir yanıştır; çünkü yalnızca uzun zaman dilimlerinden sonra ortaya çıkar ve neredeyse bunu yalnızca bazı kişiler fark eder. Dünyanın ve toplumların durumları, alışkanlıkları ve yolları tek bir düzende kalmaz; her zaman değişim vardır, durumlar bir durumdan diğere geçer. Tıpkı kişiler, zamanlar ve şehirlerde olduğu gibi bu değişim ufuklarda, bölgelerde, zamanlarda ve devletlerde de gerçekleşir. Bu, Allah'ın (cc), kulları üzerinde daha önce var olmuş sünnetidir.”⁶⁴

Bu duruma tedavül sünnetini örnek verebiliriz: “(Mutlak ve daimî galip Allah'tır. İnsanlara gelince) biz bu günleri insanlar arasında döndürür dururuz.”⁶⁵ Yüce Allah değişmez bir yasa olarak günleri insanlar arasında döndürüp duracağını, galibiyet ve zaferin döngüsel bir çizgide ümmetler arasında el değiştireceğini haber vermiştir. Ancak bu dönüşüm dünden bugüne, kısa zaman dilimlerinde gerçekleşmez, bazen bir asra yayılabilir. Birkaç asır Fars ve Rumların elinde olan galibiyet, daha sonra İslam ümmetinin eline geçmiştir. Bu dönüşüm birkaç asra yayılmış; tevhid üzere olan Ehl-i Kitap âlimlerinin ıslah çabaları, haniflerin bireysel örnekliği ve Allah Resûlü'nün (sav) gelmesiyle beraber insanlığın imametini el değiştirmiş ve zafer İslam'dan yana olmuştur.

Bu ayki yazımızda Sünnetullah'a dair genel konulara değindik. Önümüzdeki sayılarda değişmez toplumsal yasaların bazısına değineceğiz. Çaba bizden, başarı Allah'tandır (cc).

61. 8/Enfâl, 33

62. 48/Fetiğ, 4

63. 3/Âl-i İmran, 152

64. Târihu İbni Haldûn, Dâru'l Fikr, 1/37

65. 3/Âl-i İmran, 140

HÜKÜMDARLARA DAVET MEKTUPLARININ GÖNDERİLMESİ

Davet mektupları öz ve anlaşılırdır. Aynı zamanda hitap tarzı dengelidir. Hem bir müjde hem de uyarı vardır. Muhatabının konumunu küçümseme, hakaret etme üslubu değil; onun sorumluluğunu ona hatırlatma yolu tercih edilmiştir. Mektupların içeriği çok sarsıcı olsa da nezaket hiçbir zaman elden bırakılmamıştır.

Hamd, Allah'a; salât ve selam, Resûl'üne olsun.

İslami mücadele, merhalelerden oluşur. Siyer tarihine baktığımızda herhangi bir amelin öylesine olmadığını; öncesinin tamamı, sonrasının başlangıcı olduğu görülür. Hudeybiye de kendisinden önce yaşanan hadiselerin kemale erdiği bir nokta olmakla birlikte aynı zamanda çok önemli bir başlangıcın işaret fişeğiydi.

Allah Resûlü (sav), bu barış antlaşmasından sonra çevredeki devletlere, emirliklere mektuplar gönderdi. Necâsî, Mukavkıs, Kisra, Heraklius; mektup gönderilen yöneticilerinden bazıları idi. Bu mektupların verdiği en önemli mesaj, İslam'ın evrenselliğine işaret etti. İslam tüm insanlık için gelmiştir. Belli bir ırk, coğrafya ya da kültüre hitap edip diğerlerini dışlamaz. Çünkü özü itibarıyla insanları kullara kul olmaktan kurtarıp Allah'a (cc) kul olmayı hedefler.

Bununla birlikte şu soru akıllara gelebilir: Neden şimdi? Bir bölgeye elçi göndermek, davetçiler vasıtasıyla tebliği ulaştırmak daha önceden de mümkündü. İşte burada, merhale fıkı anlayışı devreye girmektedir. Peygamber (sav) daha öncesinde çevre kabilelere davetçiler gönderdi, onlarla antlaşmalar da yaptı ama o pozisyondayken bir imparatorluk tarafından muhatap alınma ihtimali çok zayıftı. İleride yapılacak ve daha etkili olma ihtimali yüksek bir davet, aceleyle getirilmiş ve sonrasını da kötü etkileyecek girişimlere kurban edilmemelidir. Genellikle bu tarz hatalar iyi niyetle olur, ama herkese her zaman davet ulaştırmalıyız düşüncesiyle hareket edildiğinde maslahattan çok mefsedetle karşılaşılabilir. Peygamber (sav) Arap Yarımadası'nda muhatap alınan bir güç hâline geldikten ve en önemli dinî merkez olan Mekke tarafından siyasi olarak tanındıktan sonra bu adımı atması dikkat edilmesi gereken asıl noktadır.

Peygamberimizin (sav) birçok lidere mektuplar yazdığını söylemiştik. Biz bu mektuplardan örnek olması açısından Heraklius'a yazılan mektubu ve o sırada Ebû Sufyân ile arasında geçen konuşmayı aktaracağız:

"Heraklius, 'Şu kendisinin Allah'ın resûlü olduğunu söylemekte olan adamın kavminden burada kimse var mı?' diye sordu.

Yanındakiler, 'Evet, vardır.' dediler.

Akabinde ben, Kureyş'ten bir toplulukla beraber çağrıldım. Heraklius'un huzuruna girdik ve onun önünde oturtulduk.

Heraklius, 'Resûl olduğunu söylemekte olan bu zâta nesep yönünden en yakın bulunanınız hanginizdir?' diye sordu.

'Benim.' dedim. Beni Heraklius'un yanına, arkadaşlarımı da benim arkama oturttular.

Sonra tercümanını çağırdı ve ona, 'Onlara resûl olduğunu söylemekte olan adam hakkında bu zâta bazı şeyler soracağım. Eğer bu zat yalan söylerse onu tekzip etmelerini söyle!' dedi.

Allahu Teâlâ'ya yemin ederim ki arkadaşlarımla benim yalanımı ötede beride yaymalarından çekinmeseydim muhakkak (Resûlullah (sav) hakkında) yalan uydururdum.

Bundan sonra Heraklius, tercümanına, 'Bu adamın, sizin içinizde nesebi (kıymeti, şerefi) nasıldır diye sor.' dedi.

'O, içimizde nesep sahibi birisidir.' dedim.

'Babaları içinde bir melik var olmuş mudur?' dedi.

'Hayır.' dedim.

'Söylediği şeyi söylemeden önce, (yani resûl olmasından önce) siz onu hiç yalan söylemekle itham ettiniz mi?' dedi.

'Hayır.' dedim.

'Ona insanların eşrafı mı, yoksa zayıfları mı tabi oluyorlar?' dedi.

'Ona halkın eşrafı değil, zayıfları tabi oluyorlar.' dedim.

'Ona tabi olanlar artıyorlar mı, yoksa eksiliyorlar mı?' dedi.

'Hayır, onlar eksilmiyorlar, fakat artıyorlar.' dedim.

'İçlerinde onun dinine girdikten sonra beğenmemelikten dolayı dininden dönen kimse var mı?' dedi.

'Hayır, yoktur.' dedim.

'Onunla harp ettiniz mi?' dedi.

'Evet, harp ettik.' dedim.

'Onunla harbiniz(in sonucu) nasıl oldu?' dedi.

'Bizimle onun arasında harp nöbet nöbet oluyor. Bazen o bize zarar verir, bazen de biz ona zarar veriyor.' dedim.

'O gadrediyor (ahdi bozuyor) mu?' dedi.

'Hayır, gadretmiyor; ancak biz şimdi onunla bir barış hâlindeyiz. Bu müddet içinde ne yapacağını bilmiyoruz.' dedim. Allahu Teâlâ'ya yeminle söylüyorum, bu sözden başka konuşma içine bir kelime dahi sokmak mümkün olmadı.

Davet rastgele bir amel değildir, kişilerin dünya ve ahiret hayatlarında kalıcı etki bırakacak, doğal olarak en ince ayrıntısına kadar düşünülmesi gereken bir eylemdir. Hele ki davet yapılan kişi, sonrasında tebasını da etkileyecek bir lider ise o zaman hassasiyet en üst düzeyde olmalıdır.

Heraklius, 'Sizden bu sözü ondan evvel söylemiş, (yani ondan evvel nübüvvet davasına kalkışmış) bir kimse var mı?' dedi.

'Hayır, yoktur.' dedim.

Sonra tercümanına dedi ki: 'Ona söyle; ben sana içinizde onun nesebini sordum. Sen içinizde onun neseb sahibi olduğunu söyledin. Resûller de kavimlerin nesep sahipleri içinden gönderilirler. Ben sana onun babaları içinde bir melik var mıdır, diye sordum. Sen 'Hayır, yoktur.' dedin. Babalarından bir melik olsaydı o da babalarının hükümdarlığını geri almak isteyen bir kimsedir, diye düşünürdüm. Ve yine ben sana ona tabi olanlar halkın zayıfları mıdır, yoksa eşrafı mıdır, diye sordum. Sen, 'Hayır, onun tabileri halkın zayıflarıdır.' dedin. Resûllerin tabileri de zaten onlardır. Ve yine ben sana, o söylediği resûllük sözünü söylemesinden önce sizler onu yalan söylemekle itham eder miydiniz, diye sordum. Sen, 'Hayır, Onun yalan söylediğini görmedik.' dedin. Önceden insanlara karşı yalan söylememiş olan bir kimse, sonradan gidip de Allah'a karşı asla yalan söyleyemez. Ve yine ben sana, onlardan onun dinine girdikten sonra beğenmemelikten dolayı dininden dönen var mıdır, diye sordum. Sen, 'Hayır, dininden dönen yoktur.' dedin. İmanın verdiği neş'e ve gönül ferahlığı kalplere yerleşip kökleşince böyle olur. Ben sana, onlar artıyorlar mı, yoksa eksiliyorlar mı, diye sordum. Sen, 'Onlar artıyorlar.' dedin. İşte iman da tamamlanınca ya kadar hep böyle bu minval üzere gider. Ben sana, onunla harp ettiniz mi, diye sordum. Sen, onunla harp ettiğinizi, harbin sizinle onun arasında nöbet nöbet olup bazen onun size zarar verdiğini, bazen de sizin ona zarar verdiğinizi söyledin. Resûller de böyle imtihana tabi tutulurlar, sonra akıbet onların lehine olur. Ben sana, o gadrediyor mu, diye sordum. Sen, onun gadretmez olduğunu söyledin. Resûller de böyledir, gadretmezler. Ben sana ondan evvel resûllük iddiasında bulunan başka bir kimse var mı, diye sordum. Sen, 'Hayır, yoktur.' dedin. Ondaki evvel bu sözü söylemiş bir kimse olsaydı o da kendisinden evvel söylenilmiş bir söze uymuş bir kimsedir diye düşünürdüm.'

Sonra Heraklius, 'O, size ne emrediyor?' dedi.

‘Yalnız bir olan Allah’a ibadet etmeyi ve O’na hiçbir şeyi eş ve ortak tutmamayı emrediyor, atalarımızın tapmış oldukları şeylerden de bizi nehyediyor. Namaz kılmayı, doğru olmayı, yoksullara sadaka vermeyi, haramlardan sakınmayı, verilen sözde durmayı, emaneti sahiplerine vermeyi emrediyor.’ dedim.

Heraklius, ‘Eğer onun hakkında söylemekte olduğun şeyler doğruysa o, muhakkak bir resûldür. Ben bir resûlün çıkacağını zaten biliyordum. Ancak sizden olacağını zannetmezdim. Eğer ben onun yanına varabileceğimi bilsem, elbette onunla buluşmayı çok arzu ederdim. Eğer ben onun yanında olsaydım (ona hizmet ederek) ayaklarını yıkardım. Yemin ederim ki onun hükümdarlığı şu ayaklarımın bastığı yerlere muhakkak ulaşacaktır.’ dedi.

Bundan sonra Heraklius, Rasûlullah’ın (sav) mektubunu istedi ve onu okudu. Mektubun içinde şunlar yazılmıştı.

‘Bismillahirrahmanirrahim,

Allah’ın kulu ve resûlü Muhammed’den Rum’un büyüğü Heraklius’a,

Hidayet yoluna uyanlara selam olsun. Bundan sonra ben seni İslam davetine, yani Müslim olmaya davet ediyorum. İslam’a gir ki selamete eresin. Müslim ol ki Allahu Teâlâ senin ecrini iki kat versin. Eğer bu davetimi kabul etmezsen Hristiyan çiftçilerin günahı senin boynuna olsun.

‘De ki: ‘Ey Ehl-i Kitap! Gelin sizinle bizim aramızda ortak bir kelimedede buluşalım: Yalnızca Allah’a ibadet edelim, hiçbir şeyi O’na ortak koşmayalım, (Allah’ı bırakıp da) birbirimizi Allah’ın dışında rabler edinmeyelim.’ Şayet yüz çevirirlerse deyin ki: ‘Şahit olun ki biz Müslimlerdeniz/şirki terk ederek tevhidle Allah’a yönelen kullardanız.’¹

Heraklius mektubu okumayı bitirdikten sonra yanında sesler yükseldi ve gürültü çoğaldı. Bizim dışarıya çıkarılmamız emredildi, biz de dışarıya çıkarıldık.

Dışarı çıktığımız zaman ben arkadaşlarıma, ‘İbni Ebî Kebşe’nin (yani Muhammed’in) işi hakikaten kuvvetlenip büyüyor. Şu da muhakkak ki Asfaroğullarının (Rumların) Meliki ondan korkmaktadır.’ dedim.

Artık Resûlullah’ın (sav) işinin galip geleceğine, Allahu Teâlâ kalbime İslam’ı ve boyun eğmeyi yerleştirenceye kadar kesin inanmaya devam ettim.

Nihayet Heraklius, Rum büyüklerini davet etti, onları Hıms’ta bulunan bir sarayın içinde topladı ve onlara şöyle hitap etti:

‘Ey Rum cemaati! (Bu zata biat edip de) felaha ve zamanın sonuna kadar rüşde nail olmayı ve mülkünüzün sizin için sabit olmasını istemez misiniz?’

Bu hitap üzerine o topluluk, yaban eşekleri kadar süratle kapılara kaçıştılar, fakat kapılar önceden kapatılmıştı.

Heraklius (onların böyle kaçıştıklarını görünce imanlarından ümit kesti) ve ‘Onları benim huzuruma getirin!’ deyip onları çağırdı.

Akabinde, ‘Ben ancak sizin dininiz üzerindeki sebatınızı denemişimdir. Şimdi sizlerden beklediğim dininize şiddetli bağlılığınızı gözlerimle görmüş bulunuyorum.’ dedi.

Bu söz üzerine oradakiler Heraklius’tan razı olup onu tazim için secde ettiler.”²

Bir örneğini buraya aldığımız bu mektuplardan çıkaracağımız kaideler nelerdir?

1. Davet rastgele bir amel değildir, kişilerin dünya ve ahiret hayatlarında kalıcı etki bırakacak, doğal olarak en ince ayrıntısına kadar düşünülmesi gereken bir eylemdir. Hele ki davet yapılan kişi, sonrasında tebasını da etkileyecek bir lider ise o zaman hassasiyet en üst düzeyde olmalıdır. İşte bu sebeple devlet başkanlarına yapılan davette şu ayrıntıları görmekteyiz:

a. Herkese aynı kalıplarla, aynı cümlelerle davet yapılmamıştır. Ehli Kitap olan bir yönetici ile putperest bir lidere, mülk sevdalısı bir idareci ile ilkeleri olan bir emîre farklı farklı mektuplar yazılmış, farklı vurgularla davet ulaştırılmıştır.

Aslında bu, davetin temel ilkelerindendir. Yöneticiye yapılan davet çok daha önem arz etmekle birlikte kim olursa olsun davet rastgele yapılmamalıdır. Muhatap tanınmalı, başkasında işe yaramıştı diyerek aynı cümleler ve yöntemlerle davet sürdürülmemelidir.

b. Davet mektubu kadar davetçi de önemlidir. Peygamberimiz (sav) dış görünüşü itibarıyla insanları etkileyecek, inisiyatif alabilecek, mektubu güzel bir şekilde izah edip gerekli açıklamaları yapabilecek kişileri seçti. Bununla beraber cahiliyesinde bu görevi ifa etmiş ve hakkını vermiş olan kişiler varsa onları da dâhil etti. Özetle emaneti ehline verdi ve liyakata göre görev dağılımı yaptı.

c. Protokol kurallarına riayet edilmiştir. Allah Resûlü (sav), devletlerin kendi aralarındaki yazışmalarının nasıl olması gerektiğini hatırlatan sahabelerin tavsiyesi üzerine mühür edinmiştir.

Enes’ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Nebi (sav) bir mektup yazdırmak istedi.

Sahabe, ‘Onlar (mektubun gönderildiği kişiler) mühürsüz mektubu okumazlar.’ dediler.

Nebi de (sav) üzerinde, ‘Muhammedun Resûlullah’ yazan gümüşten bir yüzük edindi. Ben onun elinde gümüşün beyazlığını görür gibiyim.”³

1. 3/Âl-i İmran, 64

2. Buhari, 7

3. Buhari, 65; Müslim, 2092

Mektuplarını bu mühürle göndermiş, diplomatik ilişkilerde Arap kabilelerinden farklı taraflarla ilişki kurulduğu için güncelleme yapılmıştır. Yine elçilere özel kıyafetler diktirilmiş, her meclisin kendine özel hâli olduğu gözetilerek hareket edilmiştir.

Yeryüzünde var olan yerleşik din anlayışlarının hepsini yıkmak için çok radikal adımlar atan Peygamberimiz (sav) mesele örfi bir mevzu olduğunda İslam'a aykırı bir durum yoksa genel prosedürlere uygun şekilde hareket etmiştir.

d. Davet mektupları öz ve anlaşılırdır. Aynı zamanda hitap tarzı dengelidir. Hem bir müjde hem de uyarı vardır. Muhatabının konumunu küçümseme, hakaret etme üslubu değil; onun sorumluluğunu ona hatırlatma yolu tercih edilmiştir. Mektupların içeriği çok sarsıcı olsa da nezaket hiçbir zaman elden bırakılmamıştır.

2. Allah Resulü'nün (sav) mektuplarla davet stratejisi İslam'ın yeryüzüne hâkim olma yolunun da en bariz örneklerindendir. Peygamber (sav) bir toplumun savaş ve baskıyla İslam'ı kabul etmesi ya da cizye gibi seçenekleri tercih etmesini istememiştir. Savaşın dışında var olan davet, diplomatik girişimler, ikili anlaşmalarla bu toplumların İslam devletine bağlanmalarını sağlamaya çalışmıştır. Çünkü şu bir hakikattir ki savaşın hâkim olduğu bir düzlemde kalpler gönül rahatlığıyla bir tarafı kabullenemez. Ortaya çıkan olumsuz tabloları insanlar kuşaklar boyunca unutmaz.

Temel strateji bu olmakla beraber Peygamber (sav) savaş tek seçenek olduğunda bundan çekinmemiş ve bu amelin de hakkını vermiştir.

3. Ve son olarak yine sahabenin adanmışlığını görüyoruz. Bambaşka coğrafyalarda, mülk sahibi olan, insanların karşılarında başlarını kaldırmaya dahi korktukları liderlere ölümü göze alıp bu mektupları götürdüler. İtiraz yok, "Neden ben?" demek yok, geride bıraktıklarını hesaba katmak yok... Bir insanın, bir topluluğun en büyük sermayesi işte bu adanmış ruhtur.

Duamızın sonu, âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdetmektir.

ALTIN BUZAĞI

Hiçbir firavun, halkının huzurunu veya ülkesinin bekasını dert edinmemiştir. Firavunların ve şirk baronlarının tek derdi kendi sermayelerinin ve otoritelerinin sağlamlığıdır. Bunu sağlamak için erkek çocuklarını doğar doğmaz öldürmeye dahi cüret ederler.

Allah'ın (cc) adıyla,

Allah'a (cc) hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Bir önceki yazımızda, Kur'an'da kıssaları en fazla zikredilen topluluk olan İsrâîloğullarının altından bir buzağıyı put edinip ona tapmalarını ele almaya başlamış, ayrıca İsrâiliyat kaynaklı bazı tahrifatlara da değinmiştik.

Bu ayki yazımızda ise İsrâîloğullarının altından buzağıyı ilah edinmelerinin tarihsel nedenlerini incelemeye çalışacağız.

İsrâîloğullarının Mısır Hayatı

İsrâîloğullarının Mısır beldesine yerleşmeleri, Allah'ın (cc) Ya'kûb (as) ve ailesine nimetini tamamlamasıyla ve Yûsuf'un (as) Mısır'da yönetime gelmesiyle olmuştur:

"Yusuf'un huzuruna girdiklerinde, ebeveynini bağrına bastı ve 'Allah'ın izniyle Mısır'a güven içinde girin.' dedi."¹

Tevrât anlatımlarına ve tefsir kaynaklarımızda geçtiğine göre İsrâîloğulları yaklaşık 400 yıl Mısır'da kalmıştır. Mûsâ'nın (as) dönemine gelindiğinde, tefsir kaynaklarımızın aktardığına göre Firavun ve erkânı, İbrâhîm'e (as) verilen vaadi hatırlamışlardı. O vaat, İbrâhîm'in (as) zürriyeti içinden nebilerin ve liderlerin çıkmasıydı. Bunun üzerine Firavun ve erkânı, iktidarlarının devam etmesi ve bu vadinin gerçekleşmemesi için İsrâîloğullarından olan kadınların yeni doğan erkek çocuklarını öldürme kararı almışlardı. Ancak sonrasında bu yaptıkları kendi konforlarını tehlikeye atmıştı. Kendi kendilerine "İsrâîloğullarının erkekleri ya yaşlanarak ölüyor ya da bebekken biz öldürüyoruz. Zamanla bize hizmet edecek kimse kalmayacak ve onların yaptıkları işleri biz yapmak zorunda kalacağız!" dediler.

Şirk ve tuğyan böyledir... Hiçbir firavun, halkının huzurunu veya ülkesinin bekasını dert edinmemiştir. Firavunların ve şirk baronlarının tek derdi kendi sermayelerinin ve otoritelerinin sağlamlığıdır. Bunu sağlamak için erkek çocuklarını doğar doğmaz öldürmeye dahi cüret ederler. Ancak ellerinde köle kalmayacak korkusuyla bundan da vazgeçerler. Yani mesele ülkenin bekası değil, Firavun ve yanındakilerin bekasıydı. Onlar da böyle yaptılar ve "Erkek çocuklarını bir yıl öldürelim bir yıl öldürmeyelim." dediler.

1. 12/Yûsuf, 99

Buradan anlıyoruz ki bir toplumun önünde iki nebi de olsa, gözlerinin önünde onlarca mucize de gerçekleşse, Allah'ın vahyine hakkıyla teslim olmadığı müddetçe ıslah olması mümkün değildir. Bir insanın bir şeyin yanlış olduğunu bilmesi ondan sakınabileceği anlamına gelmez. İnsanı yanlışla düşürmekten en fazla koruyan şey, Rabbinden gelene samimi bir kalple teslim olmasıdır.

“(Hatırlayın!) Hani sizi Firavun hanedanından kurtarmıştık. Size işkencenin en kötüsünü reva görüyor, erkek çocuklarınızı boğazlıyor, kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. Bunda sizin için Rabbinizden büyük bir imtihan vardı.”²

Öldürmedikleri İsrâîloğullarını ise en ağır işlerde çalıştırıyor, yaşayanları da hayattayken öldürüyorlardı:

“Şüphesiz ki Firavun, yeryüzünde üstünlük tasladı. Orahın halkını gruplara ayırıp onlardan bir bölümünü mustazaflştırıyor/gücsüzleştiriyor; erkek çocuklarını boğazlayıp, kadınlarını diri bırakıyordu. Çünkü o, bozgunculardandı.”³

Bazı eser ve nakillerde geçtiğine göre ise Firavun, Mısır'da İsrâîloğullarının nüfus artışından endişe duymuş ve “Bunlar Kiptilere karşı başka milletlerle anlaşma yapıp bizim birliğimizi bozarlar.” diyerek onları öldürme kararı almıştı. Nitekim bu endişesini, Mûsâ'nın (as) daveti karşısında da dillendirmişti:

“(Firavun:) ‘Yaptığı bu sihirle sizi yerinizden yurduvuzdan etmek istiyor. Ne buyurursunuz?’ (dedi.)”⁴

“Firavun dedi ki: ‘Bırakın beni, Musa'yı öldüreyim. O da Rabbinin çağırсын (yardıma). Ben, (Musa'nın) dininizi değıştirmesinden ya da yeryüzünde fesat çıkarmasından korkuyorum.’”⁵

Fakat yukarıda değindiğimiz gibi, Firavun'un derdi gerçekten halkının dininin ve dirliğinin bozulması değildi. Asıl derdi, tevhid daveti karşısında kendi otoritesinin yıkılmamasıydı:

“Firavun'un kavminden önde gelenler demişlerdi ki: ‘Sen, Musa'yı ve kavmini yeryüzünde bozgunculuk yapsınlar, seni ve ilahlarını terk etsinler diye mi bırakacaksın?’ (Firavun onları yatıştırmak için) demişti ki: ‘Erkek çocuklarını öldürecekiz, kadınlarını sağ bırakacağız. Şüphesiz ki biz, onların üzerinde kahredici bir güce sahibiz.’”⁶

Ancak Firavun ve saray erkânının tüm bu yaptıkları kendi sonlarını hazırlıyordu:

“Biz, yeryüzünde zayıf bırakılmış olan (mustazaflara) iyilik yapmak, onları (kendilerine uyulan) imamlar yapmak

ve onları (yeryüzüne) vâris kılmak istiyoruz. Ve onları, yeryüzünde güç/iktidar sahibi kılmak (istiyoruz). Firavun'a, Haman'a ve ordularına da kendisinden korktukları şeyi göstermek/yaşatmak (istiyoruz).”⁷

Bu noktada şunu hatırlatmakta fayda var, Firavun'un İsrâîloğullarının erkek çocuklarını öldürme sebepleriyle ilgili nakiller için, “Kesin bu sebepten dolayı öldürmüştür.” demek doğru olmaz. Her ne kadar bu nakillerin senetleri sahabilere dayanıyor olsa dahi metnin sıhhatiyle ilgili kesin bir kanaat sahibi olmak mümkün olmadığı gibi doğru da değildir. Çünkü bu nakiller genel olarak Ehl-i Kitap'tan nakledilen bilgilerdir, Allah (cc) en doğrusunu bilir.

Mısır'dan Çıkış

Mûsâ ve Hârûn (as), tevhid davetini Firavun ve halkına ulaştırmış ve zulme uğrayan İsrâîloğullarını kendileriyle birlikte göndermesini istemişlerdi:

“Ona varın ve deyin ki: ‘Şüphesiz ki biz, Rabbinin elçileriyiz. İsrailoğullarını bizimle beraber yolla, onlara azap etme! Muhakkak sana, Rabbinden ayetle/mucizeyle geldik. Selam, hidayete tabi olanların üzerine olsun.’”⁸

Mûsâ ve Hârûn'un (as) davetine İsrâîloğullarından az bir topluluk icabet edebilmişti:

“Kavminden bir grup genç dışında kimse Musa'ya iman etmedi. (O gençler de) Firavun'un ve ileri gelenlerin kendilerine işkence etmesinden korkarak iman etmişlerdi. Çünkü Firavun, yeryüzünde üstünlük taslayan bir despot ve haddi aşan bir taşkındı.”⁹

Firavun'un artan zulmüne karşı Mûsâ (as) kavmine sabrı tavsiye ediyor ve Allah'ın (cc) vaadini müjdeliyordu:

“Musa, kavmine: ‘Allahtan yardım isteyin ve sabredin!’ demişti. ‘Şüphesiz ki yeryüzü, Allah'ındır ve ona kullarından dilediğini mirasçı/sahip kılar. Akıbet/mutlu son muttakilerindir.’”¹⁰

Ve Rabbimiz (cc) Mûsâ'ya (as) İsrâîloğullarıyla birlikte Mısır'dan çıkmasını emretmiş, Firavun ve ordusunun da onların peşlerinden geleceğini haber vermişti:

2. 2/Bakara, 49
3. 28/Kasas, 4
4. 26/Şuarâ, 35
5. 40/Mu'min (Gâfir), 26
6. 7/A'râf, 127

7. 28/Kasas, 5-6
8. 20/Tâhâ, 47
9. 10/Yûnus, 83
10. 7/A'râf, 128

“Musa’ya: ‘Kullarımla yola çık. Siz, takip edileceksiniz.’ diye vahyetmiştik.”¹¹

İsrâîloğulları, Mûsâ’nın (as) önderliğinde Mısır’dan çıkmış, arkalarında ise Firavun ve ordusu onları takip ederek Mısır’ı terk etmişti. Ezilerek çalıştıkları saraylara, makamlara ve hazinelere İsrâîloğulları vâris olmuştu.

“Biz, onları bahçelerinden ve pınarlarından çıkardık! Hazinelerden ve değerli konaklarından! (Onları çıkardığımız yerlere) böylece İsrailoğullarını vâris kıldık.”¹²

İsrâîloğulları Mısır’dan çıkarken deniz kıyısına ulaştıklarında, “İşte yakalandık!” dediler. Ancak Rabbimiz (cc), denizi onların önünde ikiye ayırdı; bir topluluk için kurtuluş olan deniz, diğer topluluk için helak sebebi oldu.

“İki topluluk birbirini görünce, Musa’nın arkadaşları: ‘Kesinlikle biz yakalandık.’ demişlerdi. Demişti ki: ‘Asla! Rabbim benimle beraberdir ve mutlaka bana yol gösterecektir.’ Musa’ya: ‘Asanı denize vur!’ diye vahyetmişti. (Asasını vurdu) ve deniz yarıldı. Her bir parçası büyük bir dağ gibiydi. Diğerlerini (Firavun ve askerlerini) de oraya yakınlattık. Musa’yı ve beraberinde olanların tümünü kurtardık. Sonra diğerlerini (denizde) boğduk.”¹³

Yazımızın bu bölümüne kadar, İsrâîloğullarının Mısır’a yerleşmeleri ve oradan çıkış süreçlerini genel hatlarıyla ele aldık. Bunu ele almamızın amacı, geçen ayki yazımızda değindiğimiz üzere, İsrâîloğullarının altın bir buzağıyı ilah edinmelerinin arkasında yatan bazı tarihsel nedenleri ortaya koymaktır. Zira bunca badireyi atlattıktan sonra, onların yeniden putperestliğe yönelmeleri; özellikle Mûsâ’nın (as) Tur Dağı’na çıkmasının ardından altından bir buzağıya tapmaları, üzerinde durulması gereken önemli bir meseledir.

Altın Buzağı ve Mısır Kültürü

Eski Mısır toplumu, Mekkeli müşrikler gibi birçok puta tapardı. Ancak Mısır toplumunun ibadet ettikleri putlara baktığımızda insan vücutlu hayvan figürleri ağır basmaktadır. Bu putlar arasında en önemlileri ve en kutsal olduğuna inandıkları Isis ve Osiris putlarıydı. Bu putlar inek ve boğayı temsil eder ve boynuzlu bir şekilde tasvir edilirdi.

İsrâîloğulları da uzun yıllar boyunca bu kültürün içerisinde yaşadılar. Her ne kadar ataları İbrâhîm, İshâk ve Ya’kûb’dan (as) kendilerine kalan bazı tevhidî inançları olsa da zamanın ilerlemesi ve hassasiyetlerinin kaybolmasıyla edilgen bir toplum hâline gelmiş, içinde bulundukları toplumun kültürüne ve dinine uyum sağlamışlardı. Artık Mısır toplumunun tapındıkları putların sevgisi, Allah’ın (cc) bir cezası olarak onların kalplerine iştirilmişti:

“(Hatırlayın!) Hani sizden söz almış ve Tur Dağı’nı tepenizde yükseltmiştik. ‘Size verdiğimiz (Kitab’a) kuvvetle yapışın ve söz dinleyin.’ demiştik. Demişlerdi ki: ‘İşittik ve isyan ettik.’ Küfürleri sebebiyle buzağı sevgisi onların kalplerine iştirilmişti/kalpleri buzağı sevgisiyle dolup taşmıştı. De ki: ‘Şayet müminlerseniz, imanınız size ne kötü bir şey emrediyor!’”¹⁴

Görsel Kaynak: <https://egyptianmuseumcairo.org/artefacts/stela-of-buchis-bull>

İsrâîloğullarının Mısır toplumunun tapındıkları putlara ibadet etmeleriyle ilgili, Mûsâ’dan (as) sonra İsrâîloğullarının liderliğini yapan Yûşa’ ibni Nûn (as), Tevrât’ta geçtiğine göre kavmine şöyle der:

“Ve şimdi Rabb’den korkun, samimi olarak gerçekten ona kulluk edin, ırmağın öteki tarafında ve **Mısır’da atalarınızın taptığı ilahları** bırakın ve Rabb’e kulluk edin. Ve eğer, Rabbe kulluk etmek gözünüze kötü geliyorsa, atalarınızın kulluk ettikleri ırmağın ötesindeki ilahlara mı, yoksa Amovilerin ilahlarına mı, kime kulluk edeceğinizi bugün tayin edin, fakat ben ve ev halkım, Rabbe kulluk edeceğiz.”¹⁵

Onların kalplerindeki bu sevgi ve özlem öyle bir hâldeydi ki, önlerinde açılan denizden çıkar çıkmaz putlara tapan bir kavim gördüklerinde hemen bir put istemişlerdi!

“İsrailoğullarını denizden geçirdik. Kendilerine ait putları olan ve sürekli o (putlara) tapan bir kavme geldiler. ‘Ey Musa! Onların ilahları olduğu gibi sen de bize bir ilah yap.’ demişlerdi. ‘Şüphesiz sizler, cahillik eden bir topluluksunuz.’ demişti.”¹⁶

11. 26/Şuarâ, 52
12. 26/Şuarâ, 57-59
13. 26/Şuarâ, 61-66

14. 2/Bakara, 93
15. Yeşu, 24/14-15
16. 7/A’raf, 138

Bazı tefsir kaynaklarımızda geçtiğine göre İsrâiloğulları, denizi geçtikten sonra Mısır'ın dışında kalan bazı maden ocakları ve askerî garnizonların olduğu bir bölgeye gelmişlerdir. O bölgedeki insanların tapındıkları putları gördüklerinde geçmişte tapındıkları putlara tapınma isteği dillerine vurmuştur.

İsrâiloğullarının Mısır toplumunun ilahlarına tapındıklarına dair bir diğer ve en açık örnek, yazımıza konu edindiğimiz altın buzağı kıssasıdır. Mûsâ (as) Tur Dağı'na çıktığında İsrâiloğulları, Hârûn'un (as) tüm engelleme çabasına rağmen altından bir buzağı heykeli yapmışlardı. Bu kıssanın geniş açıklamasını bir önceki yazımızda ele almıştık.

“Musa öfkeli ve üzgün bir hâlde kavmine dönmüş ve: 'Ey kavmim! Rabbiniz size güzel vaadde bulunmadı mı? Ne o, yoksa size verilen süre uzun mu geldi? Yoksa Rabbinizin gazabı size vacip olsun istediniz de, ondan mı bana verdiğiniz sözden döndünüz?' ”¹⁷

İsrâiloğulları ise nebilere Mûsâ'ya (as) mazeret arayarak şöyle söylediler:

“Dediler ki: 'Sana verdiğimiz sözden irademizle dönmedik. Biz (Firavun ve kavminin) ziynet eşyalarını yüklenmiştik. Onları (ateşe) attık, aynı şekilde Samiri de attı.' ”¹⁸

Tefsir kaynaklarımızda geçtiğine göre bu ziynet eşyaları İsrâiloğullarının, Kıptilerden ödünç aldıkları ziynet eşyalarıydı. Ancak Mısır'dan çıktıkları için onlara geri veremediler. Bazı nakillere göre ise bu ziynet eşyaları, Firavun ve ordusunun denizde boğulmalarından sonra deniz kıyısına vuran eşyalardı. Hârûn (as) kavmine, “Bu ziynet eşyaları ganimet olarak sizlere helal değildir, onları bir araya toplayın.” der. Sâmirî de bir çukura toplanan bu ziynet eşyalarını eritip altından bir buzağı heykeli yapar.

“Onlara buzağı suretinde böğüren bir heykel çıkarmış ve: 'İşte sizin de Musa'nın da ilahı budur. Fakat (Musa) unuttu.' demişlerdi.”¹⁹

Tefsir kaynaklarımızda geçtiğine göre bu buzağı heykelinin böğürmesi, önünden ve arkasından açılan iki deliğin içinden geçen hava akımından kaynaklanır. Her hava geçişinde buzağıdan bir ses gelirdi ve her ses geldiğinde İsrâiloğulları secdeye giderlerdi.

Bir önceki yazımızda değindiğimiz gibi İsrâilî nakillerin tefsir kaynaklarımıza sirayetini bu olayda da görüyoruz. Hârûn (as) Sâmirî'yi altından bir buzağı yaparken görür ve “Ne yapıyorsun böyle?” diye sorduğunda Sâmirî, “Faydası ve zararı olmayan bir şey yapıyorum.” der. Hârûn (as), “Allah'ım, ona istediği şeyi ver.” diye dua eder. Bunun üzerine Sâmirî, “Allah'ım bunun böğürmesini istiyorum.” der ve buzağı böğürür. Buzağı her böğür-

düğünde İsrâiloğulları ona secde ve eder ve böylece buzağının böğürmesi Hârûn'un (as) duasıyla olmuştur.

Hârûn (as) İsrâiloğullarını çok iyi tanımaktadır. Kavminin şirk eğilimlerini de elbette biliyordu. Sâmirî'nin burada yaptığı altından buzağı, öylesine yapılmış bir heykel veya tasvir de değildi. Hârûn (as) Mısır toplumunun inek suretinde tasvir edilen putlara tapındıklarını çok iyi biliyordu. Ancak buna rağmen Sâmirî için dua ediyor ve müdahale etmiyor olması nübüvve aykırı bir durumdur.

Buradan anlıyoruz ki bir toplumun önünde iki nebi de olsa, gözlerinin önünde onlarca mucize de gerçekleşse, Allah'ın (cc) vahyine hakkıyla teslim olmadığı müddetçe ıslah olması mümkün değildir. Bir insanın bir şeyin yanlış olduğunu bilmesi ondan sakınabileceği anlamına gelmez. İnsanı yanlışla düşürmekten en fazla koruyan şey, Rabbinden gelene samimi bir kalple teslim olmasıdır.

“Allah, bir inek/sığır kesmenizi emrediyor.”

Altın inek ya da boğa, İsrâiloğullarının tarihinde bir kez daha karşımıza çıkar; ancak bu kez tapınma arzularıyla değil, Allah'ın (cc) onu kurban etmelerini emretmesiyle. Bu olayda, teslimiyetleri sınanmıştı. Ne var ki kalpleri katılaşmış bir topluluk olduklarından, bu emri yerine getirmekte büyük güçlük çektiler.

“(Hatırlayın!) Hani Musa kavmine demişti ki: 'Allah, bir inek/sığır kesmenizi emrediyor.' Demişlerdi ki: 'Bizimle alay mı ediyorsun?' Musa: 'Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım.' demişti.

Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de o ineğin sıfatlarını bize açıklasın.' Dedi ki: '(Allah) buyurdu ki: 'O ne yaşlı ne de körpe, bu ikisi arasında (orta yaşta) bir inektir. (Bu açıklama üzerine artık) emrolunduğunuz şeyi yapın.' ”

Demişlerdi ki: 'Bizim için Rabbine dua et de bize onun rengini açıklasın.' Dedi ki: '(Allah) buyurdu ki: 'O, bakanlara (huzur verip) ferahlatan, rengi parlak, sapsarı bir inektir.' ”²⁰

İsrâiloğulları içerisinde bir cinayet vakası gerçekleşmiş ve insanlar birbirlerini suçlamıştı. Rabbimiz (cc) bu olayın açıklığa kavuşturulması için böyle bir olay takdir etmişti. Allah (cc) onlara bir emir vermişti, onlara düşen herhangi bir ineği kesmekti. Ancak onlar sorularla bu emri kendileri için daha da zorlaştırmıştı. Burada dikkatimizi çeken nokta, Allah'ın (cc) zorlaştırmak için kesilmesini emrettiği ineğin vasıfları; altın sarısı bir inek... Allah (cc) en doğrusunu bilir, Mûsâ (as) onlara böyle bir emir verdiğinde verdikleri ilk tepki ve işi yokuşa sürmeye çalışmaları da inek sevgisinin kalplerinde ciddi bir yer etmiş olmasıdır.

İsrâiloğulları için inek, kalplerinin derinliklerinde taşıdıkları bir zaaftı. Rabbimiz (cc), onlar için bir fitne olan altın sarısı ineğin kesilmesini emrederek, aslında içlerinde bulunan hastalığı ıslah etmek ve tevbelерinde samimi olup olmadıklarını ortaya çıkarmak istemiştir.

17. 20/Tâhâ, 86

18. 20/Tâhâ, 87

19. 20/Tâhâ, 88

20. 2/Bakara, 67-69

“(Hatırlayın!) Hani Musa ile (Tur’da buluşmak için) kırk geceliğine sözleşmiştik. Sonra sizler onun (Musa’nın) ardından buzağıyı (ilah) edinmiştiniz. Ve siz (böyle yapmakla) zalimlerden olmuştunuz. Bu (olaydan) sonra şükredesiniz diye sizleri affetmiştik.”²¹

“(Başlarını ellerinin arasına alıp) yaptıklarına pişman oldukları ve kesinlikle saptıklarını anladıkları vakit demişlerdi ki: ‘Şayet Rabbimiz bize merhamet edip bizi başışlamazsa elbette hüsrana uğrayanlardan oluruz.’ ”²²

Olayı gözümüzde canlandırdığımızda aslında büyük bir travma hâli söz konusudur. Bir topluluğun yıllarca tazim ettiği, ibadet ettiği, şehirlerinin her yerinde büyük büyük heykellerinin, tasvirlerinin olduğu, bulabildikleri her fırsatta tapınmaya çalıştıkları bir nesnenin kendi elleriyle kesilmesi ve öldürülmesi büyük bir sınımadır.

Bu kıssadan kendimize bir ders çıkarmamız gerekir. Zira Kur’ân kıssalarının amacı yalnızca tarihî bir aktarım değildir; esas gaye, kalplerin ıslahı ve bilinçlerin inşasıdır. Bu sebeple, her birimiz kendi nefsimizi sorgulamalı ve iç dünyamızı muhasebeye çekmeliyiz. Gerek geçmişten getirdiğimiz gerekse bugün yaşadığımız hâller üzerinden şu soruyu sormalıyız: Acaba kalbimiz ile vahiy arasına giren bir şey var mı? Sonuçta biz de bir toplumun içindeyiz ve bu toplumun bir parçası olarak şekilleniyoruz. Bazı şeylere sürekli maruz kalmak, zamanla kalbimizin onlara meyletmesine yol açabilir. Bu yüzden, kalbimizin hangi yöne yöneldiğini, neye yakınlık hissedip neyden uzaklaştığını düzenli olarak sorgulamamız gerekir.

Bazı hastalıklar vardır ki nasihat ve vaazlarla düzeltilemeyecek kadar derinlere işlemiştir. Böyle durumlarda, ıslah için daha somut ve kararlı adımlar atmak gerekebilir. Aynı şekilde, bir günahımızdan tevbe ettiğimizde, samimiyetimizin göstergesi olarak bu tevbe fiilî adımlarla destekleyip desteklemediğimizi de sorgulamalıyız.²³

21. 2/Bakara, 51-52

22. 7/Arâf, 149

23. İstifade edilen bazı kaynaklar:

Kur’ân’a Göre İsrailoğullarının İtiraz Kültürü: İnekle Sınanmaları Örneği, Resul ŞAHİN, Akademik MATBUAT, <http://dergipark.gov.tr/matbuat>, Cilt: 7 Sayı: 1 Temmuz/July 2023

İsrailoğulları’nın “Altın Buzağı”sı ve “Kızıl İnek”i, Kadir Albayrak Yrd. Doç. Dr., Çukurova Ü. İlahiyat F.

Yahudi Tarihinde Putperest Eğilimler, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, Semi Ajeti, Bursa 2014

Tevrat ve Kur’ân’a Göre Sâmiri, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tefsir Bilim Dalı, Fatih Kayak, Konya 2010

DİNİN KEMALİ VE TAMLIĞI SÜNNETİN KORUNMASIYLA SÜRMÜŞTÜR

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,
Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Sünnetin korunduğuna dair delillerle devam ediyoruz:

Dinin Kemali ve Tamlığı Sünnetin Korunmasıyla Sürmüştür¹

İslam'ın şartlarından biri olan "hacca gitmek"² H 9. yılın sonlarında farz kılınmıştır.

"Ona yol bulanlara/güç yetirenlere (Allah'ın hakkı olarak) evi haccetmeleri farzdır."³

Câbir ibni Abdullah (ra) şöyle der:

"Resûlullah (sav) dokuz yıl boyunca hac yapmadan bekledi. Daha sonra onuncu yılda insanlara hacca gideceğini ilan etti. Bunun üzerine Medine'ye çok sayıda insan geldi. Hepsisi de Resûlullah'a (sav) uymak, onunla birlikte hareket etmek ve yaptığı gibi yapmak istiyordu. Biz de onunla birlikte çıktık."⁴

Bunun yanında Allah Resûlü (sav) vefatının yaklaştığını haber verip hac ibadetinin iyice öğrenilmesini de emretmiştir.

Câbir ibni Abdullah'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Resûlullah'ı (sav), Nahr (Kurban) Günü, binitinin üzerinde taş atarken gördüm. Şöyle diyordu: 'Hac menasiklerinizi (ibadet şekillerinizi) benden alın. Çünkü ben, bu haccımdan sonra bir daha haccedip etmeyeceğimi bilmiyorum.'"⁵

Veda Haccı'nı ifa ettiği sıralarda Allah Resûlü'ne (sav) şu ayet nazil olmuştur:

"Bugün kâfirler, dininizden (İslam'ın yok olmasından) ümitlerini kestiler. (Öyleyse) onlardan korkmayın, yalnızca benden korkun. Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve din olarak sizin için İslam'dan razı oldum."⁶

Bu ayet, H 10. yılda nazil olmuştur. Nazil olduğunda günlerden cumadır, Allah Resûlü (sav) Arafat'tadır.

"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim." ayeti indiğinde dinin genel olarak tüm hükümleri belirlenmiş ve Sünnetle beyan edilmiş durumdaydı. Nazil olan ayet, Sünnetle beyan edilmiş bir dinden bahsetmekteydi.

1. bk. Ma'al Muşekkikine fi's Sunne, s. 129
2. bk. Buhari, 8; Müslim, 16
3. bk. 3/Âl-i İmrân, 97
4. Müslim, 1218
5. Müslim, 1297
6. bk. 5/Mâide, 3

Eğer Sünnet kaybolmuş, tahrife uğramış veya güvenilirliğini yitirmiş olsaydı, Allahu Teâlâ'nın "Bugün dininizi kemale erdirdim." sözü fiilen geçersiz hâle gelirdi. Böyle bir durumda sonraki nesiller kâmil bir dine ulaşamaz; birçok ibadetin nasıl edileceğini bilemez, Kur'ân'da yer alan birçok hüküm de uygulanabilirliğini kaybederdi.

Târik ibni Şihâb'dan (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

"Yahudilerden biri Ömer ibni Hattâb'a (ra) şöyle dedi: 'Ey Müminlerin Emîri! Sizin Kitab'ınızda okuduğunuz bir ayet biz Yahudiler topluluğuna inmiş olsaydı o ayetin indiği günü bayram edinirdik.' Ömer (ra), 'Hangi ayet?' diye sordu. 'Bugün, sizin için dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve din olarak sizin için İslâm'dan razı oldum.' ayeti dedi. Bunun üzerine Ömer (ra) şöyle dedi: 'Biz o günü ve Nebî'ye (sav) bu ayetin indirildiği yeri biliriz. Bu ayet Nebi (sav) Arafat'ta ayakta beklerken cuma günü indirildi.' "7

Bu ayet nazil olduktan kısa bir süre sonra da Allah Resûlü (sav) vefat etmiştir. Veda Haccı ile Allah Resûlü'nün (sav) vefatı arasındaki sürenin seksen bir gün olduğu söylenmiştir. Doksan veya doksan bir gün olduğunu söyleyenler de vardır.⁸

Peki, dinin kemale ermesi ve nimetin tamamlanması nasıl ve neyle gerçekleşti?

a. Veda Haccı'nda nazil olan "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim."⁹ ayeti, yalnızca Kur'ân'ın nüzulünün tamamlanması anlamına gelmez. Eğer maksat bu olsaydı, ayette "vahyi kemale erdirdim" veya "Kur'ân'ın inzalini tamamladım" gibi bir ifade kullanılırdı. Ancak burada "dininizi kemale erdirdim" buyrulmuştur. Bu ifade, çok daha geniş bir manayı kapsar. Çünkü "din", hayatın bütün alanlarını düzenleyen İlahi hükümler bütünüdür ifade eder.¹⁰ Bu hükümlerin tamamı, Kur'ân ve onun beyanı olan Sünnetle sabit olmuştur.

b. Bu ayetin Allah Resûlü'nün (sav) vefatına yakın bir zamanda, hac esnasında inmiş olması da oldukça anlamlıdır. Biraz düşünelim... Namaz ibadeti Mekke'nin ilk yıllarından itibaren farz kılınmış, İsrâ ve Mirac hadise-

leriyle birlikte beş vakte çıkarılmıştır.¹¹ Zekât¹² ve oruç¹³ ibadetleri Hicretin ikinci yılında farz kılınmıştır. Medine Dönemi'nde inen ayetlerin çoğu, ameli hükümlere yöneliktir; ancak bu hükümlerin ayrıntıları Kur'ân'da değil, Sünnette açıklanmıştır.

Allah Resûlü (sav) uzun bir süre boyunca ümmetine iman, ahlak, ibadet, muamelat ve cihad esaslarını öğretmiş, nihayet İslâm'ın beş temel esasından biri olan hac farz kılınmıştır. Resûlullah (sav), bu farızayı bizzat yerine getirmiş, sözleri, fiilleri ve takrirleriyle bütün hükümlerini ümmetine öğretmiştir.

Kısacası "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim."¹⁴ ayeti indiğinde dinin genel olarak tüm hükümleri belirlenmiş ve Sünnetle beyan edilmiş durumdaydı. Nazil olan ayet, Sünnetle beyan edilmiş bir dinden bahsetmekteydi.

İrbâd ibni Sâriye'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Ben sizi, gecesi de gündüzü gibi aydınlık olan bir din ve hayat tarzı üzerinde bıraktım. Benden sonra kimin ayağı kayıp da o yoldan çıkarsa o helak olup gitmiştir. Sizden kim yaşarsa pek çok ayrılıklar görecektir. Kim yaşar da böyle ayrılıklar görürse, bilip durduğunuz benim sünnetime ve yoluma; ayrıca benim yolumda olan halifelerimin yoluna sıkıca tutunup sarılınız! Dirençli olup bu konuda son gücünüze kadar dayanınız..."¹⁵

Abdurrahman ibni Yezîd'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Selmân El-Fârisî'ye şöyle söylendi: 'Sizin Peygamberiniz (sav), hela/tuvalet adabına varıncaya kadar size her şeyi öğretti mi?' Selmân El-Fârisî, 'Evet, öğretti. Büyük ve küçük abdest bozarken kıbleye karşı durmamızı, sağ elle temizlenmemizi, üçten az taşla temizlenmemizi, tezek ve kemikle temizlenmemizi bize yasakladı.' dedi."¹⁶

Ebü Zerr'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) bizi havada iki kanadıyla uçan kuş hakkında mutlaka bir bilgi vermiş olarak bıraktı. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: 'Cennete yaklaştıran ve cehennemden uzaklaştıran şeylerin hepsi size açıklandı, bunlardan açıklanmadık hiçbir şey kalmadı.' "¹⁷

Ebü'd Derdâ'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) bizi, gökte iki kanadıyla uçan kuş hakkında bile bilgi vermiş olduğu hâlde bıraktı."¹⁸

11. Tafsilat için bk. Son Peygamber Hz. Muhammed'in Hayatı, Kasım Şulul, s. 374

12. Tafsilat için bk. Sünnet İlmihi, 3/316

13. Tafsilat için bk. Sünnet İlmihi, 4/40

14. bk. 5/Mâide, 3

15. İbni Mace, 43; Ahmed, 17142

16. Müslim, 262; Ebû Davud, 7; Tirmizi, 16; İbni Mace, 316

17. Mu'cemu'l Kebir, 1647; Ahmed, 21361

18. Mecmeu'z Zevâid, 13973

7. Buhari, 45; Müslim, 3017

8. bk. El-Mevâhibu'l Ledunniyye, 3/540; Sebîlu'l Hudâ ve'r Raşâd fî Sireti Hayri'l İbâd, 12/306

9. bk. 5/Mâide, 3

10. Din kavramının tanımına dair tafsilat için bk. Tevhid İnancını İnşa Eden Kavramlar, s. 316

c. Şimdi biraz hac ibadeti üzerinde düşünelim. Kur'ân'da hac hükümlerinin tafsilatı yer almaz. "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim."¹⁹ ayetinin indiği sıralarda Allah Resûlü'nün (sav) ümmetine öğrettiği, beyan ettiği hac hükümlerinden bazıları şunlardır:

- Hac aylarının Şevvâl, Zilkâde ve Zilhicce olduğunu bildirmiştir.
- İhram için belirlenen mikatları tayin etmiştir.
- İhramın nasıl yapılacağını, telbiyenin şeklini ve zikrini öğretmiştir.
- Tavafin miktarını, adabını ve dikkat edilmesi gereken hususları açıklamıştır.
- Hacda yasaklanan fiilleri beyan etmiştir.
- Haccın üç şeklini açıklamıştır: İfrad, kıran ve temettü.
- Yevmu't Terviye'de Mina'ya gidilmesi.
- Zilhicce'nin dokuzuncu günü Arafat'ta vakfe yapılmasının haccın en büyük rûknü olduğunu bildirmiştir. Kim bu vakfeyi kaçırırsa haccın tamamı da geçersiz olur. "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim..." ayeti de tam bu esnada, Resûlullah (sav) Arafat'tayken nazil olmuştur.
- Üç cemreye taş atmaya (Ramyu'l Cimâr) ve taşlamanın şeklini öğretmiştir.
- Haccın son ameli olan veda tavafinı (Tavâfu'l Vedâ') emretmiştir.

Eğer Allah Resûlü (sav) bu hükümleri öğretmemiş olsaydı, haccın ne zaman ve nasıl yapılacağı, hangi fiillerden kaçınılması gerektiği bilinmeyecek, ibadet eksik kalacaktı. İşte, Resûlullah (sav) Veda Haccı'nda hacla ilgili hükümleri sözlü ve fiilî olarak beyan etmiş, ardından da bu ayet nazil olmuştur.

Bu yüzden bu hacca "Haccetu'l-Belâğ" (Tebliğ Haccı) ve "Haccetu't-Temâm" (Tamamlanma Haccı) adları da verilmiştir. Çünkü Resûlullah (sav), Allah'ın (cc) hacla ilgili tüm hükümlerini hem sözleriyle hem de uygulamalarıyla insanlara tebliğ etmiş, İslam'ın açıklanmamış hiçbir esasını bırakmamıştır.²⁰

Sonuç olarak denilebilir ki;

Genel anlamda dinin kemali, Kur'ân ve Sünnet'in bütünlüğüdür. Hac özelinde de bunun örneğini görebilmekteyiz. Kur'ân, hükmü bildirir; Sünnet ise o hükmün yaşanabilir hâlini gösterir. Böylece "Bugün dininizi kemale erdirdim." ayeti, hem genel olarak Kur'ân'ın tamamlanışını hem de Sünnetin beyanıyla dinin kemale erişini ifade eder.

Sünnet Korunmuştur!

Dinin kemale erdiğini bildiren bu ayet, aynı zamanda Sünnetin korunmuşluğuna da açık bir delildir. Çünkü dinin kemali, yalnızca hükümlerinin tamamlanmasıyla değil, bu hükümlerin korunması ve sonraki nesillere sahih biçimde aktarılmasıyla sürebilir.

Eğer Sünnet kaybolmuş, tahrife uğramış veya güvenilirliğini yitirmiş olsaydı, Allahu Teâlâ'nın "Bugün dininizi kemale erdirdim." sözü sonraki nesiller için geçersiz hâle gelirdi. Çünkü böyle bir durumda sonraki nesiller kâmil bir dine ulaşamaz; birçok ibadetin nasıl eda edileceğini bilemez, Kur'ân'da yer alan birçok hüküm de uygulanabilirliğini kaybederdi.

Oysa Allah katında geçerli olan tek dindir İslam.

"Allah indinde (geçerli olan) tek din İslam'dır."²¹

"Kim de İslam dışında bir din ararsa ondan kabul edilmez. Ve o, ahirette hüsrana uğrayanlardan olur."²²

Kıyamete kadar tüm dinlerin üstünde bir dindir İslam:

"Tüm dinlere üstün kılmak için, Resûl'ünü hidayet ve hak dinle gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter."²³

Böylesine üstün ve ebedî bir dinin, kemal sıfatını koruması zorunludur. Çünkü Allah'ın "Bugün dininizi kemale erdirdim." beyanı, sadece bir döneme değil, kıyamete kadar sürecek bir kemale işaret eder. Bu da ancak Kur'ân ve Sünnet bütünlüğünün muhafazasıyla mümkündür.

Dolayısıyla Kur'ân korunduğu gibi, Sünnet de korunmuştur; Sünnetin korunması, dinin kemalinin devamı ve sürmesi demektir.

Bir sonraki sayımızda buluşmak duasıyla...

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.

19. bk. 5/Mâide, 3

20. bk. El-Bidâye ve'n Nihâye, 7/404

21. bk. 3/Âl-i İmrân, 19

22. 3/Âl-i İmrân, 85

23. 48/Fetih, 28

KUR'ÂN KISSALARI: ÜSLUP VE ÖZELLİKLER AÇISINDAN BİR İNCELEME

Sünnetullahın kendisinden müşahade edileceği en mühim laboratuvar kuşkusuz tarihtir. İnsanlar, toplumlar, çağlar ve bir bütün olarak tarih bu sünnetullahın adım adım işlendiği ve kendisini gösterdiği yerlerdir.

Kissalara dair inceleme yazımızın ikinci bölümüyle devam ediyoruz.

4. Sünnetullahın İzleri

Yüce Allah'ın bütün bir evrende cari kıldığı kanunlar, yasalar manzumesine sünnetullah denir. Sürekli mevcut olan bu yasalar ilelebet bulunmaya devam edecektir. Bu yasaların özelliği değişmez yasalar olmasıdır. Ayette şöyle ifade edilir:

“Allah'ın sünnetinde/yasasında bir değişiklik bulamazsın.”¹

Sünnetullahı gören, duyan, müşahade ederken diğer taraftan bu yasalar doğrultusunda hareket eden birey veya toplum kazanır. Sünnetullahın kendisinden müşahade edileceği en mühim laboratuvar kuşkusuz tarihtir. İnsanlar, toplumlar, çağlar ve bir bütün olarak tarih bu sünnetullahın adım adım işlendiği ve kendisini gösterdiği yerlerdir. Tam bu noktada sünnetullahın izlerini takip etmek için Kur'ân kissalarını incelemek elzemdir. Zira Allah (cc) bize kissalarını anlatırken bir taraftan kâinatta işlevsel olan yasalarını anlatır. Böylece evrensel yasalar kissalarla örneklendirilir. Buraya kadar anlattıklarımızı örneklendirerek desteklemek istiyoruz.

Birinci İlahi Yasa: Değişim Yasası

“Şüphesiz ki bir toplum kendinde olanı değiştirmedikçe Allah, onların durumunu değiştirmez.”²

Ayet, değişmek isteyen insanların ve toplumların serlevha etmeleri gereken bir sünnetullahtan söz etmektedir. Değişim iradesi gösteremeyen hiçbir insan veya toplum kendiliğinden değişemez. Değişim ve ıslahta dışarıdan müdahale insana yardımcı olabilir, elinden tutup doğru yöne sevk edebilir. Fakat öz motivasyondan mahrum olanı ne insanlar değiştirebilir ne de Allah (cc) değiştirir.

Mezkûr yasa “çalışırsan başarsın, kendine güven” gibi aşırı özgüvenle bolca hayal satan, ayrıca insanı Allah'tan müstağni(!) kılan kişisel gelişim kitaplarını yalanlar. Mücadele edip Allah'ın yardımını yanına alan insan başarır. Bu başarısı da gerçeklik sınırları içerisinde, hayal ürünü değildir.

1. 48/Fetih, 23

2. 13/Ra'd, 11

Değişmek istemeyenler için olağan dışı hadiseler yansa veya mucizeler görülse bile değişim gerçekleşmez. Şirk toplumlarının nebilerinden istedikleri mucizeler karşısında ekseriyetle inkârcı tavırlarını katmerleyerek devam ettirmeleri bunun bilinen örneklerindendir. Mûsâ (as) pek çok mucize gösterdi, Allah (cc) tarihe müdahale etti. Fakat İsrâîloğullarının hayatında pek bir şey değişmedi. Peygamberlerini yalanlamaya, alaya almaya, yalnızlığa terk etmeye devam ettiler ve İlahi ikramlar karşısında nankörce tavırlar sergilediler. Buzağıya taptılar. Cihad-dan yüz çevirdiler, netice olarak Allah (cc) onları kırk yıl çöllere mahkûm etti.

İkinci İlahi Yasa: Tuzak, Sahibine Döner

“Oysa kötü düzen, sahibinden başkasını kuşatmaz.”³

Ayet bize bütün tarihe hükmeden bir sünnetullahı anlatır. Kur’ân’ın muhataplarına anlattığı bu evrensel yasa bu hâliyle soyuttur. Ancak Yûsuf’un (as) kıssasını okuduğumuzda bu kaidenin ete kemiğe bürünmüş hâliyle karşılaşırız.

Kardeşleri kendisine hased ettiler. Ona zarar vermek ve hatta öldürmek istediler. Günün birinde babalarından kopardıkları bir izinle onu ormana götürüp bir kuyuya attılar. Onlar, hikâye burada bitti, yalan söyleyeceğiz ve netice lehimize, zannettiler. Kıtık yaşandı. Mısır diyarından yiyecek temin etmek zorunda kaldılar. Mısır’a gidince karşılarında bir aziz olarak Yûsuf’u buldular.

Yûsuf henüz saraya gittiğinde sarayın hanımefendisi Yûsuf’u (as) bir çirkin fiile davet etti, daveti açık şekilde reddedilince Yûsuf’u cezalandırmak için zindana attırdı. Yıllarca zindan hayatı yaşamak zorunda kalan Yûsuf (as) günün birinde Kralın gördüğü bir rüya vesilesiyle iktidar basamaklarında yükseldi. Kısa süre sonra kendisini zindana attıran ahlaksız kadın dâhil olmak üzere bütün topluma yönetici oldu. Bunun yanı sıra kadının ahlaksızlığı ve Yûsuf’un beraati devlet ve toplum nezdinde kabul edilmiş oldu.

Sâlih Nebi’nin kıssasında bir başka örnek karşımıza çıkar. Kur’ân’da raht olarak ifade edilen dokuz kişilik bir çete Allah’ın devesine tuzak kurdu.

Deveyi kestiler. İşin nihayetinde Allah’ın cezasını hak ettiler. Kendi sonlarını kendi elleriyle hazırlamış oldular. Kötü tuzak, sahibinden başkasını kuşatmadı.

Üçüncü İlahi Yasa: Tedavül Yasası

“Biz bu günleri insanlar arasında döndürür dururuz.”⁴

Ayette ifadesi geçen eyyâm/günler daha geniş anlamıyla ve bugünkü literatürle tarihtir. Bu ayet İslam’ın tarih anlayışını beyan eder. Tarih devinimlidir, döngüseldir. Bir noktadan başlayıp sürekli ileri giden doğrusal bir çizgi değildir. Bugün başarılanlar yarın yenilebilir, yarın

Döngüsel tarih anlayışı hâlden anlama, empati, diğerkâmlık dediğimiz güzel ahlaki ilkelere de kaynaklık eder.

kazananlar başka zaman kaybedebilir. Ayetin geçtiği sure içerisinde kazanılmış savaş Bedir de anlatılır, Uhud yenilgisine de değinilir. Ayrıca bu döngüsel tarih anlayışı asırlarca geride olanın sonradan gelenin önünde olabileceğini, geçmişin geleceği geçebileceğini de ifade eder. Bu tarih anlayışı ilerleyip güç kazandıkça, bilimsel, siyasal veya sosyal gücü elde ettikten sonra başka milletlere karşı haddi aşmaktan, hakkaniyet sınırlarını çiğnemekten, geçmişe burun bükmekten alıkoyar. Döngüsel tarih anlayışı hâlden anlama, empati, diğerkâmlık dediğimiz güzel ahlaki ilkelere de kaynaklık eder. “Üzerinde bulduğumuz hâl daimî değildir.” diyen birey veya toplum, muhataplarına bu duyarlılıkla bakar.⁵

5. Nübüvvet ve Vahiy Tasdik

Kur’ân kıssaları Peygamber’i destekleyen birer argümandır. Zira anlatılan olayların bir kısmı Mekke’de bilinmiyordu. Bilinen kıssalarda pek çok tahrifat söz konusuydu. **Peygamber’e (sav) indirilen kıssalar, halk arasında anlatılan kıssalardaki yanlışları düzeltti ve bilinmeyenleri de gün yüzüne çıkardı.** Ayette Yüce Allah şöyle buyurur:

“Bu, sana vahyettiğimiz gaybın haberlerindendir. Bundan önce ne sen ne de kavmin (bu bilgileri) biliyordunuz.”⁶

“Andolsun ki onların kıssalarında, akıl sahipleri için ibretler vardır. (Bu Kur’ân) öyle uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden önceki (Kitapları) doğrulayıcı, her şeyi detaylı açıklayan, mümin topluluk için de hidayet ve rahmettir.”⁷

Allah Teâlâ kıssaların ibretlik olduğuna vurgu yaparken, diğer taraftan Kur’ân’ın uydurulan beşer kelamı olmadığını söyler. Bu şekilde kıssaların nübüvvet ve vahiy tasdik ettiğini ifade eder. Yûsuf (as) kıssası ve diğer kıssalar kuşkusuz Peygamber’in (sav) anlattığı şekliyle vahiy kaynaklı olduklarını ispat etti. **Yalan ve abartı, hakikate aykırı herhangi bir tarihî bilgi içerisinde bulundurmada ve o dönemde kimse onu bu konuda yalanlamadı. Kıssalarda hakikate aykırı bilgi olmadığı olgusu bugün de**

3. 35/Fâtır, 43

4. 3/Âl-i İmrân, 140

5. 11/Hûd, 49

7. 12/Yûsuf, 111

...Ara ara söylenegelen, tekrarı olan
sözler değer oluşturur. İdrak ve şuurda
kendisine bir yer edinir.

geçerlidir. Dedikodu meclisi kabîlinden bazı seviyesiz meclislerde ortaya saçılan hezeyanlar asla bu hakikati ortadan kaldıracabilecek güçte değildir.

Burada bir noktaya değinmek yararlı olacaktır:

Hristiyan modernistlerin kendi kitaplarına yönelik yeni bir yaklaşım tarzı geliştirdikleri bilinmektedir. Bu yaklaşım tarzı sadece İncil’le kalmamış Kur’ân üzerinde de tatbik edilmeye gayret edilmiştir. Bu durum bir makalede şöyle özetlenmiştir:

“Batı’da meydana gelen Kitab-ı Mukaddes’i mitolojiden arındırma çabalarının İslam dünyasına ve Kur’ân yorumuna yansımaları, özellikle kıssalar alanında görülmüştür. Bu çerçevede, İslam dünyasında, özellikle 19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyılda Kur’ân kıssalarını veya bu kıssalardan bazılarını farklı bir yaklaşımla ele almayı ve yorumlamayı öneren çeşitli ilim adamları olmuştur.⁸ Bu yaklaşımlarla, Kur’ân kıssalarında anlatılan olayların meydana geldiği ve tarihle mutabakat içerisinde olduğu şeklinde bilinen geleneksel yaklaşım sorgulanmaya başlanmıştır. Dolayısıyla kıssalar ekseninde anlatılan olayların vuku bulmamış olabileceği veya vuku bulmuş olsa bile, Kur’ân’da olduğundan farklı şekillerde anlatılabildiği gibi yaklaşımlar gündeme getirilmiştir.”⁹

Buradan çok açık şekilde anlıyoruz ki kıssalara yönelik bu girişimin temeli, İslam merkezli değil, tamamen oryantalizm rüzgârlarının etkisidir. Kendi kitaplarına yönelik bir arındırma çabasına girişen Batı’nın aydın ilim adamları(!) İncil’den sonra Kur’ân’a da yönelmiş ve bazı kıssaların hakikati meselesini tartışmaya açmışlardır. Elbette, Batı’dan gelen bu düşüncenin, hususen Kur’ân’a yönelik bu düşüncenin hayır olmadığı başından bellidir. Kıssaların kurgu olabileceği meselesi Mısırlı bir araştırmacının Batı’dan bu düşünceyi ithal edeceği vakte kadar İslam dünyasında pek konuşulmamıştır.

Kur’ân kıssalarının sırf hakikat olduğu meselesi tartışmaya açılmayacak kadar açık ve nettir. Bunun bazı nedenleri bulunmaktadır:

1. Kur’ân’da kıssaların bize hak ile anlatıldığı belirtilir. **Bir şeyin hak olması gerçek ve yaşanmış olması demektir.** Kurgunun gerçek ve yaşanmış olarak sunulması mümkün değildir.

“Biz sana, onların kıssalarını hak olarak/gerçek hâliyle anlatıyoruz. Şüphesiz ki onlar, Rablerine iman etmiş bir grup gençti ve biz de onların hidayetlerini arttırmıştık.”¹⁰

2. Kıssalar Kur’ân’da geçmiş zaman kipiyle anlatılır. Bu da olayların geçmişte yaşanmış olduğunu zorunlu kılar. **Dil çok açık ve ihtilafsız olarak yaşanmışlığı gerektirir.**

“(Hatırlayın!) Hani Yusuf babasına: ‘Babacığım! Ben (rüyamda) on bir yıldız, Güneş ve Ay’ı gördüm. (Evet,) onları bana secde ederken gördüm.’ **demoştı.**”¹¹

“(Hatırlayın!) Hani o gençler mağaraya sığınmış: ‘Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve işimizde en isabetli olanı bize kolaylaştır.’ **demoşlerdi.**”¹²

“Onlara, iki adamın örneğini ver. Onlardan birine iki üzüm bahçesi **verdik**, bahçelerin etrafını hurmalarla **çevirdik** ve iki bahçe arasında da ekinler **bitirdik.**”¹³

3. Allah (cc) Kur’ân kıssalarının gayb haberlerinden olduğunu söyler. **Gören ve duyanın aktarımıyla değil, Allah’ın (cc) tarihten aktarımıdır.** Bu olayların yaşanmış olmasını zorunlu kılacağı gibi gayba dair olan kıssalar hakkında kendi rey ve içtihadımızla konuşmamızı da engeller. Zira gayb hakkında bilgisizce konuşmak haddi aşmak ve gaybı taşlamaktır.

“**Bu (bilgiler), sana vahyettiğimiz gaybın haberlerindendir.** (Yoksa) hangisi Meryem’in bakımını üstlenecek diye (kura çekmek için) kalemlerini attıklarında, sen onların yanında değildin. Onlar tartıştıkları vakitte de sen yanlarında değildin.”¹⁴

6. Yinelenen Anlatım

Yüce Allah’ın Kur’ân için zikrettiği özelliklerden biri de “mesânî/tekrarlı” oluşudur. Kur’ân’ı okuyan bir insanın gözüne ilk çarpacak olan şey bolca tekrarın olmasıdır. Aynı durum kıssalar için de geçerlidir. Bir yerde anlatılan kıssa, bir başka yerde yine anlatılır. Bunun bazı hikmetleri ve yararları vardır.

Edebî bir metin veya şiirde tekrarlar kusur olarak kabul edilir. Yorucu ve bıktırıcı bir özelliğe sahip olur. Kur’ân kıssalarının tekrarı kusurdan değil, aksine kemaldendir. Yormaz, bıktırmaz. Âdeta kıssayı ilk defa dinliyoruz izlenimi verir. Kur’ân kıssalarından Yûsuf Kıssası gibi tekrar olmayanlar da bulunur. Ancak hayatın içerisinde tekrar etmesi mümkün olan, her dönemde yaşanması kuvvetle muhtemel kıssalar Kur’ân’ın pek çok yerinde farklı ifade tarzlarıyla anlatılır.

8. Bu insanlara ilim adamı demek ne kadar doğru olur, düşünülebilir.

9. İslâmî İlimler Dergisi, Kur’ân Kıssaları, Yıl 9; Cilt 9, Sayı 1. Kitab-ı Mukaddes’i Mitolojik Unsurlardan Arındırma Çabaları, Şehmus Demir, s.108

10. 18/Kehf, 13

11. 12/Yûsuf, 4

12. 18/Kehf, 10

13. 18/Kehf, 32

14. 3/Âl-i İmrân, 44

Kissaların tekrarları esnasında yapılan göndermelerle başka ayetlerle bağlantı kurulması sağlanır. Böylece öğrenilen bilgi, bilgi düzeyinden bilinç düzeyine yükselmeye başlar. Çünkü ara ara söylenegelen, tekrarı olan sözler değer oluşturur. İdrak ve şuurda kendisine bir yer edinir.¹⁵

Kissalar tekrarlarıyla bir bütünü oluşturur ve âdeta insanın hayal dünyasında sinema icra eder. Kur'ân baştan sona imana, ahlaka, mücadeleye dair emirlerde bulunur ve bazı şeyleri yasaklar. “Bunlar nasıl uygulanır acaba?” diye durup düşündüğümüz yerde kissalar elimizden tutar ve tarihin muhtelif dönemlerinde nasıl tatbik edildiklerini gösterir. Önümüze ışık tutar.

7. Gerçekçi Yaklaşım

Kur'ân kissalarının gerçekçiliği hayatın içinden olmasından kaynaklanır. Ayrıca insanı en insani hâliyle anlatır. Kissalarda anlatılan ve örnek gösterilen insanlar, insanüstü varlıklar olarak anlatılmaz, aksine bütün zaaflarıyla sergilenir. Örnek almak isteyen kimse iyi ve salih amellerinde onları örnek alır. En önemlisi, örnek gösterilenlerin (peygamberler veya salihler) birer insan olduğunu, sevincin yanında hüznün, neşenin yanında dert taşıdıklarını görür ve örnek almak konusunda daha gayretli davranır.

Mûsâ (as) kendi kavminden bir adama yardım ederken birini öldürür. Korkar ve gözetler vaziyette Mısır'ı terk eder. Tur'dan döndüğünde kavminin durumunu görünce öfkelenir ve kardeşi Harun'a çıkışır. Hızır Peygamber'le karşılaşmasında sabredemeyip soru sorması nakledilir.

İbrâhîm Peygamber'in (as) bir insan olarak çektiği evlat özlemi, evine gelen davetsiz misafirlerin tavırlarından işkillenip endişelendiği, melekler ile Allah'ın (cc) emri konusunda tartıştığı anlatılır. Mutmain olmak için verdiği mücadeleye değinilir.

Konunun anlaşılmasına katkısı olsun diye örnek olarak zikrettiğimize benzer durumlar hemen her kıssada müşahade edilebilir.

“İyice düşünsünler diye kissaları anlat.”¹⁶

15. Bu çok mühim meselenin sağlaması çocukluğumuz üzerinden yapılabilir. Çocukluğumuz boyunca tekrar eden anne baba nasihati, hatırlayalım veya hatırlamayalım kalbimize kazınan bir hisse dönüşür. Artık hayatımızda sürekli kullandığımız, hayata kendisiyle baktığımız bir değer olur. Bu durumun farkında olmamız veya olmamamız bir şeyi değiştirmez.

16. 7/A'râf, 176

HİDAYET KANDİLLERİ

Salim KANDEMİR

RESÛLULLAH'IN HAVÂRÎSİ: ZUBEYR İBNİ AVVÂM

الزبير بن العوام - Ebû Abdillâh Ez-Zubeyr ibni El-Avvâm ibni Huveylid El-Kureşî El-Esedî (ö. 36/656)

"Nebi onu karşıladı, öptü ve 'Senin uğruna dayı da teyze de feda olsun!' buyurdu."

Hidayet kandillerinden biri olan Resûlullah'ın Havârîsi Zubeyr ibni Avvâm'ın (ra) hayatını anlatma devam ediyoruz. Önceki yazımızda "Allah Yolunda Çekilen İlk Kılıç" konusu anlatmıştık. Zubeyr (ra) Allah Resûlü'nün (sav) başına bir şey geldiğini duymuş, kılıcını kuşanıp onu korumaya ve intikamını almaya koşmuştu.

İşte bu, İslam'da çekilen ilk kılıçtı. Hem kendisi de hem kılıcı Allah Resûlü'nün (sav) müstecab duasına mazhar olmuştu. Artık kendisi ölünceye kadar kâfirlerin üzerine yürüyecek, kılıcı ilelebet kâfirlerin üzerine kalkacaktı.

Henüz on yedi on sekiz yaşlarında olan Zubeyr'in (ra) gençlik sorunları yoktu. Bilakis dünyevi arzulardan tamamen uzaktı. Gençliğini Allah'a (cc) ve Allah Resûlü'ne (sav) adamıştı. İşte bugün de muvahhid gençler Zubeyr (ra) gibi gençliğini Allah'a (cc) admalı ve Allah Resûlü'nün (sav) davasını müdafaa etmelidir. Bireysel sorunlarından sıyrılıp ümmetin sorunlarıyla dertlenmelidir. Zubeyr ibni Avvâm'ın (ra) ruhuyla davasını bir üst mertebeye taşımak için çaba sarf etmelidir...

Zubeyr (ra) Mekke'de karşılaştığı büyük zorlukların akabinde Allah Resûlü'nün (sav) yönlendirmesiyle Habeşistan'a hicret etmişti. Orada bir müddet kaldıktan sonra Medine'nin kapısı İslam'a açıldığında kutlu hicret yolcuğuna katılmıştı. Böylelikle iki hicrete muvaffak olmuştu. Daha sonra Allah Resûlü (sav) ile beraber tüm savaşlara katılmış ve bu savaşlarda büyük fedakârlıklar sergilemişti.

Melekler Onun Simasında

Zubeyr (ra) hak ile batılın ayrıldığı Furkan Günü'nde yiğitliğini göstermiştir. Bedir Şavaşı'nda Müslimlerin sadece iki süvarisi vardı. Bunlar Zubeyr (ra) ve Mikdâd (ra) idi. Bedir'de büyük kahramanlıklar gösterdi. O gün birçok müşriği öldürmüştü. Bunların arasında da Mekke'de kendisine ve diğer kardeşlerine işkence eden amcası Nevfel vardı. Gözlerini kin ve nefret bürümüştü. Güçlü bir savaşçıydı ve Müslimlere ciddi zararlar veriyordu. Sadece gözleri açıkta kalacak şekilde kuşanmıştı ki Zubeyr (ra) onu bir kartal gibi görmüş ve kin bürüyen gözlerinden mızrağıyla vurup öldürmüştü.

Bugün de bizler o iman zincirinin son halkalarıyız. Her birimizin küçük ya da büyük imtihanları var. Hepimizin "Hamrau'l Esed"leri var. Kimi zaman tembelliğimiz, kimi zaman korkularımız, kimi zaman da dünya telaşımız bizi geri çeker. Oysa dava, "Biraz daha sabret!", "Biraz daha dayan!" diye fısıldar kalbimize. Ve o fısıltıya kulak verip bir adım daha atmak, işte o ân bizi yeniden diriltir.

Böylece yılların zulmü, hak uğruna savaşıyan bir yiğidin ellerinde son bulmuştu.

Bedir Savaşı'nda Allah (cc) müminlere büyük bir yardımda bulunmuştu. Semadan meleklerini göndererek müminleri desteklemişti.

"Andolsun ki, Bedir'de zayıf/güçsüz olmanıza rağmen Allah size yardım etti. Allah'tan korkup sakının ki şükretmiş olasınız. (Hatırla!) Hani sen müminlere: '(Gökten) indirilmiş üç bin melek Rabbimizin sizi desteklemesi yetmez mi?' diyordun. Evet, şayet sabreder ve korkup sakınırsanız -onlar aniden size saldıracak olsa bile- Rabbimiz, işaretli beş bin melek sizi destekleyecektir. Allah bu (yardımı başka bir şey için değil) sadece size müjde olması ve kalplerinizi yatıştırıp mutmain kılması için yaptı. Yardım/zafer yalnızca (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz, (hüküm ve hikmet sahibi) El-Hakîm olan Allah katındandır."¹

İşte bu yardımın üzerinde tahakkuk ettiği kişilerin arasında Zubeyr (ra) vardı. Kendisi bir birliğin başındaydı ve diğer birliklerden ayrılmak için başına sarı bir sarık sarmıştı. Melekler ve Cibril (as) bu şekilde onun simasında yeryüzüne inmişlerdi.

Hişâm ibni Urve'den, o da babasından rivayetle şöyle dedi:

"Bedir Günü Zubeyr'in başında, sarıya çalan bir örtü sarılıydı. Bunun üzerine Nebi (sav) şöyle buyurdu:

'Melekler Zubeyr'in simasında indiler.'"²

Özellikle Cibril'in (as) Zubeyr'in (ra) simasında yeryüzüne inmesi dikkat çekicidir.

Urve (ibni Zubeyr'den) (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

"Cibril (as), Bedir Günü Zubeyr ibni Avvâm'ın (ra) simasıyla indi. Başına sarı bir sarık dolamıştı."³

Düşünün ki semanın ötesinden gelen, nurdan yaratılmış olan, binlerce kanadı bulunan, Allah'ın (cc) emrine amade varlıklar sanki yeryüzündeki o kahramanın azmini ödüllendirir gibi onun görünümüne bürünmüşlerdi. Bunun da ötesinde meleklerin efendisi Rûhu'l Kudus'un onun sarılığıyla görünmesi sergilediği kahramanlığın belki de semada ne denli kıymetli olduğunun bir işaretiydi.

İşte Bedir'in o kutlu meydanı göklerle yerin o mu-kaddes amaç için nasıl buluştuğuna şahitlik etmişti. Zubeyr (ra) sarı sarılığıyla melekler ordusuna ilham veren yeryüzündeki bir simgeye dönüşmüştü. Başındaki kumaş bir birliğin alameti olmaktan öte Zubeyr'in (ra) yüreğindeki cesaretin bir yansımasıydı. O gün savaşın alevleri yükselirken Allah Resûlü'nün (sav) mübarek dudaklarından dökülen "Melekler Zubeyr'in simasında indiler." sözü bir şeref nişanesi olarak onun göğsüne takılmıştı. İşte bu durum tesadüflerin ötesinde ilahi bir takdirdi.

Bedir ehlinden olma şerefine nail olan diğer sahibiler gibi Zubeyr de (ra) o kutlu meydanda bulunarak ismini cennet defterlerine yazdırmıştı. Zira Yüce Allah onlar hakkında o büyük müjdeyi vermişti:

"Dilediğinizi yapın. Şüphesiz ki sizleri bağışladım. Cennet size vacip oldu!"⁴

Zubeyr'in (ra) şecaati sadece Bedir'de gözleri kamaştırmıyordu, Uhud'da da besaleti yıldız gibi parlıyordu...

Uhud Savaşı

Uhud Savaşı'nda Allah Resûlü (sav) Zubeyr'i (ra) ordunun bir kanadına, süvarilerin başına yerleştirmişti. Savaşın başında süvariler saldırıya geçip bir kasırga gibi eserek düşman saflarını darmadağın etmişlerdi. Merkezden de Allah Resûlü (sav) müşriklere saldırmış ve onları hezimete uğratmıştı. Ancak Uhud'un eteklerinde olacak olan olmuştur. Müslimler düşmanın kaçtığını görünce erken davranarak ganimet toplamaya başlamıştı, bunu gören okçular da yerlerini terk edip onlarda ganimet toplamaya koşmuştu. Zaferin şafağı görünmüşken Müslimler arkadan kuşatılmış ve müşriklerin ani saldırısına maruz kalmışlardı. Birçok kimse geri kaçmıştı. O gün Zubeyr (ra) ve beraberinde yirmi nefer sarsılmaz kaya gibi sebat etmişlerdi.

Allah Resûlü (sav) insanları yanına çağırdığına Zubeyr (ra) hemen icabet etmiş ve onu korumuştur. Allah Resûlü'nün (sav) gösterdiği düşmanın üzerine atlamış ve onu canı pahasına müdafaa etmişti.

"Resûlullah (sav) Uhud Günü Müslimleri şiddetli bir şekilde öldüren bir adam gördü. Bunun üzerine 'Ey Zubeyr! Kalk, onun üzerine git.' buyurdu. Zubeyr ona doğru tırmandı. Nihayet onun üzerine çıkınca, kendini onun

1. 3/Âl-i İmrân, 123-126

2. Et-Tabakâtü'l Kubrâ, İbnu Sa'd, Mektebetu'l Hâncî, 3/96

3. El-Mu'cemu'l Kebîr, Et-Taberânî, Mektebetu ibni Teymiyye, 1/120

4. bk. Buhari, 4274

üzerine attı ve onu kucakladı. İkisi birlikte yuvarlanarak yere düştüler. Zubeyr, onun göğsü üzerine düştü ve onu öldürdü. Nebi (sav) onu karşıladı, öptü ve 'Senin uğruna dayı da teyze de feda olsun!' buyurdu."⁵

Tabii burada Allah Resûlü (sav) ve sahabe büyük kayıplar vermişti. Arkadaşlarından 70 küsur kişi şehit olmuştu. Bunların başında Hamza (ra) vardı ki Zubeyr'in (ra) amcasıydı. Burada Ali ile Zubeyr (ra) arasında geçen bir durum vardır ki gerçekten üzücüdür.

Ancak bu fedakârlıkların ardında, yürek dağlayan bir matem vardı. Müslimler yetmiş aşkın şehit vermişti. Bu şehitlerin başında, Zubeyr'in amcası, Allah'ın Aslanı Hamza (ra) vardı. O gün Ali (ra) ve Zubeyr (ra) arasında yürekleri burkan bir diyalog geçmişti.

"Uhud Günü Hamza şehit edildiğinde Safiyye onu aramaya koyuldu. Onun ne yaptığını bilmiyordu. Derken Ali ve Zubeyr ile karşılaştı. Ali, Zubeyr'e, 'Annene sen söyle.' dedi. Zubeyr, 'Hayır hayır, halana sen söyle.' dedi. Safiyye, 'Hamza ne yaptı?' diye sordu. Onlar da bilmedikleri şekilde görüş bildirdiler. Allah Resûlü (sav) geldi, 'Onun aklını kaybetmesinden korkuyorum.' dedi. Elini göğsünün üzerine koyup ona dua etti. Safiyye (ra), 'İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn!' dedi ve ağladı... Allah Resûlü (sav) şehitlerin toplanmasını emretti ve onların cenaze namazını kıldırdı. Dokuz kişiyi Hamza ile beraber koyuyor ve onların üzerine yedi defa tekbir getiriyordu. Sonra o dokuz kişi kaldırılıyor, Hamza orada bırakılıyordu. Tekrar dokuz kişi getiriliyor ve onların cenaze namazını kılmak üzere tekbir alıyordu. Bu durum onların hepsinin cenaze namazını kılincaya kadar devam etti."⁶

Hem Allah Resûlü (sav) hem Zubeyr (ra) bu zor durumun ardından yüreklerindeki derin acıyla beraber Medine'ye geri dönmek için yola koyulmuşlardı. Bu geri dönüş asla bir hezimet değil, teslimiyetin ve azmin sessiz yürüyüşüydü. Tekrar çağrıyı duyduklarında sadakatle koşup icabet edeceklerdi.

Allah Resûlü (sav) Uhud'dan döndüğünde müşriklerin Müslimlere daha büyük bir zarar vermek için geri dönmeleri hakkında konuştukları haber verildi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) sadece Uhud'a katılmış sahabilerle beraber tekrar Mekke'ye doğru Müşriklere karşı yola çıktılar. Allah Resûlü (sav) "Kim onların peşinden gider?" diyerek Ebû Bekir (ra) veya Ali (ra) öncülüğünde yetmiş kişiyi onların peşinden yolladı. Müşrikler bu durumu öğrenince büyük bir korkuya kapılarak Mekke'ye doğru kaçtılar.

İşte onların burada yaptıkları büyük bir fedakârlıktı. Yüreklerindeki derin acı ve bedenlerindeki taze yaralarına rağmen Allah'ın (cc) ve Resûlü'nün (sav) çağrısına icabet ederek tekrar savaşa dönmüşlerdi. Yaralarını sarmayı

bırakıp kılıçlarını kuşanmışlardı. Onların metaneti kalplere korku salmıştı. Onların adanmışlığı yenilgiyi zafere dönüştürmüştü.

İşte sahabe bu güzel amellerinin akabinde Allah (cc) tarafından bu büyük övgüye nail olmuşlardı:

"(Onlar ki; Uhud'da) yara aldıktan sonra Allah'ın ve Resûl'ün çağrısına icabet ettiler. Onlardan (olup) kulluğunu en güzel şekilde yapan ve korkup sakınanlara büyük bir ecir vardır. Onlar ki: 'İnsanlar sizinle (savaşmak için) toplandı. Onlardan korkun.' denildiğinde imanları arttı ve dediler ki: 'Allah bize yeter, O ne güzel vekildir.' Allah'tan bir nimet ve (Allah'ın) fazlıyla onlara hiçbir kötülük dokunmadan (sağ salim yurtlarına) döndüler. (Allah'a güvenip dayanmakla) Allah'ın rızasına tabi oldular. Allah, büyük lütuf ve ihsan sahibidir."⁷

Zubeyr (ra) bu övgüye nail olanların başında geliyordu.

Âişe Annemizden (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Âişe, '(Onlar ki; Uhud'da) yara aldıktan sonra Allah'ın ve Resûl'ün çağrısına icabet ettiler. Onlardan (olup) kulluğunu en güzel şekilde yapan ve korkup sakınanlara büyük bir ecir vardır.'⁸ ayeti hakkında Urve'ye şöyle dedi:

'Ey kız kardeşimin oğlu! Senin iki baban da (deden ve baban) onlardandı: Zubeyr ve Ebû Bekir. Resûlullah'a (sav) Uhud Günü isabet eden (olaylar) isabet edip, müşrikler de geri çekilince, onların geri dönmelerinden korktu ve 'Kim onların peşinden gider?' buyurdu.

Bunun üzerine onlardan yetmiş kişi (bu göreve) gönüllü oldu. (Âişe dedi ki:) Onların içinde Ebû Bekir ve Zubeyr de vardı."⁹

O gün büyük bir fazilete erişmişti.

Zubeyr'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Resûlullah (sav) benim için anne ve babasını iki defa bir araya getirdi: Uhud Günü ve Kurayza Günü. Ve şöyle dedi: 'At! Anam babam sana feda olsun!'"¹⁰

İnsanın dini için fedakârlık yaparak öncülerden olması büyük bir mertebedir. Lakin bu mertebenin zirvesi, insanın zor zamanlarında fedakârlık yapabilmesidir.

Bazen dava tıpkı Hamrau'l Esed Gazvesi'nde olduğu gibi sıkıntılı durumların içerisinde olmamıza rağmen bizden fedakârlık bekler. Taze yaraların acıdan sızladığı, bedeninin yorgunluktan titrediği ânlarda kalkıp bir adam daha atarak ileri gitmemizi ister. İşte bu adım kişinin zaaflarından tamamen sıyrılıp eksikliklerinden bütünüyle arınmasının en önemli adımıdır.

Bizler de bugün böyle durumlarla karşılaştığımızda davamız için yine yardımcı olmalıyız. Çünkü bu dava,

5. Târihu Dimeşk, İbnu Asâkir, Dâru'l Fikr, 18/359

6. Et-Tabakâtü'l Kubrâ, İbnu Saîd, Mektebetü'l Hâncî, 3/12

7. 3/Âl-i İmrân, 172-174

8. 3/Âl-i İmrân, 172

9. Buhari, 4077

10. El-İstîâb fî Ma'rifeti'l Ashâb, İbnu Abdilber, Dâru'l Ceyl, 2/513

rahat zamanların değil; imtihanların, sabırların, direnişlerin davasıdır. Asıl samimiyet, meydanlar kalabalıkken değil, yalnız kaldığında dahi adımını geri çekmemektir. Hamrau'l Esed'in mücahitleri yaralarından sızan kanı kalplerinden taşan imanla durdurdular. Onları ayakta tutan şey bedenlerinin kuvveti değil, gönüllerindeki teslimiyetin ateşiydi.

Bugün de bizler o iman zincirinin son halkalarıyız. Her birimizin küçük ya da büyük imtihanları var. Hepimizin "Hamrau'l Esed"leri var. Kimi zaman tembelliğimiz, kimi zaman korkularımız, kimi zaman da dünya telaşımız bizi geri çeker. Oysa dava, "Biraz daha sabret!", "Biraz daha dayan!" diye fısıldar kalbimize. Ve o fısıltıya kulak verip bir adım daha atmak, işte o ân bizi yeniden diriltir.

Zaafılara karşı cesaretle atılan her adım, insanın hem kendi nefesine hem de şeytana karşı kazandığı bir zaferdir. Ve bu zaferlerin akabinde tıpkı Hamrau'l Esed'in sabahında olduğu gibi karanlığın ardından yeniden bir zafer güneşi doğar.

Devam edecek, inşallah...

DİRENÇ, DİRENİŞ VE KÜRESEL SİVİL HAREKETLER BAĞLAMINDA SUMUD

Sumud Filosu, kalemle, kelamla, ısrarla, zulmün ifşasıyla, gemiyle ve güçlü bir iradeyle ablukayı kırmanın mümkün olabileceğine dair güçlü bir umut vermiştir. Sumud Filosu ayrıca siyonist barbarlara Gazzeli çocukların şu mesajını ulaştırmaktadır: "Gemilerle gelen umut, tanklarla kurulan korkudan daha güçlüdür."

Arapça kökenli Sumud/الصمود kelimesi, Türkçeye "sebat, direniş, kararlılık" ya da "dayanma gücü" olarak tercüme edilebilir. Sumud, 1960'ların sonlarına doğru özellikle İsrail isimli terör ve vahşet şebekesinin işgali altındaki Filistin topraklarında ortaya çıkan ve Filistin halkının sistemli ve istikrarlı bir direnişle varlığını sürdürmek, direniş ruhunu canlı tutmak ve topraklarının gasbedilmesine karşı direnme iradesini ifade eden bir kavram hâline gelmiştir.

Bu kavramın uluslararası tanınırlığı Global Sumud Filosu'yla daha da artmıştır. Bu kavram, toplumsal ve siyasal bilinçte kararlı bir duruşu temsil ediyor. Günümüzde, özellikle küresel sivil aktörler ve sembolik direniş alanlarında Sumud için dikkat çekici yeni yorumlamalar da yapılmaktadır.

Sumud'un Teorik Temelleri

Sumud kavramı, Filistin direniş hareketi içinde, 1970'lerden itibaren "yerinde direnme stratejisi" olarak literatüre girmiştir. Sosyal ve çevresel perspektiften bakıldığında, Filistin ve tabii ki Gazze'de Sumud; şehrin altyapısı, okullar, üniversiteler ve sağlık tesisleri gibi hem maddi altyapı direnci hem de inanç, kültürel kimlik, toplumsal dayanışma gibi manevi/içtimai direnç bileşenlerini barındırır. Sumud, bireylerin veya toplulukların sadece hayatta kalma değil, aynı zamanda toprakla/köklerle ilişkisini koruma, geçmişteki komünist, laik, ulusalcı zeminlerden aslı/İslami hüviyetine dönmek suretiyle kimliğini yeniden üretme ve bu iradeyi sürdürme biçimidir.

Yinelenen Söylemler ve Gerilim Alanları

Direnç/Sumud söylemlerinin sürekli yinelenmesi, "normalleşme"ye dönüşebilir ve bundan dolayı direnç söyleminin pratik içeriği sıradanlaşarak aşınma riskiyle karşı karşıya kalabilir. Kesintisiz direnç/sumud beklentisi, toplumsal ve bireysel düzeyde psikolojik yorgunluklara yol açabilir. Sumud'un bir zorunluluk hâline gelmesi, bireysel ve sosyal sorunları görünmezleştirme neticesini doğurabilir.

Örnek olarak ülkemizde birey, aile veya toplumsal açıdan yaşamsal sorun olarak görülen sayısız meselenin Gazze gibi bir yerde en az bir nesil sonra veya daha uzak bir zaman diliminde gündeme gelme ihtimali olabilir. Gazze'de kimliğine ve değerlerine bağlı halk genel olarak "direnç/

Batılı hükûmetlerin yeryüzünde hayatın barış içerisinde insani ve ahlaki değerlerin öncelendiği normal şekilde gelişmesine ve sağlıklı bir biçimde ilerlemesine katkıda bulunacak ahlaki bir zemini kalmamıştır. Gazze’de yaşatılan yıkım, katliam, zorla sürgün ve ambargo nedeniyle binlerce mazlum insanın ölümle karşı karşıya bırakılmasının ilk sebebi ve faili siyonist çete devleti İsrail ise, ikinci sebep ve “lojistik fail” de başta ABD, İngiltere ve Almanya olmak üzere birçok Batılı hükûmetin siyonizm yanlısı politikaları ve askerî yardımlarıdır.

dayanma” hâlinde olduğundan dolayı ferdi yahut içtimai sorunlar dile getirilse de mevcut ağır işgal şartlarında görünmez olmuştur. Sumud’a eleştirel yaklaşımlar, Sumud’un stratejik sınırlarını, dış destekle olan ilişkisinin bağımlılık potansiyelini ve “direnişin sınırı” sorusunu gündeme getirecektir.

Küresel Sumud Filosu (Global Sumud Flotilla)

Geçtiğimiz eylül ayının sonlarında öne çıkan somut uygulamalardan biri **Global Sumud Filosu** girişimidir. İsrail’in Gazze ablukasını deniz yoluyla kırmayı hedefleyen çok uluslu bir sivil toplum hareketi olan Sumud filosu, temmuz ayında start almış ve eylül başında konvoy Akdeniz rotalarında deniz yolculuğuna başlamıştı. Filonun bazı gemileri drone saldırılarına, bazıları deniz ablukası müdahalelerine maruz kaldı. İşgalci İsrail güçlerince filodaki gemiler uluslararası sularda engellenip çeşitli noktalarda durdurularak hukuk dışı askerî müdahaleler gerçekleştirildi. Bu gelişmelere paralel olarak Türkiye’den ve diğer ülkelerden medyatik ilgiler, sivil toplum destekleri ve kamuoyu baskısı dalga dalga yayıldı.

Ana akım bazı siyasal aktörler filo saldırılarına tepki gösterdi. Saldırıya yönelik bazı yorumlarda, İsrail’in meşruiyet krizinin derinleştiği ve küresel sivil toplumun Filistin yanlısı pozisyonlarının güçlendiği kanaati daha da pekişti. Ablukayı kırma hedefine matuf bu küresel eylem, Sumud’un toprakta kalma direncinden deniz hattına taşınmış sembolik ve fiili bir genişlemesidir. Bu girişim aynı zamanda Sumud kavramını dünya kamuoyunun gündemine taşıdı.

Sivil Toplum Aktörlüğü, Meşruiyet ve Kamuoyu Baskısı

Sumud anlayışıyla çalışan sivil toplum örgütleri, uluslararası sivil toplum aktörleri aracılığıyla, İsrail’in politikalarına karşı yeni bir karşı hikâye üretme kapasitesini arttırmıştır. Buna ilginç bir örnek olarak Kuzey Avrupa ülkelerinden Finlandiya’daki Sumud derneğini¹ gösterebiliriz. Bu dernek, İsrail’in işgal ve yıkım politikalarına

karşı kampanyalar, kültürel etkinlikler, Boykot-Yatırımların Çekilmesi-Yaptırımlar stratejileri ve kamuoyunu bilgilendirme faaliyetlerinde yer almaktadır.

Sivil toplumun bu düzlemdeki baskı ve söylem üretimi, İsrail’in meşruiyet krizini derinleştirdiği analizleriyle birlikte ele alınmaktadır.

Madalyonun bir de öbür yüzünden bakıldığında bu tür aktivist örgütlenmelerin Gazze ve Filistin adını kullanmak suretiyle temsil, hesap verebilirlik ve ulusal veya küresel çapta etkinlikleri gibi pozisyonlarının sorgulanıp sorgulanmaması sınavıdır. Örnek olarak dış basında ülkemizde en geniş ağa sahip bir uluslararası yardım kuruluşuyla ilgili geçmiş yıllarda “Türkiye’de devletin en büyük sivil toplum organizasyonu” şeklinde tanımlar yapıldı.²

Bu tür sivil toplum örgütlenmeleri eylem ve faaliyetlerinde siyasal etkilerle, devletler arası ilişkilerle, medya dengeleriyle ve gücün asimetrisiyle yüzleşmek durumunda kalmaktadırlar. Ortaya çıkan nihai manzara gönüllüler, bağışçılar, destekçiler ve geniş halk kesimleri açısından ne ifade ettiği süreç içerisinde bu tür organizasyonların istikametlerini belirleyici nitelikte olacaktır. Uluslararası yardım kuruluşlarının bilinen en büyük handikaplarından biri, yurt dışı çalışmalarda kendilerine yönelik olarak egemen sistemin dış siyasetiyle eş güdümlü bir alan ve çalışma perspektifinin telkini veya bu türden bir yönlendirmenin yapılıyor olmasıdır.

Sumud’un Taşıdığı Anlam

Sumud kavramı, Filistin’de varoluşun ve kimliğin temel taşıdır. Sadece işgal ve baskıya karşı durmak değil, kimlik, aidiyet ve anlam düzeyinde “elden gideni yeniden edinme veya yeniden var etme” pratiğidir. Ahlaki bir mesuliyet olarak Sumud, yaşam hakkına, insan onuruna, adalete, güvene ve toprakla ilişkide müşterek sorumluluğa dair bir çağrıdır. Direnişe dair bu yaklaşım, klasik siyasi düşünceler ve ilkesel/ahlaki duruşla daha güçlü bir zeminde yer edinebilecektir.

Gazze’deki direniş bileşenleri meşru direniş ve kör şiddet arasındaki sınırları koruma hususunda yüksek

1. <https://www.sumud.fi/en/about-us/>

Sumud, Finlandiya’da İsrail apartheid, işgal, sömürgecilik ve soykırımına son verilmesi ve Filistinlilerin insani ve siyasi haklarının gerçekleştirilmesi için çalışan kesimsel bir kuruluştur. Filistin halkıyla dayanışma içinde olan küresel hareketin bir parçası olarak amacı, Fin hükûmetinin İsrail sömürgeciliğine ve apartheid’ına verdiği desteği sonlandırmak ve bunu eşitliğe, sömürgecilikten kurtuluşa ve insan haklarına desteğe dönüştürmektir.

2. <https://ngo-monitor.org/ngos/>

New York Times (1 Haziran 2010) yayınladığı bir haberde söz konusu kuruluşu “hükûmete bağlı sivil toplum örgütü” (NGO) olarak nitelendiren Türkiye’li bir gazetecinin başyazısına atıfta bulundu.

bir şura sahip olduklarını göstermişlerdir. Batıların kesintisiz devasa askerî yardımlarını alan büyük bir orduya sahip devlet görünümü eşkıyalar gürhu (İsrail) ile HAMAS gibi çok kısıtlı kaynaklarla müdafaa konumunda bulunan adanmış bir direniş hareketi arasında yaşanan asimetrik çatışmanın her halükârda kaybedeni olan sivillerin, yoğun saldırılar altında dahi Eko-Sumud³ bilinciyle hareket etmeleri ayrıca takdire şayandır.

Sumud'un işgal altındaki bölgelerde kesintisiz olarak gündemleştirilerek vurgulanması, bir tür "direniş yorgunluğu" yaratma potansiyeli barındırır. Bununla beraber psikolojik, toplumsal ve bireysel düzeyde kırılğanlıkları göz ardı etmeye yol açabilir. Meşruiyet krizlerine karşı sivil toplum söylemlerinin etkisi, medya denetimi, küresel güç dengeleri ve devlet politikalarıyla sınırlanabilir.

İnsanlık ve Barbarlık Arasında Taraf Olmak

Sumud Filosu özelinde somutlaşan bu vicdani duruş diğer mazlum coğrafyalar için de geçerli olmalıdır. Gazze'de yaşanan barbarlık karşısında veya yönetimini kifayetsiz zelim diktatörler ile satılmış hanedanlıkların gasbettiği İslam coğrafyasındaki ülkelerde hak ve adalet talebinde bulunan halka karşı gerçekleştirilen zulmün ortasında tarafsız kalmak tarafsızlık değil, zalimin tarafında olmak demektir. Şüphesiz ki tevhid; sadece "Lailaheillallah" demek değil, "La" denilen doğrudan ve dolaylı tüm siyonist otoriteleri, sistemleri, egemenlik iddialarını da reddetmektir. Tevhid, her hak sahibine hakkının verilmesi ve adaletin tesisini istemek demektir. Gaddar ve barbar zalimlerin karşısında "susmamak"tır. Zulme karşı direniş, salt politik bir eylem değil, aynı zamanda Allah'ın (cc) adalet sıfatının yeryüzünde tecellisine hizmet etme çabasıdır. Mazlumlar için sadece dua etmek değil, elindeki tüm imkânlarla destek vermektir. Bugün "Sumud Filosu" gibi eylemler, aslında tevhidî bilinçle paralellik arz ederek ortaya konan fiilî bir tavidir. Sessiz kalmak, tüm insanlık açısından ahlaki, İslam ümmeti için de büyük bir imani çöküş anlamına gelir.

Sessizlik Değil, Sorumluluk!

Bugün artık sadece anlatmak yetmiyor. Peş peşe sıralanan kelimelerin ve sloganların en anlamlısı bile kifayetsiz kalmaktadır. Yürek sızılar içerisinde kıvranıken, gözler hüznle dillenir. İşte bugün olduğu gibi o ân gelir ve âdetâ söz biter. Sorumluluk şuuruyla hareket

eden herkes bir şeyler söylemek istiyor ama ne denirse densin yine de eksik kalacağının da bilincindedir. Ne kadar anlatılsa da gerçek anlamda karşılığı olmaz. Zira acı büyük, öfke keskin ve hayal kırıklığı tarifsizdir. Bugün mazlum Gazze için ne şiddetli kınamalar ne bağırtılar böğürtüler ve haykırıp höykürmeler ne hiçbir işe yaramayan diplomatik teamüllere uygun açıklamalar ne özürler ne resmî açıklamalar ne de siyasi manevralar bu acıyı dindirebilir. Tüm bu sessizliğin içinde, birey olarak insanın içini saran düğüm, suskunluğun kendisidir. Susmak, yerinde ve zamanında büyüklüktür. Fakat şimdi susmanın yeri ve zamanı değildir. Zulüm karşısında susmak bir daha söz hakkı alamamak yahut söz söylemeye takat yetirememek demektir. Onun için bugün, susmak değil, sorumluluk zamanıdır.

Sembolik ve Stratejik Açından Sumud

Sumud Filosu yalnızca duygusal ya da ahlaki bir refleks değil, aynı zamanda bölgesel dengeleri etkileyebilecek veya böyle olması umulan insani ve vicdani bir girişimdir. Sumud, Filistin direnişinin özgün bir formu olmakla birlikte, insanlık onuru ve diğer İslami mücadele unsurlarıyla evrensel bağlar kurabilir. Sumud, aynı zamanda insanlık âleminin suskunluğuna karşı vicdani bir feryat oldu. Sumud, İslam coğrafyası için de bir aynadır. Siyonist çeteye karşı harekete geçmeme karşılığında iktidardaki ömürlerinin devamını garantiye aldıklarını zanneden "kadavra" liderlere bir uyarıdır. Suriye, İran, Lübnan ve Katar'a yapılan siyonist saldırılar bunun delilidir. Sumud, aynı zamanda bir ihya ve bir teşvik mesajı taşımaktadır. Sumud, Batı kamuoyunda da göz ardı edilemeyecek bir bilinç ve duyarlılık oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Sumud Filosu, kalemle, kelamla, ısrarla, zulmün ifşasıyla, gemiyle ve güçlü bir iradeyle ablukayı kırmamanın mümkün olabileceğine dair güçlü bir umut vermiştir. Sumud Filosu ayrıca siyonist barbarlara Gazzeli çocukların şu mesajını ulaştırmaktadır: "Gemilerle gelen umut, tanklarla kurulan korkudan daha güçlüdür." Gazze'de çocuklar açlıktan ölüirken, vicdanların yürek yakan çılgılığı yerine dünyanın geride kalanının üzerlerine ölü toprağı serpilmişçesine sessizlikleri haykırıyor. Sumud ve Özgürlük filoları, çaresizlik girdabındaki ümmete hâlâ umut olduğunu göstermiştir.

Sessizlik, Zulmün ve Zalimlerin Yanında Olmaktır

Gazze... Kanın, direnişin, yıkımın ve dirilişin birbirine güç katarak kıyam ettiği bir coğrafya. Yeryüzünde vicdanın ve adaletin en ağır sınavı vermeye çalıştığı yer. Çocukların cesetlerinin beton enkazı arasında bulunmasından daha acı olan tek şey; İslam coğrafyasındaki güç sahiplerinin o cesetlerin üzerinden suskunluk "buldozerleri"yle geçmesidir.

Gazze'de yaşananlar artık BBC veya CNN gibi uluslararası siyonist medya tarafından isimlendirildiği gibi

3. Son aylarda dünya kamuoyunda Gazze'ye destek filusunun adı olarak duyulan Sumud'un bir de "Eko-Sumud" adında yan çalışma alanı bulunmaktadır. "Eko-Sumud" şeklinde ortaya çıkan bu yaklaşım Sumud'u sadece bir halkın kararlılıkla sürdürdüğü direniş ve direniş biçimi değil, sahip oldukları bölgelerin ekolojik dengesini koruma, üretimin sürdürülebilirliği ve işgalci çetelere karşı çevresel direnişle iç içe bir değerler manzumesi olarak ele alır.

Eko-Sumud yaklaşımı, Gazzeliler başta olmak üzere Filistin halkının kendi topraklarında kalma stratejilerini çevresel sürdürülebilirlikle ilişkilendirir. İşgalci ve katliamcı İsrail çete devletinin gasp, imha ve ifsat çabalarına karşılık Filistinlilerin yaşadığı topraklardaki su kaynakları, biyolojik çeşitlilik, toprak verimliliğini korumak ve geleneksel tarımın devamı gibi uygulamaların devamlılığının sağlanmasını ve bu konudaki direnci vurgular.

“çatışma” değil; adı konulmuş bir soykırım idi. Siyonist çete, sadece Filistin topraklarını değil, kendileri dışındaki tüm insanlık âlemini de hedef almaktadır. Batılı devletlerin genel politikası İsrail lehine şekillenmiş olsa da bazı halk kesimlerinde kitlesel olarak direnişe destek veren sesler yükselmektedir. İşgal ve katliamın sponsorlarının Mısır’ın Şarm Eş-Şeyh şehrinde “Barış”ın mimarları olarak baş tacı edilirken, küresel siyonizmin güdümündeki bazı Batı başkentleri sözde barış zirvesinde⁴ elde ettikleri pozisyonla ileriki safhalarda zinde güçler olarak sahneye çıkacakları zamanı gözetlemekteler. Ümmetin evlatları olan Filistinlilerin acı çektiği bir coğrafyada, İslam dünyasının sözde liderlerinin Mısır’daki tiyatro sahnesinde değişmez figüran rolüyle sahnede yer almaları ise trajikomik bir manzaraydı.

Gazze: Ümmetin Dirilişi ve Batı’nın Batışı

Gazze direnişi İslam coğrafyasında halklar nezdinde uzun süredir ilk kez bu şekilde diri bir ümmet bilincinin oluşmasına ve güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Mayıs 2010’daki Mavi Marmara ve bugün Sumud ve Özgürlük Filosu gibi sivil girişimlerin de bu şuurun oluşmasındaki katkıları azımsanamaz. Yaşadığımız süreç âdeta tarihin kırılma noktasıdır. İslam ümmeti ağır da olsa bilinçlenme, diriliş, örgütlenme ve mücadele merhalelerini aşmakta ve gün geçtikçe yeni deneyimler kazanmaktadır. Katedilecek uzun, meşakkatli ve bedeli hiç de ucuz olmayan bir yol var. Ümit verici olan ise, tevhidi şuurun her geçen gün daha da yayılması, pekişmesi ve İslam ümmetinin bir beden azaları misali yüksek duyarlılığa ulaşmasıdır.

Siyonizmin başını çektiği ve Batılı yönetici elitlerin gönüllü olduğu yeni Haçlı-Siyonist ittifak ise dehşetengiz bir uçurumun kenarındadır. Batılı hükümetler, kendileri dışındaki halklara reva gördükleriyle er ya da geç vahim bir şekilde yüzleşeceklerdir. Şüphesiz ki bu, üzerlerinde asılı duran ani ve tümüyle yok oluş tehdidi yüzünden değil, siyonizme teslim olmaları ve siyonist amaçlar uğruna savunageldikleri değerlerini sorgulanır hâle getirdikleri veya işlerine gelince bu değerler yokmuş gibi davranmalarındandır.

Batılı hükümetlerin yeryüzünde hayatın barış içerisinde insani ve ahlaki değerlerin öncelendiği normal şekilde gelişmesine ve sağlıklı bir biçimde ilerlemesine katkıda bulunacak ahlaki bir zemini kalmamıştır. Gazze’de yaşanan yıkım, katliam, zorla sürgün ve ambargo nedeniyle binlerce mazlum insanın ölümle karşı karşıya bırakılmasının ilk sebebi ve faili siyonist çete devleti İsrail ise, ikinci sebep ve “lojistik fail” de başta ABD, İngiltere ve Almanya olmak üzere birçok Batılı hükümetin siyonizm yanlısı politikaları ve askerî yardımlarıdır.

Sözün sonu...

Bütün sevinçler sizinledir ey Ebû Ubeyde

Asıl, düşmandır kalan moloz enkaz içinde

Gezegenler de Gazze’ye gıpta eder hâlde

İzzetli yarınlar için oldunuz binler meşale

4. Mısır’daki sözde Barış Zirvesi’nde anlaşma gereği eski İngiltere Başbakan’ı (nam-ı diğer George W. Bush’un finosu ve Irak Kasabı) Tony Blair, Gazze’de “Uluslararası Geçiş Otoritesi” (GITA) adı verilen geçici bir yapının başına getirilmesi planlanan isimlerden biridir. Bu otorite, Gazze’nin fiilen en yüksek siyasi ve hukuki makamı olarak görev yapacak ve beş yıl süresince bölgenin yönetimini üstlenecektir. Blair’in bu yapının başında yer alması, yirmi beş kişilik bir sekreteryayı yönetmesi ve ayrıca yedi üyeden oluşan bir kurulun başkanlığını yapması planlanmaktadır.

SON DURAK

"Her asrın Rıdvan'ı başkadır; bu asrın Rıdvan'ı, sünnete sahip çıkmaktır."

Medine'de son duraktayız. Hudeybiye'ye gidiyoruz. Zihnimiz ise daha gerilere, Hendek Harbi'ne uzanıyor. Mekke müşrikleriyle ittifak kuran Arap kabileleri Hendek Harbi'nde yeniliyor. Bu yenilgi, Müslimlerin gücünü herkese gösteriyor. Bunu fırsat bilen Resûlullah (sav) umre yapmak istiyor. Ardından bir rüya görüyor. Rüyasında Mes-cid-i Haram'a girdiklerini, Kâbe'nin anahtarını aldıklarını, tavaf ve umre yaptıklarını; bazılarının saçlarını tamamen tıraş ettiğini, bazılarının ise kısalttığını görüyor. Bu rüyayı ashâbına haber veriyor. Herkes hazırlık yapmaya başlıyor. Yaklaşık 1500 kişi bu ibadet için Resûlullah (sav) ile yolculuğa niyetleniyor. Umrecilere bir şart koyuyor Nebi: Yalnızca yolculuk silahı olarak bir kılıç alınacak.

Nitekim kılıçlar kınına konuluyor, kurbanlıklar hazırlanıyor. Zu'l Huleyfe'de kurbanlıklar işaretleniyor. Yüksek sesle telbiye getirilerek yola devam ediliyor ki Mekke, bu yolculuğun umre amaçlı olduğunu idrak etsin.

Ama nerede Mekkelilerde bu anlayış, bu hoşgörü! Hemen istişare edip ne pahasına olursa olsun Resûlullah ve ashâbını Mekke'ye sokmama kararı alıyorlar. Ardından Hâlid ibni Velid komutasında 200 kişilik bir orduyu Mekke girişine konuşlandırıyorlar.

Resûlullah (sav) yolunu değiştirerek ilerlemeye devam ediyor. Derken Resûlullah'ın devesi Kusva çöküyor. Kaldırmak istiyorlar, kalkmıyor. "Kusva direniyor!" diyorlar. Nebi ise, "Onun böyle bir huyu yok. Filin yürümesine engel olan, onun da yürümesine engel oluyor." buyuruyor. Sonra da, "Allah'a yemin ederim ki Allah'ın haram kıldığı hususları kabul etmeleri ve ona değer vermeleri şartıyla Kureyşliler benden ne istese onu veririm!" diyor. Deve hemen sıçırıyor ve Hudeybiye'ye varıyorlar.

Burada su çok az. Ancak ellerini yüzlerini yıkayabiliyorlar, su bitiyor. Resûlullah (sav) sadağından bir ok çıkarıyor ve bunu suya koymalarını emrediyor. Oradan su fışkırmaya başlıyor. Herkes kana kana su içiyor.

Resûlullah'a (sav) Huzaa Kabilesi'nden bir elçinin geldiği bildiriliyor. Resûlullah niyetlerini açıklayıp, "Ya diğer Araplarla anlaşma yaptıkları gibi bizimle anlaşma yaparlar ya da savaşmak isterlerse tek başıma kalıncaya kadar onlarla savaşırım!" diyor.

Böylece tam dört elçi geliyor Resûlullah'a. Her biri, işaretili kurbanlıklardan ve silahsız gelişlerinden amaçlarının umre olduğunu fark ediyor. Bu sırada Nebi'nin ashabının ona olan düşkünlüklerini, bağlılıklarını, saygılarını da müşahade ediyorlar. Elçilerin ortak kanaati, Resûl'ün barış teklifini kabul etmek oluyor. Mekke liderleri bu fikri onaylamak zorunda kalıyorlar. Ancak gençler kabullenmiyor. 70 kişilik bir birlik oluşturup gece Müslimlerin karargâhına sızmak istiyorlar. Müslimler onları fark ediyor ve hepsini tutukluyor. Fakat Resûlullah (sav) savaşmak için gelmediğini bildirerek bu baskıncıları affedip serbest bırakıyor.

Son bir hamleyle Osman ibni Affan'ı (ra) Kureyş'e elçi olarak yolluyor. Kureyş, Osman'ı güzelce karşılıyor, dinliyor. Ardından tavaf yapmasını söylüyorlar. Osman ise Resûlullah (sav) yapmadan tavaf yapmayacağını ifade ediyor.

Osman'ın (ra) uzun müddet gelmeyişi herkesi telaşlandırıyor. Hatta bir dedikodu yayılıyor öldürüldüğüne dair. Resûlullah (sav), "Bu kavimle hesaplaşmadan buradan ayrılmayacağız!" buyurarak ashabını ölüm biatine çağırıyor. Herkes Resûlullah'ın elini tutarak ölümüne biat ediyor. Hatta Seleme ibni Ekva (ra) üç kez biat ediyor. Bu biat, Rıdvan denilen bir ağacın altında yapılıyor. Ve Allah (cc), bu biati yapanları Fetih Suresi'nde övüyor: "Andolsun ki o ağacın altında sana biat ettikleri zaman Allah müminlerden razı olmuştur."¹

Müminler bu biati yaparken Kureyş'in tedirginliği artıyor. Hemen Süheyl'i yolluyorlar. Resûlullah (sav) Süheyl'i görünce, "İşimiz kolaylaştı. Bu adamı gönderdiklerine göre sulh istiyorlar." buyuruyor.

Nitekim, maddeleri Müslimlerin aleyhine görünen Hudeybiye Antlaşması imzalanıyor.

Tüm bu bilgilerle varıyoruz Hudeybiye'ye. Gezip rülecek bir yeri yok. Sadece tahrip olmuş, çok eski bir yapı var. O da metal panellerle çevrelenmiş. Rıdvan ağacı ise tâ Ömer zamanında, hatta bizzat onun emriyle kesilmiş. Başta bu bakımsızlığı kınıyorsunuz ama biraz düşününce Suud Devleti'nin neden tarihî mekânlara böyle hor davrandığını anlayabiliyorsunuz. İnsanların birçoğu böyle yerlerin taşının toprağının dahi özel ve kutsanmış olduğuna inanıyor. Dolayısıyla bunlarla teberükte bulunuyorlar. Ömer'in (ra) Rıdvan ağacını kestirme sebebi de bu anlayış. Düşünün, bu ağaç Türkiye'de olsaydı, üzerinde nice çaput bağlanır, gövdesi ve dalları üzerlerine kazınan harflere tanıklık eder; hatta bazen bereket umularak küçük parçalar kesilirdi. Oysa şirkin kapıları tam da böyle aralanıyordu...

Hudeybiye'nin bu bakımsızlığından sıyrılıp bir köşede, antlaşmanın ardından sahabenin üzüntüsünü düşünüyorsunuz. Anlaşmayı yenilgi olarak görüyorlar. Umre

hevesleri kursaklarında kalıyor. Resûlullah kalkıp tıraş olmalarını ve kurbanlarını kesmelerini emrediyor. Sahabiler buna bir türlü anlam veremiyor. Tâ ki Resûlullah tıraş olup kurbanını kesene kadar. O zaman hatalarının farkına varıyorlar. Acele etmekten neredeyse birbirlerini ezecek oluyorlar...

Bu da bize, ölümüne biat edenlerin dahi hata yapabileceklerini ve en güzel emrin, örneklikle gerçekleşeceğini öğretiyor. Hudeybiye'den daha birçok dersle, en önemlisi de Allah'a (cc) ve Resûl'üne (sav) biatımızı yenileyerek ayrılıyoruz... Her asrın Rıdvan'ı başkadır. Bu asrın Rıdvan'ının ne olabileceğini düşünerek araçlarımıza biniyoruz. Sahi, bugünün Hudeybiye'sinde ne üzere biat isterdi Resul bizden?

1. bk. 48/Fetih, 18

ÖĞRENMEYİ NELER KOLAYLAŞTIRIR?

Yarattığını en iyi bilen Rabbimiz binlerce yıl önce insana en uygun olanı indirmişken, bizler bugün yüzlerce yıllık araştırmalar ve incelemeler sonrasında bu hikmetleri anlamaya başlıyoruz. Okyanustaki bir damlayı elde edince de hayretlere düşüyoruz. Oysa insanı yaratan, insana bir işleyiş mekanizması yerleştiren elbette ki ona uygun hüküm ve kuralları da indirmeye kadirdir.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Önceki yazılarımızda beynimizin öğrenme fizyolojisinden bahsetmiştik, öğrenmeyi tanımlamış ve öğrenme yollarının beyinde seyrettiği güzergâhın öğrenmeye etkisine temas etmiştik. Bu sayımızda da öğrenmeyi kolaylaştıran faktörlerden bahsetmeye çalışacağız. Neler yaptığımızda beyin hücrelerimiz bilgiyi daha iyi kodlar? Bilgi nasıl daha kalıcı hâle gelebilir? Öğrenme verimimiz nasıl artabilir? Bilgiyi kullanmak nasıl kolaylaşır? sorularına cevap arayacağız, Allah'ın izniyle.

Gün içerisinde farklı duyu organlarımızla farklı bilgilere temas ederiz. Temas edilen her bilgi ilgili duyu organının beyin bölgesinde kodlanır. Bir önceki yazımızda işlediğimiz öğrenme yollarını kateder ve beynimizin üst bölgelerine ulaşıp orada anlamlandırılır. Hayatın içerisinde birçok bilgiyi farkında olmadan öğreniriz. Limonun ekşi olduğu, dikenin battığı, sobanın sıcak olduğu gibi bilgiler; bana bakan kişi annem, evin içindeki diğer erkek babam, küçük insanlar kardeşlerim gibi insanlara ve ilişkilere dair bilgiler ve daha pek çoğu biz farkında olmadan maruz kalarak öğrendiğimiz bilgilerdendir. Dikkat edilirse çok kalıcı olan bu bilgiler, uzun süre kullanılsa dahi -Alzheimer gibi bir hastalık olmadıkça- on yıllar sonra bile hatırlanabilir.

Bir de daha akademik sayılabilecek bilgiler vardır. Bu bilgileri öğrenmek için kitaplar okur, derslere girer, okullara gideriz. Hayatın içerisinde kendiliğinden öğrendiğimiz bilgilere göre çok daha fazla çabalar, kat kat emek veririz. Bu kadar çabalamamıza rağmen unuttuğumuz, karıştırdığımız ve uygulamada zorlandığımız bilgiler de yine bunlardır. Öğrenme sürecindeki farklılığın ve akademik bilgiyi öğrenmenin daha zor olmasının bazı nedenleri vardır ve beynin bazı özelliklerini bildiğimizde kolaylaştırma tekniklerini uygulayabiliriz, Allah'ın izniyle.

Bu farkın oluşmasındaki en önemli nedenlerden bir tanesi **aktif katılım**dır. Maruz kalınan bilgi ilk olarak göz, kulak, deri, burun ve dil gibi temel duyu organlarına temas eder. Her duyu organının beyinde bir bölgesi vardır. Duyu organı

maruz kaldığı bilgiyi beyindeki ilgili bölgeye gönderir ve bilgi öğrenme yollarını devreye sokar. Beynin uyarılan bölgeleri arttıkça daha çok bölge bilgiyi işler, öğrenme yolları daha fazla aktifleşir ve daha kolay öğrenilir. Örneğin göz bölgesi limonun rengini, şeklini, dokusunu beyne gönderir. Burun bölgesi limonun koku bilgisini beyne götürür. Elimize aldığımız limonun sertliği, dokusu, nasıl bir his olduğu, kabuğunun kuruluğu, içinin ıslaklığı bilgileri deri bölgesinde kodlanır. Limonun tadı, ekşiliği dille, limonu sıkarken çıkan ses kulaklarla beyne gönderilir. Böylece limona dair tüm bilgiler, aynı anda birçok duyu organımızla beynin farklı bölgelerine gider, buralarda bilgi işlenir ve her bölge öğrenme yollarını tetikler.

Limonu hiç bilmeyen bir insan bu özelliklerin tamamını bir kitaptan okusaydı sadece göz okuduğu yazıyı beyne gönderecekti. Öğrendiği her meyve sonrası okuduğu bilgiler karışacak çoğu da unutulacaktı. Ancak limonu alıp her duyu organına temas ederek bilgi edinmiş bir insan hem daha kalıcı öğrenir hem duyu organları aktif katıldığı için unutamayacağı bir deneyimle öğrenmiş olur. İnsan belki yüzlerce yiyecek bilir ve bunların hiçbirini birbirine karıştırmaz ve unutmaz, her birinin en ince detayına vâkıftır. Bu nedenle bir bilgi ne kadar fazla duyu organına hitap ederse, aktif katılımı deneyimlenip beyne gönderilirse o kadar kalıcı bir öğrenme elde edilir.

Aktif katılım ve duyu organlarını öğrenme sürecine dâhil etmek eğitimde giderek daha yaygın kullanılan bir teknik hâline geldi. İlkokul çağında çocuklara oyun hamurundan, ahşaptan, plastikten vs. harfler ve rakamlar verilerek okuma yazma ve matematik öğretildiğinde, soyut olan bu bilgiler hem somutlaşıyor hem de daha fazla duyu organı öğrenme aşamasına dâhil edilmiş oluyor. Böylece daha kısa sürede okuma yazma ve dört işlem öğrenildiği görülüyor. Biraz daha büyük yaş gruplarında laboratuvarlar, deneyler, maketler, kartlar bu sistemi aktif hâle getirir. Mesleki açıdan uygulama derslerinin olması ve stajlar bu ihtiyacı karşılar.

Beynin öğrenmesine dair işleyişten elde ettiğimiz her çıkarımı Kur'ân'ın eğitim metoduna sunduğumuzda birbiriyle uyuyorsa, bu doğru yolda olduğumuzu gösterir. Ben bu yazıda kendi fark ettiğim metodlara değinmeye çalışacağım, eminim sizler çok daha fazlasını müşahade edebilirsiniz. Çaba bizden, başarı Allah'tandır (cc).

Kur'ân'da ibadetlerin emredildiği ayetlere bakıldığında ibadetin farz olduğu, fazileti, o ibadeti yapan kişinin erişeceği mertebeler ve yapmayanların durumu detaylı anlatılırken; birçok ibadetin teferruatını, aşama ve sıralamalarını biz Peygamberin (sav) sünnetinden ve uygulamalarından öğreniyoruz. Örneğin namazın günde beş vakit olduğunu, günün hangi saatlerinde kılındığını, namazdan önce getirilen kameti, sünnet ve farz namazları, kıyam, rûkû ve secde sıralamasını, namazın içerisinde

okunan ayet ve dualara dair tüm bilgileri uygulamalı öğreniyoruz. Elbette ki bu bilgilerin tamamı sayfalarca yazılabilirdi. Tüm ilmin sahibi El-Alîm olan Rabbimiz en güzel pasajlarla insana açıklayabilirdi, ancak Allah (cc) burada öğrenme vesilesi olarak Peygamber'ini (sav) seçti ve tüm insanlığa görerek, duyarak, uygulayarak öğrenme metodu belirledi. Yarattığını en iyi bilen Rabbimiz (cc) binlerce yıl önce insana en uygun olanı indirmişken, bizler bugün yüzlerce yıllık araştırmalar ve incelemeler sonrasında bu hikmetleri anlamaya başlıyoruz. Okyanustaki bir damlayı elde edince de hayretlere düşüyoruz. Oysa insanı yaratan, insana bir işleyiş mekanizması yerleştiren elbette ki ona uygun hüküm ve kuralları da indirmeye kadirdir.

Bilginin **farklı taraflarıyla/detaflarıyla kodlanması** diğer önemli nedenlerdendir. Limona dair beş duyu organından bilgi aynı anda beyne gittiğinde daha iyi öğrenme gerçekleşir. Aynı zamanda her duyu organı kendi algıladığı açıdan bilgiyi beyne taşır ve beyin hepsini "limon" başlığı altında birleştirir. Maruz kalınan bilgi ne kadar çok yönlü öğrenilirse beyin daha bütünleştirici/birleştirici görev alarak daha iyi öğrenir. Bilgileri birbiriyle bağlantılı hâle getirmek ve ortak çıkarımlar elde etmek öğrenmeyi artırır.

Kur'ân kıssaları ve peygamberlerin anlatıldığı ayetler dikkatle incelendiğinde konuların dağınık bir şekilde anlatıldığı görülür. Örneğin kıssanın bir bölümü bir surede diğer bölümü başka bir surededir. Peygamberlerin hayatlarından farklı kesitler farklı surelere dağıtılmış hâldedir. Her bir pasaj bize kıssanın farklı bir yönünü öğretir. İnsan ayetler üzerinde tefekkür ettikçe bütün hâle gelir.

Bilgiye dair farklı yönleri öğrenip beyinde bütünleştirme işlemi her zaman kolay olmaz. Limon yerken daha az bir çabayla birleştirirken kitap okurken biraz daha fazla dikkat ve çaba gerekebilir.

Bilgiyi çok yönlü öğrenmek, detaylara hâkim olmak öğrenmeyi artırırken bazen de karmaşıklığa sebep olarak insanı gereksiz detayda boğar ve öğrenme sürecini olumsuz etkileyebilir. İkisi arasında ince bir çizgi vardır.

Kur'ân'ın eğitim metoduna baktığımızda Allah (cc), vahyi parça parça indirmiştir. Toplumun seviyesine göre ayetler gelmiş, ihtiyaca göre bilginin ilgili yönü insana peyderpey sunulmuştur.

Akademik bilgilerin de seviyeye uygun bir şekilde, belli bir düzende sunulması gerekir. Aşama aşama çok rahat bir şekilde öğrenilebilecek en detay bilgi, bir seviyelen-dirme ve sıralama olmadığında insan zihninde kaostan başka bir şey oluşturmaz. Bilginin hangi seviyede ve hangi müfredatta sunulacağı eğiticinin sorumluluğundadır. Bu nedenle bir eğitim sürecinden öğretici ve örneklik çekip alınamaz. "kendi kendine öğrenme" adı

altında öğreticinin olmadığı eğitim süreçlerinden yeterli fayda sağlanamaz.

Bugün akademik bilgilerin öğrenildiği kurumlarda eğitimciler üzerlerine düşeni yerine getirmediği için, özellikle üniversitelerde bilgi ve becerisini geliştirip bulunduğu konuma gelmek yerine torpil bağlantılarını güçlendirerek ünvanlarına ulaştığı için eğitim süreçlerinde öğreticinin rolü zayıfladı, öğreticinin doldurması gereken boşluklar günden güne büyüyor. Bir üniversiteden mezun olan bir genç, çalışacağı kuruma gidip mesleğini uygulamak yerine bir süre daha stajyer olarak veya farklı isimlerle meslek eğitimine devam etmek zorunda kalabiliyor. Üniversitelerdeki eğitimcilerin eksik bıraktığı eğitim, meslek hayatında usta çırak ilişkisiyle doldurulmaya çalışılıyor. Usta çırak ilişkisi mesleğini bilen birini tecrübelendirmeye ve uzmanlaştırmaya yaraması gerekirken en baştan mesleği öğretme eğitimlerine dönüşüyor. Kurumların kalitesini eğitimciler belirlediği için ismi bilinen belli başlı kurumlardan mezun olanlar hemen iş bulurken, diğerleri “tecrübesiz” olduğu gerekçesiyle sistemde eleniyor ve “diplomalı işsizlik” giderek büyük bir sorun hâline geliyor.

İslam’ın eğitim metoduna baktığımızda her topluma uyarıcı ve peygamber geldiğini; her peygambere Kitap verildiğini, bazı peygamberlere sahife verildiğini görüyoruz. Bir eğitim sürecinde eğitici çok önemlidir ve tüm sistemin kalitesini belirler. Allah’ın ayetlerini insanlara okuyup insanları arındıran peygamberler ve onların eğitimi, örnekliği hayati derecede önemlidir.

“Andolsun ki Allah müminlerin içinde, kendilerinden olan bir Resûl göndermekle onlara iyilikte bulunmuştur. Onlara O’nun ayetlerini okur, onları arındırır ve onlara Kitab’ı ve hikmeti öğretir. Hiç şüphesiz, (Resûl gelmeden) önce apaçık bir sapıklık içindeydiler.”¹

Öğrenmede etkili faktörlerden bir tanesi de **hızdır**. Beyin hücrelerinin belli bir bilgi kodlama hızı vardır. Hücrenin bilgiyi kodlaması için bazı işlemler yapması, diğer hücrelerle bağlantı kurması gerekir. Bu işlemler hem belli bir tempoda/hızda hem de belli bir zaman içerisinde gerçekleşir. Çoğu insan ortalama bir hız ve süreye ihtiyaç duysa da insandan insana farklılık vardır. Bazı insanlar daha çabuk öğrenirken bazı insanlar aynı bilgiyi daha yavaş ve daha uzun sürede öğrenir.

Yaşadığımız bu çağ, tüketim için bizlere hızı dayatmaktadır. Her şeyin daha da hızlanması gerektiği algısını oluşturmakta ve yavaşlığın kötü bir şey olduğunu bizlere sunmaktadır. Elbette bazı şeylerin hızlanması insanlara fayda verir. Ancak unutulmamalıdır ki bazı şeylerin hızlanmasıyla içerik ve detay kaçabilmektedir. Evet, arabaların hızlanması insanı varacağı yere daha kısa sürede götürür, ancak hız, direksiyon hâkimiyetinin

kaybedilmesine ve daha çok kaza yapılmasına da sebep olur. Çok hızlı giden bir arabada çevredeki manzara net görülmez. Kaza yaparım endişesiyle arabayı durdurma-yacağımıza göre kritik nokta **her şeyin kendi ritmine uygun bir hıza sahip olmasındadır**. Son yıllarda öğrenme için “hızlı okuma teknikleri”, “hızlı öğrenme metotları”, “hızlı hafıza yöntemleri” çok popüler. Kulağa çok güzel gelen bu yöntemler gerçekten insana hitap ediyor mu, faydalı mı diye bakılmalıdır...

Allah’ın rahmet ettikleri müstesna öğrenirken yukarıda sayılan hız tekniklerini kullanan insanların birçoğu dikkat hatası yapar. Hızlanmak isterken kelimeleri gözden geçirir ve metni farklı anlar, farklı sonuç çıkarır. Bilginin detayına vâkıf olamaz. Okurken diğer bilgilerle bağlantı kuramaz, öğrendikleri daha yüzeysel kalır. Bilgiye zaman tanımadığı için, hücre gerekli işlemleri uygulayamaz ve bilgi içselleşmez, çoğu zaman bir yerde söylediği ile başka yerde söylediği çelişir. Fazla hız, bilginin kalıcı olmasını engeller, kişide değişim oluşturmaz; daha ezbere bir işleyiş gelişir, bilgisiyle davranışları uyumlu olmayan insanlar ortaya çıkar.

Nasıl ki tüm kevnî ayetlerin belli bir hızı ve ritmi varsa; tohumun filizlenmesi, yoğurdun mayalanması, yağmurun yağması, kaplumbağanın yumurtadan çıkması... için de şartların yerine gelmesi ve belli bir zaman geçmesi gerekiyorsa beyin de öğrenme için zamana ihtiyaç duyar. Kişi hızlanmak istediğinde, hücrelerin öğrenmesi için gereken zamandan çalacağı için öğrenme süreçlerini sekteye uğratır. Bu nedenle insanın kendi hızına sahip olması gerektiğini düşünüyorum. Eğer standardın altında bir yavaşlık varsa, bol bol pratik yapılarak uygun hıza ulaşılabilir. Ancak kendi standardında bir hıza sahip olan insan daha fazla hızlanmanın yan etkilerinin olacağını da göz önünde bulundurmalıdır.

Kur’ân’ın eğitim metoduna baktığımızda Rabbimiz (cc), Kitab’ının parça parça, yavaş yavaş, ağır ağır okunmasını; ayetlerin üzerinde uzun uzun düşünülmesini istiyor. Böyle bir okuma beynin harika öğrenmesini sağlar. Hücreler bilgiyi öyle bir kodlar ki kalıcı öğrenme en üst seviyeye ulaşır. Dünyevi ilimlerle ilgilenen insanların bu ilimlerin kaynağının **kevnî ayetler** olduğunu unutmaması önemlidir. Bu ayetler de üzerinde dura dura, düşünme düşünme, sindire sindire öğrenilmeli ve maddenin hakikati kavranarak onlara muamele edilmelidir.

Bir sonraki yazımızda görüşmek duasıyla. Âlemlerin Rabbi olan Allah’a (cc) hamdolsun.

1. 3/Âl-i İmrân, 164

KÜÇÜK DEĞİŞİMLERİN BÜYÜK GÜCÜ

PSİKOTEVHİD

Psikotevhid Birimi
Özge UZUNKAYA

İki sayı önceki yazımızda “İrade ve Alışkanlık: Değişimi Başlatmak” konusunu ele almıştık.¹ Orada temel mesaj, başlamanın gücü ve iradeyle alışkanlık döngüsünün hayatımızdaki rolüydü. Niyet etmenin, ilk adımı atmanın ve küçük kararlarla yola çıkmanın önemine değinmiştik.

Ancak değişim yolculuğu sadece başlamakla bitmez. İnsan beyni, yeniliğe karşı hem merak hem de dirençle yaklaşır. Bu durum, alışkanlık nöropsikolojisine -yani beynin değişime verdiği tepkiye- bir kapı açar.² Beyin, yeni alışkanlıklar oluştururken eski yollarına direnç gösterir. Asıl soru şudur: Bu değişimi nasıl sürdürebiliriz ve küçük adımların etkisini nasıl görebiliriz? Bu yazıda, irade ve alışkanlık konusuna odaklanarak küçük ama istikrarlı adımların gücünü keşfedeceğiz.

İnsanın içinde her zaman yeniden başlama arzusu vardır. Eksik olduğunu hissettiği yönleri fark eder ve içinde sessiz bir ses yükselir: “Artık değişmeliyim.” Böyle bir farkındalık, beynin değişime hazır hâle gelmesinde ilk adımdır. Her küçük adım, Rabbimizin (cc) rızasını kazanmak niyetiyle atıldığında hem ruhsal hem de kişisel gelişime katkı sağlar. Değişim arzusu, bazen hafif bir kıvılcım gibi hissedilir bazen de kalpte derin bir çağrıya dönüşür; insanı iyiye, doğruya ve güzel olana yaklaştıran bir işarettir. Bu çağrıya kulak vermek hem dünyadaki yaşam kalitemizi hem de ahiretimizdeki manevi olgunluğumuzu güçlendirir.

Örneğin, kendimize “Her gün yirmi sayfa kitap okuyacağım, beş sayfa Kur’ân; ders dinleyip not alacağım ve tefsire başlayacağım.” gibi bir program hazırlarız. Başlangıçta bunu hevesle uygularız, ancak bir süre sonra eski düzenimize döneriz. Çünkü değişime büyük ve ani adımlarla başlamak motivasyonu hızla tüketir. Bu noktada sabır ve istikrarlı küçük adımlar, beynin alışkanlık döngüsünü zorlamadan uzun vadeli başarıyı mümkün kılar. Psikoloji alanında Walter Mischel’in Marshmallow Deneyi de küçük gecikmeli ödüllerin bile büyük başarılar getirebileceğini göstermektedir.³

İslami perspektiften bakıldığında da küçük ama sürekli olan çabaların önemi vurgulanır. Peygamberimiz (sav) şöyle buyurur: “Amellerin en sevimsisi az da olsa devamlı olanıdır.” Bu, yalnızca ibadetlerde değil, hayatın her alanında geçerlidir. Küçük ve düzenli adımlar, insanın hem ruhunu besler

Bazen bir sayfa kitap, bazen birkaç dakikalık tefekkür bile insanın yönünü değiştirir. Çünkü Rabbinde yaklaşmak isteyen için küçük bir adım bile değerlidir. Asıl mesele, o adımı atmakta ve devam ettirmektedir.

1. İrade ve Alışkanlık: Değişimi Başlatmak, Tevhid Dergisi, S 149, s. 39
2. Duhigg, Charles (2014), Alışkanlıkların Gücü: Hayatta ve İşte Başarının Sırrı
3. Çocuklara bir marshmallow verilir ve biraz beklerlerse ikinci bir marshmallow kazanacakları söylenir. Bekleyebilenler, ileriki yaşamlarında daha başarılı ve sabırlı bireyler olarak öne çıkarlar. Bu, sabrı ve iradeyi küçük adımlarla güçlendirmenin önemini gösterir.

hem de alışkanlıklarını sağlam temellere oturtur. Günlük küçük iyilikler azimli bir şekilde yapıldığında zamanla büyük bir dönüşüme yol açar, insanın içsel olgunluğunu da pekiştirir.

Peki, bu küçük adımları hayatımıza nasıl yerleştirebiliriz? Öncelikle, büyük hedefler yerine günlük ve ulaşılabilir hedefler belirlemeliyiz. Her gün sadece beş dakika Kur'an okumak, bir sayfa kitap okumak ya da kısa bir duayla güne başlamak başlangıçta küçük görünse de zamanla otomatik hâle gelir. Önemli olan, bu adımları devamlılıkla sürdürmek ve her küçük başarıyı fark ederek kendimizi motive etmektir.

Bunu destekleyen diğer yaklaşım, her adımı basit ve somut hâle getirmektir. Örneğin, günlük yapılacaklar listesine küçük hedefleri yazmak, hatırlatıcılar kullanmak veya ilerlemeyi not almak, çetele tutmak motivasyonu artırır. Psikolojik araştırmalar, küçük ama sürekli adımların uzun vadede büyük değişimler yarattığını göstermektedir. Örneğin sabah kalkınca sadece beş dakika Kur'an okumak veya günün belirli saatinde kısa bir kitap okumak küçük ama etkili bir başlangıçtır. Bu küçük adımlar zamanla alışkanlık hâline gelir ve büyük değişimlerin temelini oluşturur. Niyet, sabır ve istikrar, yalnızca kişisel gelişimi değil, aynı zamanda manevi olgunluğu ve Allah (cc) katındaki rızayı besler.

Psikolojik Stratejiler

– Hatırlatıcılar veya alarmlar kullanabilirsiniz. → Örneğin telefonunuzda sabah 07:00'de “Beş sayfa kitap oku!” hatırlatıcısı kurabilirsiniz.

– Günlük veya haftalık ilerlemeyi işaretleyin → Her gün okuduğunuz beş sayfayı işaretlemek ilerlemenizi görmeyi ve motivasyonunuzu artırır.

– Motivasyon kaybı durumunda esneklik tanıyın → Örneğin “Bugün Kur'an okuyamadım, yarın on dakika fazla okuyacağım.”

Küçük Adımların Günlük Uygulamaları

Başlangıç seviyesindekiler için: Çalışma alışkanlığı olmayan biri, küçük adımlarla başlamalıdır. Örneğin, uzun saatler çalışmayı hedeflemek yerine günde yirmi yirmi beş dakika ders çalışmak istikrarı sağlar.⁴

Deneyimli kişiler için: Düzenli çalışanlar, küçük adımlarla rutinlerini güçlendirebilir, odaklanmayı artırabilir ve sürekliliği koruyabilir.

Günlük uygulama önerileri:

- Yapılabilir ve zorlamayan bir program oluşturmak
- Programa sadık kalmaya özen göstermek
- Görevleri ertelememek, işleri mümkün olduğunca erken saatte yapmak

4. Bu süre, Pomodoro Tekniği kapsamında önerilen yirmi beş dakikalık odaklanmış çalışma süresine karşılık gelir. Tekniğe göre, yirmi beş dakikalık çalışma sonrası beş dakikalık kısa bir mola verilir ve bu döngü tekrar eder.

• Boş vakitleri verimsiz işlerle harcamamak

• Düzenli bir uyku rutini oluşturmak

• Programı parçalara bölmek. Örneğin yirmi beş sayfa kitap okumak gerekiyorsa sabah beş, öğlen beş, ikinci vakti beş, akşam beş, yatsı vakti beş sayfa şeklinde okumak

• Akşam yatmadan önce günün muhasebesini yapmak.

– Bugün hedefime ne kadar uyabildim?

– Olumsuz düşüncelere kapıldım mı? Kapıldıysam onları nasıl düzeltebilirim?

– Yaptığım eksikler nelerdi?

– Hangi konularda iyi yaptığımı düşünüyorum? vb.

Bu kısa muhasebe hem farkındalığı artırır hem de ertesi günün planını netleştirir. Başlangıçta hedefler çok küçük görünse de istikrarlı uygulamalar zamanla büyük dönüşümlere yol açar. Günlük küçük adımlar, alışkanlık hâline gelerek uzun vadede hem zihinsel hem de ruhsal gelişimi destekler.

Bu stratejiler, psikolojik olarak beynin alışkanlık döngüsünü desteklerken, İslami açıdan da azimli ve niyetli çabanın değerini artırır. Sonuçta, küçük ve sürekli adımlar büyük değişimlerin temelini atar. Küçük adımların manevi değeri de büyüktür. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurur: “Amellerin Allah'a en sevimli olanı az da olsa devamlı olandır.” Küçük de olsa istikrarlı bir çaba hem ruhsal gelişimimizi besler hem de Rabbimize (cc) yaklaşmamızı sağlar.

Her küçük adım, Allah rızasını kazanma niyetiyle atıldığında, sadece kişisel gelişimimizi değil, ruhsal olgunluğumuzu da besler. İstikrar ve sabır bu süreçte temel taşlardır; tökezlemeler normaldir, önemli olan pes etmeden devam etmek ve çabayı niyetle değerli hâle getirmektir. Kendine inanmak, bu yolculukta en temel başlangıçtır; çünkü kendine inanmayan bir kişi, beynine olumlu komutlar veremez ve adımlarını kalıcı hâle getiremez.

Her değişim yolculuğunda en büyük engel, mükemmeliyetçi bir başlangıç isteğidir. İnsan çoğu zaman “Bir anda her şeyi değiştireceğim.”⁵ der, ancak ani ve kapsamlı değişiklikler hem motivasyonu hem de irade gücünü hızla tüketir. Bu nedenle, sabır ve istikrarlı küçük adımlar, uzun vadeli başarı ve kalıcı alışkanlıklar için en etkili yoldur.

Mümin, niyetini tazeleyen, Allah'a (cc) kulluğunun ve hesap vereceği günün farkında olan, iki gününü peş peşe ziyan etmeyecek kadar bilinçli olandır.

Rabbim (cc), bilinçli, çaba gösteren ve kendine inanan müminlerden olmayı bizlere nasip etsin.

Selam ve dua ile...

5. “Şüphesiz ki insan, helu' (sabrısız/aceleci, bencil) olarak yaratılmıştır.” (70/ Meâric, 19)

OTORİTER AİLE

Es-Selamu Aleykum Kıymetli Okurlar,

Gençlerle Muamele Köşemizde yaşamımızın en önemli müessesesi olan aile kurumunu geliştirecek konuları ele almaya devam ediyoruz. Geçtiğimiz sayılarımızda önce gençleri fizyolojik ve psikolojik yönden tanımaya çalıştık. Ardından insanın ebeveyn olarak kendi içine dönmesi gerektiğinden bahsettik, bu doğrultuda insanın özünü etkileyen önemli bazı kavramları ele aldık. Genç evlatlarımızı yetiştirirken onları ve kendimizi tanımak için bir yanı esasen temeliydi, ailenizin dinamiklerini tanımak ve bilmek de diğer yanı. Bu doğrultuda gelecek sayılarda sizlerle aile türlerini detaylı olarak ele alacağız, inşallah.

Baumrind adlı araştırmacıya göre aile türleri dediğimizde dört tür aileden bahsedilir: Otoriter aile, esnek aile, ihmalkâr aile ve yetkin aile. Bu aile tiplerinin her birini tek tek detaylı ele alacağız. Öncesinde aile türlerini oluşturan faktörlere bakalım. Ne oluyor da bir aile ihmalkâr aile olabilir? Veya bir ailenin otoriter mi, esnek mi olacağını ne belirliyor? Aile türlerinin temeline baktığımızda iki temel faktör gözümüze çarpar:

1. Ailedeki düzen: Bir ailede ne kadar sağlıklı oluşturulmuş bir düzen varsa çocuk o kadar az kaygı hissediyor. Çünkü çocuklar için dünya bilinmez bir yer ve insan davranışları tahmin edilemezdir. Düzen ise bu belirsizliği azaltır, anne babasının davranışlarını çocuk için tahmin edilebilir bir hâle getirir. Ancak bu durumda çocuk anne babasına rahatlıkla güvenebilir ve kendini daha huzurlu hissederek büyüebilir.

2. Aile içindeki ilişki kurma şekli: Anne babanın çocuğunu olduğu gibi kabul ettiği, ona özgürlük alanı tanıdığı, seçme ve karar alabilme becerilerinin geliştirilebildiği bir ilişki kurulduğu zaman çocuk mutlu ve huzurlu hisseder. Aksi takdirde ebeveynin ilişkideki tutumuna göre farklı aile türleri ortaya çıkar.

Neden otoriter aileler sevgilerini ifade etmekten geri dururlar diye baktığımızda ebeveynlerin sevgiyi otoriteleri için bir risk olarak gördüklerini, sevgilerini gösterdiklerinde çocuklarının şımaracağını düşündüklerini görmekteyiz.

Bu iki faktör sonucunda oluşan aile türleri:

	Düzen	İlişki
Otoriter aile	Var	Yok
Esnek aile	Yok	Var
İhmalkâr aile	Yok	Yok
Yetkin aile	Var	Var

Bu faktörler üzerinden otoriter aileyi ele alalım. Bu aile yapısı geçtiğimiz yüzyılın geleneksel aile yapısıdır. Otoriter aile türünde ebeveynlerin çocuklara dayattığı belirli bir düzen vardır. **Ebeveyni, çocuktan bu düzene uymasını, kurallara itaat etmesini, anne babasının sözünü dinlemesini, dediğini yapmasını, itiraz etmemesini ister. Böyle bir aile yapısında çocuk ebeveynini otoriter, mükemmeliyetçi, sert, disiplinli, ciddi, acımasız gibi sıfatlarla vasıflandırır.** Ebeveyninin böyle bir yüzüyle sürekli karşı karşıya kalır. Otoriter bir aile olup olmadığınızı şu soruları cevaplayarak anlayabilirsiniz:

1. Çocuğunuz anne babasının sevgisini hissedebiliyor mu?
2. Evde kuralları sorgulamaya izin verilen bir ortam var mı? Çocuğunuz bir kuralı sorguladığında tepkiniz öfke mi, yoksa beraber düşünüp anlamaya yönelik mi oluyor?
3. Anne babasıyla konuşurken çocuğunuz rahatlıkla öneri sunabileceğini hissediyor mu?
4. Çocuğunuz anne babasından korkup çekiniyor mu?
5. Üzüldüğünde veya bir duygu yaşadığında çocuğunuz bunu sizinle paylaşabiliyor mu?
6. Anne babanın haberi olmadan yasakladığınız şeyleri çocuğunuz gizli gizli yapıyor mu?
7. Çocuğunuz kendisine kızılacak korkusuyla yalan söylüyor mu?

Bu sorulara cevaplarınız çoğunlukla “Evet” olduysa otoriter bir aile yapısında olduğunuz demektir. **Otoriter aileye baktığımızda aile, ebeveyn merkezlidir. Ebeveynin göre evin gündelik hayatı, akışı, kurallar ve olaylar şekillenir.** Katı bir düzen söz konusudur. Kararları anne baba verir, kuralları onlar koyar. Çocuğun bunu sorgulaması istenmez. İtaat ve otorite çok önemlidir. Sevgi ilişkisi bağlamında duygu paylaşımı yoktur. Anne baba da çocuk da duygularını ifade etmez. Sevgi bastırılır. Neden otoriter aileler sevgilerini ifade etmekten geri dururlar diye baktığımızda ebeveynlerin sevgiyi otoriteleri için bir risk olarak gördüklerini, sevgilerini gösterdiklerinde çocuklarının şımaracağını düşündüklerini görmekteyiz. Bu çocuklar sevildiklerini hiçbir zaman hissetmezler. Derin bir boşluk hissine kapılır ve her şeyi içlerinde yaşamak zorunda kalırlar.

Otoriter ailede büyüyen çocuklar hangi davranışları sergiler? Çocuk, bu aile yapısında ebeveynin sevgisini kaybetmekten korkar, kazanmak için çok uğraşır. Hatta ailesinin istediği gibi bir hayat yaşayan birçok yetişkin anne babasının sevgisini kazanmak için bunları yaptığını söyler. Yine bu aile yapısında çocuk duygularını sürekli bastırır. Bunun sonucunda yoğun öfke hisseder. Empati becerisi gelişmez. Genellikle zorbalık yapan çocukların bu aile yapısında büyüdüğünü görürüz. Daha fazla yalan söylemeye meyilli olurlar. Anne babalarından gizli saklı şeyler yaparlar. Kendilerine kızılmasından korktukları için davranışlarının sorumluluğunu üstlenmek istemezler, suçu başkalarının üstüne atma eğilimindedirler.

Yapılan araştırmalara göre otoriter ailede büyüyen çocuklar ebeveyn olduklarında genelde esnek aile tipinde bir ebeveynlik sergilemektelerdir. Burada kişi şöyle düşünmektedir: “Ben ailemden istediğim gibi sevgi görmedim. Sevildiğimi hissetmedim. Bari çocuğum sevildiğini hissetsin.” Böyle düşünen kişi çocuğunun sevildiğini hissetmesi için sürekli olarak ona onu sevdiğini söyler, onun isteklerini yapmaya çalışır, ona daha özgür bir alan tanımak için uğraşır. Çocuğun kendisini zorladığı durumlarda da çocuğu yönetemez ve öfkeli, saldırgan tepkiler gösterir. Ve hiçbir zaman çocuğuna yeteri kadar sevgi verdiğinden emin olamaz. Otoriter ailede büyümenin sonucu olan esnek ebeveynlerin gelecek sayılarda ele alıyor olacağız inşallah.

Bu sayıda otoriter aile tipini ele aldık. Otoriter ailede anne babanın tutumlarından, çocuğun bu tutumlardan nasıl etkilendiğinden ve otoriter aile olup olmadığınızı nasıl anlayacağınızdan bahsettik. Gelecek sayıda otoriter ailelerin ebeveynlik davranışlarını geliştirmenin yollarını ele alacağız. Selam ve dua ile...

MÜFTÜNÜN DİJİTAL MERCEĞİ: HÂDİM ZEKÂ

Bizlere bilmediğimizi öğreten Allah’a hamd, ilmin rehberi olan Resûl’üne (sav) salât ve selam olsun.

Bir önceki yazımızda, yapay zekânın fıkıh sahasında oluşturduğu cazibeyi ve bu parlak suretin ardındaki manevi eksikliği konuşmuştuk. İlmî, salt veriden ibaret olmadığını; takva, hikmet, basiret ve sorumluluk duygusuyla bütünleştğinde anlam kazanabileceğini ifade etmiş, bir soru ile yazımızı noktalamıştık: Bu tespit, yapay zekâyı bütünyle ilim dairesinin dışına mı iter, yoksa onu bir hizmetkâr olarak yeniden mi konumlandırır? Bu yazımızda bu sorunun cevabını irdelemeye çalışacağız. Çaba bizden, başarı Rabbimizdendir.

Müftünün Dijital Merceği

Bir müftü, bir meseleye eğildiğinde; kaynakları tarar, delilleri arar, hadisleri birbiriyle kıyaslar, mezheplerin görüşlerini araştırır. Bu, onun için uzun bir tefekkür yolculuğuna dönüşür. Bu amel, yani tefekkürü ve çabası haddizatında ibadet hükmüne geçer ve hatta belki uzun süre kılacağı gece namazlarından bile efdal olabilir.¹

Bazen de bu arama ve tarama işi çok uzun zamanlara yayılabiliyor. İşte yapay zekâ tam da bu süreçte ilim ehline hız ve kolaylık sağlayan bir yardımcı olabilir. Nasıl ki gücümüzü aşan bir matematiksel işlemde hesap makinesi kullanılabilirse aynı şekilde yapay zekânın da istatistiksel mukayeseli gücünden faydalanılabilir. Zira arka planında sadece matematiksel hesaplamalar ve soğuk algoritmaların yansıması vardır. Bu vesileyle âlime destek veren bir nimete dönüştürülerek süreci kolaylaştırabilir:

• **Kaynak Erişimi:** Binlerce ciltlik külliyatı saniyeler içinde tarayabilir.

• **Mukayeseli Yaklaşım:** Farklı görüşleri delilleriyle karşılaştırabilme imkânı sunar.

• **Hadis Tahkiki:** Rivayet zincirlerini, ravileri ve değerlendirmeleri derleyebilir.

Bu yönüyle bakıldığında yapay zekâ, âlimin önündeki veri yükünü hafifleten, zamandan kazandıran bir **dijital mercek gibidir**. Fakat Allah’ın (cc) hükmünü tatbik eden

Böyle bir sistem, ne kadar “İslami” veri setleriyle beslenirse beslensin, temel programlama felsefesi değişmedikçe, İslami sorulara verdiği cevaplarda farkında olmadan teşbih, irca veya dinlerarası diyalog gibi itikadi sapmalara zemin hazırlayabilir. Binaenaleyh, hakka hizmet eden bir hâdim değil; fitneye kapı aralayan bir hain hâline gelir.

1. Ebû'd-Derdâ da (ra) şöyle buyurur: “Bir saat tefekkür kırk gece nafîle ibadetten üstündür.” (Ez-Zuhd li'l İmâm Ahmed, 746; Ez-Zuhd li Ebî Dâvud, 199)

yine âdemoğludur. Zira önceki yazımızda da uzunca değindiğimiz gibi hükmü uygulamak, sadece bilgiyle değil; **iman, niyet, takva, sorumluluk** veya hâl ilmîne vâkıf olmakla verilebilir.

Avamın Dijital Fetvayla İmtihânı

Peki, bu teknoloji, avam (Müslim cemaat fertleri) için ne ifade eder? Bir Müslim, gündelik bir meselede yapay zekâya soru sorup onun verdiği cevaba göre amel edebilir mi? Bu sorulara, meseleyi ikiye ayırıp yaklaşmak en isabetli yol olacaktır, Allah (cc) en doğrusunu bilir.

Birinci Görüş: Mutlak Ret

Bu görüş, yapay zekânın fetva ehliyetine kesinlikle sahip olmadığını savunur. Zira önceki bölümde de değindiğimiz gibi iman, takva ve uhrevî sorumluluk gibi duygular taşımaz. Onun vereceği cevap, tamamen bir metin üretimidir; bir fetva değildir.² Bu sebeple ürettiği metinlere güvenilmez, kesinlikle nihai fıkhi bir hüküm yerine geçmez. En gelişmiş GPT (Transformers) modellerine bakıldığında bile üreticilerinin şu zorunlu uyarısıyla karşı karşıya kalmaktayız: **Yapay zekâ hata yapabilir. Lütfen önemli bilgileri tekrar kontrol ediniz.** Görüldüğü üzere bu görüş, yapay zekânın bu alanda hiçbir surette kullanılmaması gerektiğini savunur.

İkinci Görüş: Şartlı ve Sınırlı Kabul

Bu ikinci görüş ise pratik bir çözüm sunma niyetinde olmakla beraber yapay zekâdan talep edilebilecek bilgileri iki kategoride değerlendirir:

a. Genel ve Kişisel Arz Etmeyen Hükümler:

Abdestin farzları, namazın rükünleri, zekât nisabı, orucu bozan temel hususlar gibi, özel bir duruma bağlı olmaksızın, naslarla sabit genel hükümler bu kapsamdadır. Bu tür konularda da ancak belirli şartlar çerçevesinde yapay zekâdan ön bilgi alınabileceği ifade edilir:

I. Kaynağın Güvenilirliği: Kullanılan yapay zekâ modeli, tanınmış, güvenilir ilmi kurumlar tarafından, sahih İslami kaynaklarla beslenmiş ve şeffaf bir şekilde geliştirilmiş olmalıdır. Yapay zekâ modelinin beslendiği kaynaklar açık kaynaklar olmalı (Open Source) ve şeffaf bir şekilde kullanıcılarla paylaşılmalıdır.

Bu yapay zekâ modelinin hangi fıkhi/İslami kaynaklardan istinbat edildiği ve kimin görüşüne göre tercih yapıldığı mutlaka net olmalıdır. OpenAI, Claude vb. dil modelleri hiçbir surette kaynaklarını paylaşmamakta ve bu konuda özellikle direktömlerdir. Ayrıca yanlılık (bias), yani hangi ideolojiye/görüşe/dine göre cevapları eğip bükmesi gerektiği konusunda da mutlak bir gizlilik mevcuttur. Doğal olarak eğer cevap alınacaksa mutlaka kaynaklarını sunmuş ve tamamen şeffaf bir topluluğun

geliştirdiği yapay zekâ modelleri kullanılmalıdır. Aksi hâlde günümüz GPT modellerini kullananlar için bu zorlu durumdan dolayı ikinci madde devreye girmektedir.

II. Kullanıcının Yeterliliği: Soruyu soran kişi, verilen cevabı anlayacak, içindeki teknik ifadeleri (farz, vacip, sünnet, mekruh vb.) doğru yorumlayacak asgari dinî bilgiye sahip olmalıdır. Kaynak olarak belirtilen delillerin sahih ve sarîh olduğundan emin olunmalıdır. Yapay zekâ modellerindeki hızlı arama motorları kullanılsa bile -yanlış bilgi kaynağından veri getirme olasılığı da var olduğundan- mutlaka tahkik edilmelidir. Aksi hâlde kendisine verilen yanlış fetvadan dolayı guslettiği için vefat eden sahabide olduğu gibi bir durum ortaya çıkar.

III. Cevabın Tutarlılığı: Verilen cevap net, anlaşılır ve naslarla çelişiyor olmamalıdır. Zira metin/cevap üretmek sonraki kelimeyi/cümleyi istatistiksel ve matematiksel matrisleri çarpımı olarak elde etmek ciddi yanlılıklarda da ortaya çıkarabilir. Cevabın soruyla, kendi içinde ve konuyla alakadar olması ve tutarlı olması çok önemlidir.

Dolayısıyla genel fıkhi konular olsa dahi yukarıda ele aldığımız şartlardan herhangi biri eksikse, yapay zekâya başvurmak yerine, doğrudan ilim ehline danışmak farz-ı ayn derecesinde bir vecibedir.

b. Özel, Kişiy ve Zamana Has Meselelerin Hükümü:

Zaruret, ihtiyaç, örf, kişinin psikolojik veya finansal durumu gibi faktörlere bağlı olarak hükmü değişebilen meseleler bu gruba girer. Ticaretteki bir kurnazlık, ailevi bir anlaşmazlık, bir borcun ertelenmesi gibi özel ve kişisel konularda yapay zekâya başvurmak, onun cevabına güvenmek ve amel etmek asla caiz değildir. Zira burada ancak basiret sahibi bir âlimin, meseleyi bizzat dinleyip, tüm boyutlarıyla değerlendirmesiyle ulaşabileceği bir içtihat söz konusudur.

Peygamberimizin (sav) aynı fıkhi sorulara kişilere, yaşadıkları mekâna ve içinde bulundukları hâle göre cevap vermesi bunun en açık ve önemli delilidir. Bu konudaki naslar hadis külliyatlarımızda sahih şekilde epeyce bulunmaktadır.

Resûlullah'ın (sav) Hikmetli Fetvalarından İki Misal

– Sadakanın En Faziletli Sorulduğunda

Bir adam Resûlullah'a (sav) gelerek, “Yâ Resûlallah! Hangi sadaka daha faziletlidir?” diye sordu.

Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Kendin sıhhatliken, mala düşkün, fakirlikten korkan ve zenginliği umarken verdiğin sadakadır. Ölüm döşeğine geldiğinde ‘Şuna şu kadar, buna bu kadar’ demen değildir. O zaman mal zaten vârislerinden birine kalmıştır.”³

2. Yapay zekânın görme, dinleme ve metin üretmesindeki mantığını anlamak için Tevhid Dergisi'nin 132. sayısında “Bakan Kör ve Duyan Sağır” adlı, yapay zekâ fikhını ele aldığımız makalemize göz atılabilir.

3. Buhari, 1419; Müslim, 1032

Ebû Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü'ne (sav) 'Ey Allah'ın Resûlü hangi sadaka daha faziletlidir?' dedim.

O (sav) da: 'Fakirin gücünün yettiği kadar vermesidir. Bakmakla yükümlü olduğun kimselerden başla!' buyurdu."⁴

Birinci rivayette, malın çokken, yani varlık ve sıhhat içindeyken Allah yolunda harcamaya teşvik vardır -çünkü o ânda insanın nefsine mal sevgisi hâkimdir. İkincisinde ise zorluktayken verme fazileti vurgulanır- zira o durumda nefis cimriliğe meyillidir. Böylece Resûlullah (sav), her bir sahabinin psikolojisini ve hâlini gözetmiş, birine varlık içinde infakı, diğerine darlıkta infakı tavsiye etmiştir.

- En Hayırlı Amel Sorulduğunda

Ebû Mûsâ El-Eş'âri'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü'ne (sav) 'Müslimlerin hangisi daha faziletlidir' diye soruldu.

'Müslimlerin dilinden ve elinden emin olduğu' diye cevap vermişti."⁵

Abdullah ibni Amr'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir adam Nebi'ye (sav): 'İslâm'ın hangi ameli daha faziletlidir?' diye sordu. Nebi (sav) şöyle cevap verdi: 'Yemek yedirmen, tanıdığın ve tanımadığın herkese selâm vermendir.'⁶

Ebû Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü'ne (sav): 'Amelin hangisi efdaldır?' diye sordular.

'Allaha ve Resûlü'ne iman.' buyurdu.

'Ondan sonra hangisi?' dediler.

'Allah yolunda Cihad.' buyurdu.

'Ondan sonra da hangisi?' diye sordular.

'Makbûl (olmuş içine günah, riya karışmamış) Hac.' cevabını verdi."⁷

İbni Mes'ûd'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü'ne, 'Allah'a en sevimli olan amel hangisidir?' diye sordum.

Allah Resûlü, 'Vaktinde kılınan namazdır.' dedi.

'Sonra hangisidir?' diye sordum.

'Anne babaya iyi davranmaktır.' buyurdu.

'Sonra hangisidir?' diye sordum.

'Allah yolunda cihaddır.' buyurdu.

Daha fazlasını sormayı bırakmam ancak kendisine acımam nedeniyledir."⁸

"Bir sahabi, 'Yâ Resûlallah! Hangi amel Allah katında en hayırlıdır?' diye sordu.

Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: 'Namazı vaktinde kılmaktır.'

Sahabi tekrar sordu: 'Sonra hangisi?'

'Anne babaya iyilik etmendir.'

'Sonra hangisi?'

'Allah yolunda cihaddır.' "⁹

Bu farklı cevapların sebebi, soruyu soranların hâllerinin farklı olmasıdır. Kiminde namazda gevşeklik, kiminde aileye ilgisizlik, kiminde de öfke ve kibir temayülü bulunmaktaydı. Resûlullah (sav), herkesin kalbine dokunacak en isabetli nasihati vermiştir. Böylece "en hayırlı amel" herkes için aynı değildir; kişinin imtihanı, meyli ve zayıf yönüne göre değişir.

İşte bu örnekler bize açıkça gösteriyor ki, fetva yalnızca nasları bilmekle değil, insanı tanımakla verilir. Peygamberimizin (sav) her cevabı, muhatabının hâlini ve niyetini gözetken bir basiretle söylenmiştir. Onun ardından gelen müftüler, müçtehidler ve fetva ehli âlimler de aynı yolu izlemişlerdir; insanı dinlemeden, hâlini anlamadan, içinde bulunduğu şartları kavramadan hüküm vermekten sakınmışlardır.

Bu sebeple fetva, kitap sayfalarından veya veri tabanlarından alınacak bir bilgi değil; hikmetle, insafla ve kalp sezgisiyle verilmiş bir hüküm olmalıdır. Yapay zekâ ne kadar geniş bilgiye sahip olursa olsun, insanın acısını, pişmanlığını, niyetini, tereddüdünü ve samimiyetini anlayamaz. Onun hükmü rakamlardan, verilerden ve soğuk algoritmalarından ibarettir. Fakat fetva, bir Müslim'in başka bir Müslim'i anlamasıyla doğar. Dolayısıyla, bir âlimin insan sıcaklığıyla verdiği fetva, hiçbir zaman bir makinenin hesaplı cümleleriyle yer değiştiremez.

Bir Hatırlatma

Bu yazı dizimizin özünden süzülen ve akıldan çıkarılmaması gereken bir hususu da bu vesileyle tekrar hatırlatmak isteriz: Her teknoloji, onu üreten aklın izlerini taşır. Bugünkü büyük yapay zekâ modelleri, genellikle Batı'nın seküler, demokrat, dinsiz, liberal ve cinsiyetsiz kimlik değerleriyle yoğrulmuştur. Bu hamurun mayasını değiştirmeden "İslami" bir dil ve rol kazandırmak pek güçtür. Tek çıkar yol ise kendi verilerini düzenlemiş, algoritmasının parametrelerine vahyin ilkelerine göre ince ayar vermiş ve Müslim bir ümmetin desteğiyle mümkündür.

4. Ebu Davud, 1677

5. Buhari, 11; Muslim, 42

6. Buhari, 12; Muslim, 39

7. Buhari, 26; Muslim, 83

8. Buhari, 527; Muslim, 85

9. Buhari, 2782; Muslim, 85

Böyle bir sistem, ne kadar “İslami” veri setleriyle beslenirse beslensin, temel programlama felsefesi değişmedikçe, İslami sorulara verdiği cevaplarda farkında olmadan teşbih, irca veya dinlerarası diyalog gibi itikadi sapmalara zemin hazırlayabilir. Binaenaleyh, hakka hizmet eden bir hâdim değil; fitneye kapı aralayan bir hain hâline gelir.

Netice: Araç mı, Amaç mı?

Şu hâlde temel soru şudur: **Yapay zekâ bizim için bir araç mıdır, yoksa bir amaç mı?**

Netice itibarıyla cevap açıktır: **Yapay zekâ, asla ilmin öznesi olamaz; olsa olsa onun hizmetkârı olabilir.** İlmin, hikmetin ve fetvanın kutlu emanetine hizmet eden bir **araç** olarak kullanılabilir ve olmalıdır da. Âlimin tefekkür ufkunu genişleten, ilim talebesinin yolunu kolaylaştıran, avamın genel meselelerde doğru bilgiye hızlıca ulaşmasına vesile olan bir **hâdim** olabilir.

Ancak bu araç asla amacın kendisi, nihai merci veya hüküm makamı hâline gelemmez. **Fetva**, kalbi Allah korkusuyla atan, niyetinde ihlâs bulunan bir müminin ağır mesuliyetidir. Bu emaneti; duygusu, vicdanı ve imanı olmayan bir algoritmaya teslim etmek sadece dinî değil, akli da inkâr etmektir.

Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“Şüphesiz ki Allah, emanetleri ehil olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğinizde adaletli olmanızı size emreder.”¹⁰

Bu ayet, yalnız insanlar arasındaki idareyi değil, elimizdeki her imkân ve aracın kullanımını da içine alan bir ölçüdür. Dolayısıyla yapay zekâyı da bu İlâhi ölçüyle değerlendirmek; onu ehil ellerde, ilmin ve ümmetin hayrına bir hizmetkâr kılmak bizim en büyük sorumluluğumuzdur.

Çünkü fıkıh, ruhu olmayan bir aklın değil, kalbi diri bir insanın omuzlayabileceği bir emanettir.

İstatistiksel verilerin kalıbında şekillenen yapay bir zekâ -ister insan eliyle üretilmiş bir sistem ister bir makine olsun- şahıslara özel fıkhi hüküm veremez; ancak hüküm veren müftüye bir yardımcı olabilir.

Sözlerimizde hak olan ne varsa Allah’tandır (cc); bütün hata ve kusurlar ise kendi nefsimizdendir.

10. 4/Nisâ, 58

EL-XALIQ/ الْخَالِقُ EL-XELLÂQ/ الخلاق

El-Xaliq navek ji Esmâ'ul Hûsna yên Allah (ac) ya herî xweşik e. **El-Xaliq** tê ser maneya ew Allahê ku afirînerê her tiştî ye. **El-Xallâq** jî tê ser vê maneyê: Allahê her lehze dixûliqîne û xûliqandinê bênavber dubare dike. **El-Xaliq** di Qûr'ana Kerîm de ji bo Allah (ac) yanzdeh (11) car tê bikaranîn. Du (2) car jî wek **El-Xallâq** dibore.

Allah (ac) wiha ferman dike:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ
غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
فَإِنِّي تُؤْفِكُونَ

“Gelî insanan! Nîmetên Allah ya li ser xwe bi bîr binin. Qey ji xeynî Allah xaliqekî ku ji erd û esman we dirizqîne heye? Ji wî pê ve (yê ku îbadetê heq dike) qet tu îlâh nîne. (Herwiha) çawa dibe ku hûn (ji tewhîdê bi bal şîrkê ve) tînen vegeandin?”¹

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ

“Ha ew Allahê ku Rabbê we ye, ev e. Ji wî pê ve (yê ku îbadetê heq dike) qet tu îlâh tune. Ew xaliqê her tiştî ye. (Nexwe) bitenê ji wî re evdîtî bikin. Ew, li ser her tiştî (çavên û venihêrvan û rêvebirê karûbaran) Wekil e.”²

El-Xaliq ew e ku; hemû mexlûqan tesnîf dike. Pîvanekê dihêxe nava her komekî. Li gorî vê pîvanê heyînan bitevahî wek kurt û dirêj, biçûk û mezîn, mirov û ajal, heywanên firoke û marîjok, jiyan û mirin... Allah (ac), mexlûqan tesnîf dike afirînerê hemû heyînan e. Xuliqandin, heyîkirina tiştêkî ya bê mîsal e. Ligel vê ji wî pê ve hemû heyînan mexlûq in, xûliqandî ne.

Her tişt di bin emr û xizmeta wî de ye. Jê pê ve xaliq tûne. Erd û esman û heyînen di navbera van herduyan de hene û ecelê wan û lebat û tevgera wan û peyv û fiêlê wan Allah (ac) xûliqandiye.

Gelo çawa ew Allahê Xaliq û Xallâq û Barî û Mûsawwîr û Fatir nayê hezkirin? Ji wî Allahê berz û bilind re evdîtî nayê kirin? Çawa dibe ku însan dest ji vî Rabbê berz û bilind berdide û ji Gûmbet û zîyaretan û ji potikan û ji rohanîyetan û ji mexlûqatên xûliqandî hêvîyan dike?

1. 35/Fatir, 3

2. 6/En'am, 102

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ³

“Gelî insanen! Ji wî Rabbê xwe yê ku hûn û yên berî we xuliqandiye re îbadet/evdîtî bikin, hêvî heye ku hûn xwe biparêzin.”³

فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

“...Nexwe, ji wê agirê ku ardûya/şewateka wê însan û kevir in, xwe biparêzin. (Ew agir) Ji bo kafiran hatîye amadekirin.”⁴

Ev ayetên hanê bingeha dîn in ku hebûna xaliq û xwedibûna wî ya wesfên berz weke hêz û ilm û îrade û heyat îsbat dike. Bi vê awayê tê zanîn ku ev gerdûn piştî xûliqandî ye û di her fiêlê wî de hikmetek heye. Ev ayetên hanê di heman demê de îsbata vê tiştê dike **ulûhiyet** û **rubûbiyet** jî du qisimên tewhîdê ne.

Tewhîda Rubûbiyetê bi kurtahî pejirandina wê tiştê ye ku ew ê heyîn bitevahî jî tunetîyê xûliqandiye Allah e (ac).

Tewhîda Ulûhiyetê jî pejirandina wê tiştê ye ku yek îlâh û mabûd Allah e û yê layiqê evdîtîyê û hezkirinê û îteatê bes ew e.

Xûliqandin û Tewhîd

Dema em li wan navên delaleta xûliqandinê dikin dinerin tiştek bala me dikişîne: Di wan derên ku xuliqandin dibe mijara axaftinê muheqeq teqil li heqbûna tewhîd û li batilbûna şîrkê tê dayîn. Ligel vê însanan jî bo evdîtîya Allah (ac) tînen vexwendin û jî bo dûrketina şîrkê tînen hişyarkirin. Allah (ac) wiha ferman dike:

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ
أَفَاتُخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسِهِمْ
نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَمْ
هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ
خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ
كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

“Bibêje: ‘Rabbê erd û esmanan kî ye?’ Bibêje: ‘Allah e!’ Bibêje: ‘(Madem Rabbê erd û esmanan ew e, hûn dîsa) dev ji Allah berdidin û wan heyînen ku ne dikarin feydeyekî bi dest bixin û ne jî dikarin zerarekî ji xwe dûr bikin ji xwe re dikin welî/dost?’ Bibêje: ‘Kor û bînen de qet dibin

weke hev? An jî zulûmat/tarîti û ronahî dibin weke hev? Nexwe ew şîrkên ku ji Allah re tayîn kirine (wekî Allah) xuliqandine (û xuliqandina Allah û) xuliqandina (şîrkên wan) ji wan re bi hev şîbiyane (li ser mijara ‘kî îlâhe’ de serê wan tevlihev bû)? Bibêje: ‘Allah xaliqê her tiştî ye. Û ew (di zat û fiêl û sîfetên xwe de) Wahîd û (yê ku ji her tiştî re serî daye tewandin û xistiye bin hukmê xwe) Qahhar e.’”⁵

Belê Allah (ac) xaliqê her tiştî ye. Herwiha yê ku feyde û zerar xûliqandiye ew e û jî kî re bixwaze xêr an jî zerar digihîjîne wî dîsa ew e.

Ew ê me û heyîn bitevahî jî tûnebûnê xûliqandiye Allah e. Her çi xêr û xweşiyên di destê me de hebin hemû lutf û îhsana wî ye.

Herwiha divê evdîtî û şîkra me jî bitemamî aîdê wî be.

Ew ên ku weke me mexlûq û kêr û hewcedar in û xêrên digihîje wan jî Allah e û zerara ku jê parastî ne dîsa bi daxwaz û meşiyeta Allah (ac) pêk tê gelo çima însan wan tazîm û pîrozwer dikin û hetanî evdîtîya xwe teqdîmê wan dikin?

Allah (ac) di Qûr’ana Kerîm de wiha ferman dike:

وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ⁶

“Eger ji wan bipirsî: ‘Kî wan xuliqandiye?’ bêşik wê bibêjin: ‘Allah!’ Çawa (ji tewhîdê) bi bal şîrkê ve tînen vergerandin!”⁶

Allah (ac) di sûreya Mûmînûn de jî çend pîrsên weke vê beralîyê mûşrîkan dike:

قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ
سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ. قُلْ مَنْ رَبُّ
السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ. سَيَقُولُونَ
لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ. قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ
شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ.
سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ. بَلْ آتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ
وَأَنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

“Bibêje: ‘Eger hûn dizanin (bibêjin) ka erd û tiştên di navê de aîdê kî ne?’ Wê bibêjin: ‘Aîdê Allah in.’ Bibêje: ‘Hûn qet şîret nagirin?’ Bibêje: ‘Rabbê heft asîman û ersê azîm kî ye?’ Wê bibêjin: ‘Allah.’ Bibêje: ‘Ma hûn natirsin û xwe neparêzin?’ Bibêje: ‘Ma ew ê ku melekûta/hikumraniya her tiştî di destê xwe de digire kî ye? Ew ê ku ew bixwe her tiştî diparêze lê qet tu kes li hemberî wî nayê parastin kî ye? Eger hûn dizanin (ka bibêjin kî ye ew)?’ Wê bibêjin:

3. 2/Baqara, 21

4. 2/Baqara, 24

5. 13/Ra'd, 16

6. 43/Zûxrûf, 87

'Allah.' Bibêje: 'Çawa dibe ku hûn wisan bi sêhrê dikevin (bi şirkê tîn xapandin û li dij heqîyê derdikevin)?' 7

Di pir ayetên Qur'anê de ji muşrîkan pirsên mînahev hatine pirsîn û diyar bûye ku herdem ji van pirsan re bersiva 'Allah' didin. Lê ev bersivên hanê ji wan nehatîye pejirandin û binê heqîqeta derewkarîya wan hatîye xêzkirin.

Mirovekî ku bersiva van pirsan li ser bawerîyê wek 'Allah' dide, digel ku dizanin û îqrar dikin ku Allah (ac) xaliqê erd û asîman e gelo bi çi hincetê tê îzahkirin ku dev ji Allah (ac) berde û pûtên bi destê xwe çêkiriye re perestîyê bike û digel hukmên Allah (ac) qanûnan çêbibe û dev ji nîzama Allah (ac) berde û bide pey qanûn û îdeolojîyên beşerî?

Şirik çêkirina ji Allah re di heman demê de tê ser maneya înkâr kirina Allah (ac). Welew ku muşrîk bi zimanê xwe bibêje: 'Rabbê min Allah e' jî rewş nagûhere. Ev rewşa wî ji derewekî îbarete e ku; bi zimanê xwe yekîtî û wehdanîyeta Allah (ac) îqrar dike lê bi azayên xwe û amelên xwe înkâr dike.

Astên Xûliqandinê û Tecellîya Navê El-Xaliq

Allahê xaliqê hemû heyînan daxwaz dike ku însan li ser mexlûqatê bifikire:

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ يُخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ.

"(Herwiha) bila însan binêre ka ji çi hatîye xuliqandin? Ji aveke ku bişid tê avêtin hatîye xuliqandin. (Ew,) ji navbera hestîyê piştê û perasî de derdikeve. Qet guman tune (Allah), li ser vegera wî (ji vejandina wî ya piştî mirinê re) qadir e." 8

Xûliqandina Însan

Însan, ji şaneyek/hucreyek pêk tê ku ew jî ji dê û bav tê. Di nava her şaneyek de jî bîst û sê heb kromozom hene. Di nava van çil û şeş kromozoman de bi hezaran gen ên ku ji dê û bav tînin û însan jê çêdibe hene.

Dema zarok bi Tecellîya navê El-Xaliq diwelide Allah (ac) nivîsbarîya wî ya Rabbanî bicih dike. Ji asta sperma di nava rehmê de dizeliqe hetanî bi her awayî wek însan diwelide xûliqandina însan demajoyeke mûhteşem e. Lewre di her lehzeyekî de ji esmayên Allah (ac) El-Xaliq û El-Xallâq û El-Barî û El-Mûsawwîr û El-Fatîr tecellî dikin. Bêgûman qewmên dewrên berê kitekit û teferûatên demajoya xûliqandina însan nizanibûn. Allah (ac) ji bo ku însan zanibin ev Qûr'an heq e van heqîqetan derxistê rastê.

سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

"Em ê ayetên xwe hem di ufûqê de hem jî di nefsa wan de nîşanî wan bidin da ku bi awayekî teqez ji wan re diyar bibe ku ew (Qur'an) heq e. Şahidbûna Rabbê te ya li ser her tiştî ne bes e?" 9

Gelo çawa ew Allahê Xaliq û Xallâq û Barî û Mûsawwîr û Fatîr nayê hezkirin? Ji wî Allahê berz û bilind re evdîtî nayê kirin? Çawa dibe ku însan dest ji vî Rabbê berz û bilind berdide û ji Gûmbet û zîyaretan û ji potikan û ji rohanîyetan û ji mexlûqatên xûliqandî hêvîyan dike?

قَتَلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ

"Însanê qehr lê ketî, çi qas jî nankor e! (Allah) ew jî çi tiştî xuliqand? Ji dilopek av xuliqand û teqdîr kir. Paşê rê jê re hêsan kir. Paşê ew mirand û kire qebrê. Paşê kî bixwaze ew vedijîne. Qet/Tu Car! Wî, fermana (Allah) ku lê hatîye kirin hêj pêk neanîye." 10

Qûr'ana Kerîm, ayetên der barê gerdûnê de diborin axir pêwendîya wê bi tewhîdê pêk tîne. Demajoyên xûliqandina însan û pergala gerdûnê însan radigihîjîne tewhîdê.

Însanên li ser rûyê erdê dijîn eger daxwaz bikin ew aheng û tekûzî û aramî û ewlehîya li erd esman de di jiyana wan de jî pêk bê divê qanûnên Allahê xaliqê hemû heyînan û însanan di nava xwe de tetbîq bikin. Lewre tiştê ku ahenga di navbera însanan de pêk bîne enceq ehkamê şer'a şerîf e.

Hetanî qanûnên wî Allahê ku pergala gerdûnê û parzemînan sererast kiriye û behran bi aheng birêve dibe hebe ew kes an komên bi nîzama mirovan qayîl dibin zalim bixwe ne. Zalimeke ku zilmê him li nefsa xwe him jî li gerdûnê dike...

Dûaya Bi Navê Allahê Xaliq

Rabbê me!

Tu xaliqê her tiştan î. Tu ew î ku dixûliqînî û sureta herî xweşik û fitretê didî mexlûqên xwe û xaliqê bê qisûr î.

Ji bo mexlûqên xwe perestîyê heq dikî.

Rabbê me!

Tefekkûra li ser mexlûqên te û bi rênîna wan fêmkirina berzîti û ezameta xwe ji bo me hêsan bikî.

Tu me ji wan ên li ser fitreta tewhîdê dijîn û li ser fitreta te digihîjin te binivîsî.

Allahumme amîn.

7. 23/Mûmînûn, 84-89

8. 86/Tariq, 5-8

9. 41/Füssilet, 53

10. 80/Abese, 17-23

VAHYİN REHBERLİĞİNDE İBRÂHÎM VE HİCR SURESİ TEFSİRİ

Kitabın Yazarı: Halis Bayancuk

Yayınevi: Tevhid Basım Yayın

Basım Tarihi: 2022

Sayfa Sayısı: 728

Ebat: 165 X 235 mm

Kitap Hakkında

Kitabımızın ilk bölümünde İbrâhîm Suresi'nin tefsiri yer almaktadır. Hurûf-u Mukatta'a harflerinin hikmetinden başlayan tefsir, karanlıklardan aydınlığa çıkışın ancak Kur'an, Nebî (sav) ve Allah'ın izni ile mümkün olduğunu, Allah'ın günlerinin/Eyyâmullah'ın ne olduğunu, Firavun örneğiyle zulüm ve tuğyanın toplumsal çöküşe nasıl yol açtığını, şükür ile nankörlük dengesinin birey ve toplum üzerindeki sonuçlarını, tevekkülün tevhid inancıyla olan derin bağını, mustazaf-müstekbir ilişkisini, zalim ve kâfirlerin dünya ve ahirette karşılaşacağı akıbeti ve nihayetinde insanın imtihanındaki İlahi adalet ve vaadin hakikatini işler.

Bu bölüm, iman edenlerin şükürle güç bulduğu, kâfirlere vadolunan azapla yüreklerindeki yangının söndüğü, imtihanların nasıl doğru yorumlanacağı, nimetlerin sahibini unutanların nasıl karanlığa sürüklendiği gibi konuları gösteren bir vahiy panoramasıdır.

İkinci bölüm, Hicr Suresi'ni merkez alarak yaratılışın sırrı, şeytanın isyanı ve Kur'an'ın korunmuşluğu konularını derinlemesine açıklar.

Kur'an'ın "Kitâb-ı Mubîn" oluşu, vahyin korunmuşluğu, yıldızların görevleri, insanın ve cinlerin yaratılış hikmeti, secde emri karşısındaki İblis'in kıyası ve kibri, şeytanın insanı saptırma yolları ve şeytandan korunma yolları, İbrâhîm'in (as) örnekliliği, Lût Kavmi'nin helakı, Eyke ve Hicr halklarının ibret dolu sonları, davetçilere işaret olacak temel kaideler ve daha birçok konu bu bölümde tafsilatlı biçimde ele alınır.

Hicr Suresi tefsiri, okuyucuyu şeytani tuzaklara karşı uyanık olmaya, Allah'a (cc) sığınmaya ve Kur'an'ın muhafazasındaki İlahi kudreti idrak etmeye davet eder.

Bu eser, iki surenin bütünlüğü içinde tevhid, tevekkül, sabır, şükür ve kulluk bilincini yeniden inşa etmeyi hedefler. İbrâhîm Suresi'yle imanın toplumsal yönünü, Hicr Suresi'yle ise imanın bireysel direncini öğretir.

Yazar, her iki suredeki ayetleri klasik tefsir geleneğinden beslenerek çağdaş insanın aklına, kalbine ve hayatına dokunacak bir üslupla yorumlar.

Bu ayki eserimizin; Kur'an'ı okumakla yetinmeyip anlamak ve yaşamak isteyenler, tefsir ilmine ilgi duyan araştırmacılar, vahyin ışığında imani ve ahlaki bir diriliş arayışında olanlar için kaleme alındığını söylemek abartıdan uzak, yerinde bir tespit olacaktır.

Tüm okurlarımıza faydalı olması duasıyla...

Heyecan dolu yeni yarışmamız Kelime Dünyası **BAŞLADI!**

**HER
PERŞEMBE
17:30**

YOUTUBE KANALINDA!

tevhid

**"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR.
KULLARIMI MÜJDELE!"**
(39/ZUMER, 17)

TEVHİD DERGİSİ

TEVHİD DERSLERİ

TEVHİD MEALİ

ISSN 2148-4635

ABONELİK İÇİN

tevhiddergisi@gmail.com
www.tevhiddergisi.org

+90 545 762 15 15